

ZPRÁVODAJ KVZ

ZPRÁVODAJ KANCELÁŘE
VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE PRO
ZASTUPOVÁNÍ
ČESKÉ REPUBLIKY PŘED
EVROPSKÝM SOUDEM
PRO LIDSKÁ PRÁVA

2021

číslo 2 | červenec | ročník 9

Povinné očkování děti

*Vavříčka a ostatní proti České
republice*

Důsledky nesplnění očkovací
povinnosti

Zákaz žebření na veřejnosti

Lacatus proti Švýcarsku
Žebření jako lidské právo

Nenávistné projevy politika vůči Romům

*Budinova a Chaprazov
proti Bulharsku*

Obrana členů menšiny
proti negativní stereotypizaci

Občanské právo

Hate speech 7

Budinova a Chaprazov proti Bulharsku

Vymezení kritérií pro určení, kdy hanlivé výroky na adresu určité etnické či sociální skupiny zasahují do práva na respektování soukromého života u každého člena dané skupiny.

Volební právo 8

Strøbye a Rosenlind proti Dánsku

Odnětí volebního práva osobám zbaveným svéprávnosti.

Transgender 10

X a Y proti Rumunsku

Podmínka chirurgického zákroku pro právní uznání změny pohlaví.

Délka řízení 12

Žirovnický proti České republice

Možnost soudu nepřiznat náhradu nemajetkové újmy za průtahy osobě, která se často uchyluje k vedení soudních sporů.

Trestní právo

Obchodování s lidmi 13

V. C. L. a A. N. proti Spojenému království

Podmínky trestního stíhání potenciálních obětí obchodování s lidmi.

Dětské domovy 15

X a ostatní proti Bulharsku

Náležitosti účinného vyšetřování stížnosti dětí na sexuální zneužívání v dětském domově.

Sekundární viktimizace.... 18

N. Ç. proti Turecku

Nedostatečná ochrana a pomoc poskytnutá nezletilé oběti sexuálního zneužívání během trestního řízení.

Hate crime 20

Sabalić proti Chorvatsku

Uložení zjevně nepřiměřené sankce za násilný trestný čin z nenávisti a nevyšetření homofobního motivu útoku.

Ochranné léčení 22

D. C. proti Belgii

Možnost soudu rozhodnout o ochranném léčení na základě posudku psychiatra, který dotyčného osobně nevyšetřil, pokud tento vyšetření odmítá.

Zjednodušené trestné řízení 24

Di Martino a Molinari proti Itálii

Nevyslechnutí svědků v řízení, kde obvinění požádali o zkrácenou formu trestního procesu.

Výpis z rejstříku trestů 26

M. C. proti Spojenému království

Uchovávání záznamů o odsouzení a povinné předkládání této informace novému zaměstnavateli.

Očkování dětí..... 28

Vavříčka a ostatní proti České republice

Pokuta a nepřijetí do mateřské školy jako důsledek nepodrobení se povinnému dětskému očkování.

Zákaz žebření 32

Lacatus proti Švýcarsku

Mantinely regulace žebření na veřejném prostranství.

Diskriminace na základě pohlaví..... 34

Jurčić proti Chorvatsku

Nepříznání nároku na nemocenskou u těhotné zaměstnankyně z důvodu údajného podvodu při uzavírání pracovní smlouvy.

Výcvik a příprava policistů..... 36

Ribcheva a ostatní proti Bulharsku

Ochrana příslušníků donucovacích orgánů nasazovaných do nebezpečných operací.

Bezpečnost silničního provozu 39

Smiljanić proti Chorvatsku

Nepřijetí náležitých preventivních opatření vůči řidiči, který dlouhodobě nerespektoval dopravní předpisy.

Elektronická komunikace s úřady..... 42

Stichting Landgoed Steenberg en a ostatní proti Nizozemsku

Zveřejnění rozhodnutí pouze na internetové stránce správního orgánu.

Nové stížnosti a oznámení proti České republice

Platy soudců	44
Délky řízení.....	44
Shromažďovací právo	45

Velký senát Soudu

Ozbrojený konflikt.....	46
Ochrana osobních údajů	46
Nepromlčitelnost mučení.....	47
Honitba	47

Výkon rozsudků Soudu

Kolegium expertů k výkonu rozsudků Soudu...	48
Expertní fórum Kolegia.....	49

Anotace rozsudků a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva obsažené ve Zpravodajích nejsou úředními rozhodnutími a nejsou závazné. Jsou však autorskými díly chráněnými autorským právem. Zpravodaj jako celek ani jednotlivé anotace v něm obsažené proto nesmí být bez předchozího souhlasu státu reprezentovaného Ministerstvem spravedlnosti zpřístupňovány veřejnosti ani jinak užívány, zejména rozmnožovány, nad rámec volného užití dle § 30 autorského zákona a zákonných licencí dle § 31 a násl. autorského zákona.

Přehled použitých piktogramů

Jednotlivé články Úmluvy a protokolů

článek 2: Právo na život

článek 3: Zákaz mučení

článek 4: Zákaz otroctví a nucených prací

článek 5: Právo na svobodu a osobní bezpečnost

článek 6: Právo na spravedlivé řízení

článek 8: Právo na respektování soukromého a rodinného života

článek 9: Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

článek 10: Svoboda projevu

článek 11: Svoboda shromažďování a sdružování

článek 14: Zákaz diskriminace

článek 1 Protokolu č. 1: Ochrana majetku

článek 2 Protokolu č. 1: Právo na vzdělání

článek 3 Protokolu č. 1: Právo na svobodné volby

článek 2 Protokolu č. 4: Svoboda pohybu

Ostatní piktogramy

Rozhodnutí proti ostatním státům Rady Evropy

Rozhodnutí proti České republice

Rozhodnutí velkého senátu Soudu

Mezistátní stížnost

Občanské právo

Správní právo

Trestní právo

Užitečné odkazy

Slovo úvodem

Milí čtenáři!

Opět se mi naskytá otázka, zda na úvod úvodního slova zůstat věrný tématu, které nás provází již téměř rok a půl, a sice pandemii nemoci Covid-19. Stejně už jsem to zase nakousnul, že? Uzavřu to prozatím promptně slovy, že takový fenomén nesporně vyvolává nové naléhavé otázky práva Úmluvy.

Soud nedávno vyhlásil úpravu své politiky priorit, ba ‚novou strategii vyřizování případů‘. Má být založena na brzké identifikaci a urychleném vyřizování případů, které vyvolávají nejdůležitější otázky, tak zvaných ‚případů s dopadem‘ (*impact cases*), a zjednodušení způsobu vyřizování ostatních věcí. K tomu, aby Soud zůstal nadále ‚Soudem, který je relevantní‘ (*a Court that matters*), je nezbytná ‚změna paradigmatu‘. Tento ‚transformativní posun‘ by měl zajistit, že Soud bude ‚zefektivněným a efektivnějším orgánem‘ a vzroste jeho kapacita řešit co nejrychleji důležité otázky lidských práv.

Možná ve vás klíčí podezření, že je tento text parafrází jiného, a v tom se nemýlíte. Vycházím z [projevu předsedy Soudu na ministerském zasedání v Hamburku](#), na kterém tuto strategii stručně představil. Úspěch Soudu již nemá ‚být měřen výlučně počtem vyřízených věcí za určitou dobu, ale spíše způsobem, jakým zvládá ty nejdůležitější případy‘ pro stěžovatele, jednotlivé státy i pro evropskou právní oblast, jako byl například nedávný rozsudek ohledně povinného očkování dětí v České republice, jehož anotaci jsme předřadili již do tohoto čísla. Mezi další příklady významných problémů, jak je předseda Soudu uvádí, patří ‚otázky právního státu a nezávislosti soudnictví, případy upozorňující na nové otázky spojené s pandemií, stížnosti týkající se životního prostředí, nárůst projevů z nenávisti nebo jiné zásady demokratického vládnutí‘.

Jistě se bez potíží v obecné rovině shodneme, že by bylo žádoucí, kdyby Soud dokázal poměrně svižně reagovat na významné otázky výkladu a použití Úmluvy, které ve své době vyvstávají. Na mnohé takové otázky dnes přichází odpověď s přílišným časovým odstupem. Poměrně bezpečně však můžeme vyslovit hypotézu, že to není dáno jen trvající přetížeností Soudu celkovým počtem nevyřízených stížností. Vhodné načasování odpovědi, zejména ve vyvíjejícím se kontextu, může také být jedním z jejích klíčových aspektů, který umožní celou záležitost účinněji uzavřít. Těžko však lze průtahy v řízení před Soudem vysvětlit vždy taktickým vyčkáváním. U 52 oznámených stížností proti České republice jsme v naší [zprávě do vlády](#) identifikovali celkem 37 podaných před rokem 2019, přičemž ty nejstarší dvě pocházejí z roku 2012 a dalších deset z roku 2013. Jak jsme uvedli, ‚některé ... se týkají i zákazu mučení, nelidského a ponižujícího zacházení, který patří do tvrdého jádra práv chráněných Úmluvou‘.

Nově oznámená strategie bezesporu vyvolává řadu otázek. Do jaké míry rezonuje se stávající [politikou priorit](#)? Anebo ji naopak výrazně nabourává? Měří se dopad jen právním významem věci, nebo také jiným způsobem, jako je mediální ohlas či aktuálnost nastoleného tématu? Jak totiž [při jiné příležitosti](#) kancelář Soudu vysvětlila, vytipovaná identifikační kritéria případů s dopadem jsou v zásadě tato: 1) vyřešení věci může vést ke změně nebo k vyjasnění vnitrostátní nebo mezinárodní právní úpravy a praxe; 2) věc se týká morálních nebo společenských otázek; 3) věc se vztahuje k vyvstávajícímu nebo jinak významnému problému lidských práv (u něhož je ale otázka, zda si takový vyvstávající

problém zasluhuje od nejvyšší autority v dané oblasti rychlou namísto skutečně zralé odpovědi); a pokud je některé z uvedených kritérií splněno, také 4) věc je politicky citlivá nebo má výrazné vnitrostátní mediální pokrytí. Toto poslední kritérium přece jen vzbuzuje pochybnosti: Má platit, že čím víc budou o problému referovat sdělovací prostředky, tím rychleji bude Soud záležitost projednávat? A nedalo by se říct, že právě citlivost často vrcholné soudy vede k tomu, že čas využívají jako nástroj, jímž vyhocenou politickou debatu zklidní, byť za cenu relativně pozdní odpovědi? Neříká ostatně známé přísloví, že ‚žádná kaše se nejí tak horká, jak se uvaří‘, přičemž právě odstup umožňuje přijít s moudřejším, vyváženějším řešením?

Takto identifikované stížnosti s dopadem budou mít při vyřizování přednost před případy bez dopadu. Případy, které se netýkají zásadních otázek pro daný stát nebo systém Úmluvy jako celek, se budou řešit co nejjednodušším a nejrychlejším způsobem (což je navzdory třetímu stupni přidavných jmen velmi relativní popis) před výbory tří soudců. Kritériem pro založení pravomoci soudcovského výboru však podle Úmluvy je, zda lze projednávanou věc rozhodnout na základě ustálené judikatury. Sluší se dodat, že rozsudky výborů jsou dále nepřezkoumatelné; žádat o postoupení věci velkému senátu je totiž možné pouze tehdy, pokud rozsudek vydal sedmičlenný senát. Na konci ovšem platí, že všechny pravomocné rozsudky musí být pod dohledem Výboru ministrů Rady Evropy vykonány.

Patrně jediný způsob, jak to nyní uzavřít, je konstatovat, že uvidíme, co to skutečně přinese.

Což mi vytváří oslí můstek k předposlednímu tématu výjimečně dvoustránkového úvodního slova, a sice že vláda konečně dne 12. července 2021 schválila kandidátní listinu pro volbu soudců Soudu za Českou republiku. Tu předložila ministryně spravedlnosti již v únoru letošního roku poté, co v listopadu loňského roku proběhlo samotné výběrové řízení (no, bylo to v pátek třináctého...) a ke trojici kandidátů se před Vánocemi vyjádřil rovněž poradní panel Výboru ministrů Rady Evropy tak, že nemá připomínky. Můžeme patrně bezpečně poznamenat, že bylo třeba více než čtyřměsíčního zraní k tomu, aby vláda dospěla k rozhodnutí návrh bez dalšího podpořit. Dá se nyní předpokládat, že kandidátní listina odputuje příslušnou cestou do Štrasburku a že Parlamentní shromáždění na jejím základě na přelomu září a října zvolí na dalších devět let nástupce či nástupkyni Karla Jungwierta (1993–2012) a Aleše Pejchala (2012–dosud), našich dvou dosavadních soudců Soudu. Také v tomto ohledu uvidíme, jak tento proces proběhne a co jeho výsledek přinese.

A v neposlední řadě bych poukázal na nabytí účinnosti [Protokolu č. 15, kterým se mění Úmluva](#). To nastane v neděli 1. srpna 2021. Hlavní změna, na kterou se sluší upozornit, spočívá v tom, že půl roku poté, tedy od 1. února 2022, se zkrátí lhůta pro podání stížnosti k Soudu ze šesti na čtyři měsíce. Smlouva přináší i několik dalších změn hlavně s cílem zdůraznit zásadu subsidiarity a doktrínu prostoru států pro uvážení při uplatňování Úmluvy.

Přeji všem klidné léto, ačkoli si během něj bohužel nemůžeme dovolit zapomenout na nový koronavirus. Naskýtá se jako námět k přemýšlení třeba to, co se stane, až dojdou písmena řecké abecedy označující jednotlivé mutace. Věřím však, že na dovolené či na prázdninách přece jen nebudeme čelit takové nudě, abychom ji museli zaplašit podobnými chmurnými úvahami celosvětového rozměru.

Z Vít Alexander Schorm,
vládní zmocněnec

Hate speech

Rozsudek ze dne 16. února 2021 ve věci č. 12567/13 – *Budinova a Chaprazov* proti Bulharsku

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně shledal porušení článku 8 Úmluvy ve spojení s článkem 14 v souvislosti s tím, že bulharské soudy odmítly žalobu stěžovatelů – příslušníků tamního romského etnika – namířenou proti veřejným výrokům známého politika, které vykreslovaly bulharské Romy jako skupinu v krajně negativním světle.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé jsou bulharští občané romského etnika. V roce 2006 podali spolu s dalšími osobami a nevládními organizacemi antidiskriminační žalobu proti Volenovi Siderovovi, jenž je předsedou politické strany Ataka a zároveň jedním z poslanců zastupujících tuto stranu v bulharském parlamentu. V uvedené žalobě stěžovatelé namítali, že mnohá veřejná vyjádření

Z

a) K přijatelnosti

Soud se nejprve zabýval otázkou, zda mají stěžovatelé postavení oběti namítaného porušení základních práv. Konstatoval, že stěžovatelé byli osobně a přímo dotčeni tím, že vnitrostátní soudy zamítly jejich antidiskriminační žalobu, a z toho důvodu jim postavení oběti přiznal.

Dále Soud zkoumal, zda je stížnost stěžovatelů slučitelná s Úmluvou *ratione materiae*, tedy zda jsou namítaná ustanovení Úmluvy v dané věci použitelná. Připomněl, že negativní stereotypizace určité etnické či sociální skupiny musí dosáhnout „jisté úrovně“, aby u této skupiny ovlivnila vnímání vlastní identity, hodnoty a sebedůvěry v míře, která zakládá použitelnost článku 8 Úmluvy (*Aksu proti Turecku*, č. 4149/04 a 41029/04, rozsudek velkého senátu ze dne 15. března 2012, § 58). Zároveň však Soud upozornil, že zatím ve své judikatuře výslovně nevymezil relevantní kritéria pro posuzování takových situací. V projednávané věci proto Soud přistoupil k upřesnění těchto kritérií a konstatoval, že mezi ně patří zejména následující faktory: (i) vlastnosti dotčené sociální nebo etnické skupiny,

V. Siderova představují podněcování k diskriminaci rozličných menšin – kromě Romů také Turků, Židů, katolíků či sexuálních menšin. Zároveň argumentovali tím, že každý z nich je jakožto příslušník dané menšiny osobně dotčen předmětnými vyjádřeními. Vnitrostátní soudy žalobě stěžovatelů nevyhověly. Uvedly, že ačkoli výroky V. Siderova prozrazují jeho negativní postoj k romskému etniku jako celku, jejich cílem nebyla propagace méně příznivého zacházení s Romy, ale naopak snaha poukázat na nutnost stejného zacházení se všemi skupinami obyvatelstva. Tyto výroky možná nebyly proneseny vhodným tónem, avšak to je pouze problém formy, nikoli obsahu; V. Siderov tedy nevybočil z limitů práva na svobodu projevu.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 14

Stěžovatelé namítali, že zamítnutím uvedené žaloby vnitrostátní soudy porušily jejich právo na respektování soukromého života podle článku 8 Úmluvy ve spojení se zákazem diskriminace podle článku 14 Úmluvy.

např. její velikost, stupeň homogenity, zvláštní zranitelnost, historická zkušenost se stigmatizací, jakož i postavení ve vztahu ke společnosti jako celku; (ii) přesný obsah hanlivých výroků na adresu dané skupiny, a to hlavně míra, v jaké tyto výroky podporují negativní stereotypizaci skupiny jako takové, a konkrétní obsah tohoto stereotypu; a (iii) forma a kontext výroků, jejich dosah, postavení a status jejich autora, jakož i rozsah, v němž zasahují do samotného jádra identity a důstojnosti dotčené skupiny.

V projednávané věci směřovaly předmětné výroky na adresu Romů v Bulharsku. U této etnické skupiny Soud opakovaně uznal, že se nachází ve znevýhodněném a zranitelném postavení a že potřebuje zvláštní ochranu (např. *Chapman proti Spojenému království*, č. 27238/95, rozsudek velkého senátu ze dne 18. ledna 2001, § 96). Zjevným účelem vyjádření V. Siderova bylo vykreslit Romy v Bulharsku jako osoby výjimečně náchylné ke kriminalitě a zkaženosti. Tato vyjádření byla opakovaná a vyznačovala se mimořádnou vehemencí. Byť některá z nich odkazovala ke konkrétním událostem, celkové vyznění poselství V. Siderova lze shrnout tak, že Romové jsou nemorální paraziti společnosti,

kteří zneužívají svá práva, nechají se živit bulharskou většinou, vystavují tuto většinu bez jakýchkoliv zábran systematickému násilí a kriminalitě a jejich cílem je zmocnit se vlády v zemi. Dle Soudu není pochyb o tom, že tyto výroky představují krajně negativní stereotypizaci se záměrem hanobit bulharské Romy a vyvolat vůči nim předsudky a nenávist. Tyto výroky navíc zasáhly široké publikum, neboť V. Siderov byl v Bulharsku známou osobností a k šíření protiromského sentimentu hojně využíval hromadné sdělovací prostředky i veřejná vystoupení.

Ve světle uvedeného Soud dospěl Soud k závěru, že předmětné výroky V. Siderova mohly ovlivnit vnímání vlastní identity, hodnoty a sebedůvěry u jednotlivých Romů v Bulharsku do takové míry, že zde došlo k zásahu do soukromého života stěžovatelů ve smyslu článku 8 Úmluvy. Toto ustanovení je tudíž v projednávané věci použitelné. S ohledem na to, že ve stížnosti namítané skutečnosti spadají do rozsahu článku 8, je použitelný také článek 14 Úmluvy, který je vždy vázán na uplatnění alespoň jednoho hmotněprávního ustanovení Úmluvy (*Konstantin Markin proti Rusku*, č. 30078/06, rozsudek velkého senátu ze dne 22. března 2012, § 124).

b) K odůvodněnosti

Soud připomněl, že z článku 8 Úmluvy plynou pozitivní závazky státu, jež vyžadují, aby stát přijal účinná

opatření k zajištění práva na respektování soukromého života i ve vztazích mezi jednotlivci (*Aksu proti Turecku*, cit. výše, § 59). U veřejných prohlášení, jejichž obsahem je negativní stereotypizace určité menšiny, však státní orgány musí brát v potaz i právo autora daných výroků na svobodu projevu, zaručené článkem 10 Úmluvy; jde tu tedy o nalezení spravedlivé rovnováhy mezi zmíněnými dvěma právy (tamtéž, § 62–68). Ochranu však zpravidla nelze poskytnout takovému projevu, který podporuje nebo ospravedlňuje násilí, nenávist, xenofobii nebo jinou formu nesnášenlivosti (*Perinçek proti Švýcarsku*, č. 27510/08, rozsudek velkého senátu ze dne 15. října 2015, § 230). V takových případech Soud uznal dokonce oprávněnost závažných trestněprávních sankcí vůči novinářům či politikům (např. *Atamančuk proti Rusku*, č. 4493/11, rozsudek ze dne 11. února 2020, § 67 a 70). V projednávané věci se navíc jednalo o *prima facie* diskriminační výroky, a tudíž jsou zde ve hře i povinnosti státu plynoucí z článku 14 Úmluvy, a to zejména závazek boje proti rasové diskriminaci.

Soud shledal, že bulharské soudy neposoudily předmětné výroky náležitým způsobem. Ač uznaly jejich příkrost, bagatelizovaly jejich způsobilost stigmatizovat Romy v Bulharsku jako skupinu a vzbudit vůči nim nenávist a předsudky, a zjevně tyto výroky vyhodnotily jako součást legitimní debaty o věcech veřejného zájmu. Dle Soudu však šla vyjádření B. Sidorova nad rámec legitimní části veřejné debaty o etnických vztazích

Z

a kriminalitě v Bulharsku. Zobecňující vyjádření útočící na celou etnickou, náboženskou či jinou skupinu, případně vykreslující tuto skupinu v negativním světle, si v rámci článku 10 Úmluvy nezaslouží žádnou nebo toliko velmi omezenou ochranu (*Le Pen proti Francii*, č. 18788/09, rozhodnutí z 20. dubna 2010). Nic na tom nemění ani skutečnost, že autorem výroků je politik nebo že je pronesl poslanec parlamentu při výkonu své funkce (*Féret proti Belgii*, č. 15615/07, rozsudek ze dne 16. července 2009, § 77). V projednávané věci tedy vnitrostátní soudy neprovedly vyvažování dotčených práv v souladu s kritérii plynoucími z judikatury Soudu. V důsledku toho žalovaný stát nedostal svému pozitivnímu závazku náležitě reagovat na diskriminaci založenou na etnickém původu stěžovatelů, a tím zajistit rovněž respektování jejich soukromého života. Došlo tedy k porušení článku 8 ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

Volební právo

Rozsudek ze dne 2. února 2021 ve věci č. 25802/18 a 27338/18 – *Strøbye a Rosenlind proti Dánsku*

Senát druhé sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že odnětím volebního práva stěžovatelům, které bylo důsledkem individuálního soudního posouzení o zbavení svéprávnosti, nedošlo k porušení článku 3 Protokolu č. 1 k Úmluvě, a to samostatně ani ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé byli v letech 1984 a 2009 zbaveni svéprávnosti, v důsledku čehož pozbyli volební právo. Před vnitrostátními soudy se neúspěšně bránili proti tomu, že jim bylo odepráno právo volit v parlamentních volbách v roce 2015. V mezidobí došlo v Dánsku ke změně právní úpravy. V roce 2016 bylo osobám zbaveným svéprávnosti přiznáno právo volit ve volbách do Evropského parlamentu a v místních volbách. V roce 2019

vstoupila v platnost novela, dle které je možné zbavit osoby svéprávnosti zcela nebo pouze částečně; v druhém případě jim zůstává zachováno právo volit v parlamentních volbách.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 PROTOKOLU Č. 1 K ÚMLUVĚ

Stěžovatelé namítali porušení svého volebního práva podle článku 3 Protokolu č. 1 k Úmluvě

Soud úvodem připomněl, že přestože je volební právo klíčové pro smysluplnou demokracii, smluvní státy v této oblasti disponují prostorem pro uvážení [Hirst proti Spojenému království (č. 2), č. 74025/01, rozsudek velkého senátu ze dne 6. října 2005, § 58–60]. V projednávané věci nebylo sporné, že stěžovatelé byli zbaveni volebního práva v souladu s vnitrostátními právními předpisy a že toto opatření sledovalo legitimní cíl zajistit, aby voliči v parlamentních volbách disponovali náležitou úrovní duševních schopností. Zbývá tedy zodpovědět otázku, zda šlo o opatření přiměřené sledovanému cíli.

V této souvislosti Soud zdůraznil, že dánské právo v rozhodném období automaticky nevyklučovalo z účasti na volbách veškeré osoby, které trpěly duševním onemocněním nebo kterým byl ustanoven opatrovník,

nybrž pouze ty, kterým byl ustanoven opatrovník a které byly současně po individuálním posouzení soudem prohlášeny za nesvéprávné. Zbavení svéprávnosti bylo vázáno na splnění dvou podmínek: zaprvé, dotyčná osoba nebyla schopna spravovat své záležitosti z důvodu duševního onemocnění, a zadruhé, zbavení svéprávnosti bylo nezbytné, aby se této osobě zabránilo vystavit svůj majetek, příjem nebo jiné finanční zájmy riziku závažné ztráty či zneužití. Zároveň platilo, že nebylo možné zbavit osobu svéprávnosti, pokud její zájmy mohly být dostatečně chráněny ustanovením opatrovníka. Soud též poukázal na to, že daná právní úprava byla při jejím přijímání předmětem důkladného posouzení ze strany parlamentu. Navíc v praxi dopadala na poměrně malý počet osob – zbavení svéprávnosti, a tudíž odnětí volebního práva, se týkalo toliko 0,046 % dánské populace ve volebním věku. Co se týče kvality soudního přezkumu v projednávané věci, a to zejména rozsudku nejvyššího soudu ve věci stěžovatelů, dle Soudu tu nejvyšší soud důkladně přezkoumal přiměřenost namítaného zásahu a provedl poměřování dotčených zájmů ve světle judikatury Soudu.

Soud dále uvedl, že mezi členskými státy Rady Evropy neexistuje shoda ohledně toho, zda je osobám zbaveným svéprávnosti omezeno volební právo, a takovou shodu nelze najít ani na evropské a mezinárodní úrovni. Na jedné straně tu stojí ustanovení článku 29 Úmluvy

Z

OSN o právech osob se zdravotním postižením, které zakotvuje závazek smluvních stran zaručit osobám s postižením politická práva, jakož i příležitost užívat tato práva na rovnoprávném základě s ostatními. Na druhé straně však Benátská komise ve svém stanovisku č. 190/2002 uznala, že za jistých podmínek lze osoby zbavit volebního práva.

Soud se rovněž věnoval srovnání projednávané věci s věcí *Alajos Kiss proti Maďarsku* (č. 38832/06, rozsudek ze dne 20. května 2010), v níž shledal porušení článku 3 Protokolu č. 1. Dle Soudu se nicméně jedná o značně odlišné vnitrostátní právní úpravy: zatímco ve věci *Alajos Kiss* byly všechny osoby pod plným či částečným opatrovnictvím automaticky a plošně zbaveny volebního práva, v projednávané věci k pozbytí volebního práva došlo pouze u osob, jimž byl ustanoven opatrovník, které soud po individuálním posouzení prohlásil za nesvéprávné. Je pravda, že zde vnitrostátní právo nevyžadovalo zvláštní hodnocení voličských schopností, ale toliko posouzení svéprávnosti jako takové. Z judikatury Soudu však nelze dovodit, že k tomu, aby bylo omezení volebního práva považováno za sluči-

selné s článkem 3 Protokolu č. 1 k Úmluvě, je třeba provést zvláštní a individualizované posouzení volební způsobilosti jednotlivých osob [srov. *Hirst proti Spojenému království* (č. 2), cit. výše, § 62].

V závěru rozhodnutí Soud vyslovil souhlas s tvrzením stěžovatelů, dle něhož je objektivně obtížné ospravedlnit skutečnost, že osoby zbavené svéprávnosti měly v letech 2016–2019 možnost volit v evropských volbách, nikoliv však ve volbách parlamentních. Soud nicméně přihlédl k tomu, že zákonodárce vyvinul v průběhu času chvályhodné úsilí pro posouzení a řešení situace, přičemž postupně odstraňoval omezení volebního práva. Skutečnost, že tento vývoj vyžadoval důkladnou právní reflexi a čas, nelze dle Soudu použít jako argument pro závěr o nepřiměřenosti a neodůvodněnosti namítaného zásahu. Je zde potřeba vzít v potaz i měnící se pohled společnosti, kvůli němuž je problematické kritizovat právní úpravu, která se mění jen postupně (srov. *Petrovic proti Rakousku*, č. 20458/92, rozsudek ze dne 27. března 1998, § 41).

Ve světle výše uvedeného Soud dospěl k závěru, že k porušení článku 3 Protokolu č. 1 k Úmluvě nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 3 PROTOKOLU Č. 1

Stěžovatelé namítali i porušení zákazu diskriminace při výkonu volebního práva.

Soud připomněl, že dle jeho ustálené judikatury lze považovat rozdílné zacházení s osobami v obdobných situacích za diskriminační, pokud nemá objektivní a rozumné odůvodnění – jinými slovy, pokud nesleduje legitimní cíl nebo pokud neexistuje rozumný vztah přiměřenosti mezi použitými prostředky a sledovaným cílem (*Molla Sali proti Řecku*, č. 20452/14, rozsudek velkého senátu ze dne 19. prosince 2018, § 135). S odkazem na své odůvodnění na poli článku 3 Protokolu č. 1 Soud shledal, že rozdílné zacházení se stěžovateli uvedené podmínky splňuje, a k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 3 Protokolu č. 1 tudíž nedošlo.

Transgender

Rozsudek ze dne 19. ledna 2021 ve věci č. 2145/16 a 20607/16 – X a Y proti Rumunsku

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně shledal porušení článku 8 Úmluvy v souvislosti s neexistencí jasného a předvídatelného právního rámce změny pohlaví v Rumunsku, jakož i z důvodu odmítnutí práv-

ního uznání změny pohlaví stěžovatelů pro nesplnění podmínky chirurgického zákroku.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Oba stěžovatelé byli po narození zapsáni do matriky jako osoby ženského pohlaví, avšak již během dětství se začali identifikovat jako muži. V dospělosti byli diagnostikováni jako transgender osoby a posléze požádali o úřední změnu pohlaví. Tuto žádost příslušné soudní orgány odmítly s tím, že stěžovatelé nesplnili podmínku chirurgického zákroku směřujícího ke změně pohlaví. Druhý stěžovatel se po podání stížnosti k Soudu rozhodl uvedený chirurgický zákrok podstoupit a v návaznosti na to vnitrostátní soud vyhověl jeho žádosti o úřední změnu pohlaví.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé zejména namítali, že podmíněním soudního uznání změny pohlaví podstoupením chirurgického zákroku, u něž existuje riziko, že povede ke sterilitě, došlo u nich k porušení práva na respektování soukromého života zaručeného článkem 8 Úmluvy.

a) K přijatelnosti

Ve vztahu ke druhému stěžovateli vznesla vláda námitku ztráty postavení oběti namítaného porušení ve smyslu článku 34 Úmluvy, jelikož po podání stížnosti

Z

k Soudu sám požádal o chirurgickou změnu pohlaví a po realizaci této změny mu byla soudním rozhodnutím umožněna i úřední změna pohlaví.

Soud připomněl, že rozhodnutí či opatření příznivě vůči stěžovateli v zásadě nepostačuje na to, aby tento pozbyl postavení oběti pro účely článku 34, ledaže by vnitrostátní orgány výslovně či fakticky uznaly, že došlo k porušení Úmluvy, a dané porušení napravily (*Gäfgen proti Německu*, č. 22978/05, rozsudek velkého senátu ze dne 1. června 2010, § 115). V projednávané věci se druhý stěžovatel sice dočkal příznivého rozhodnutí, ovšem situace, jež ho vedla k podání stížnosti k Soudu a která spočívala v nemožnosti dosáhnout úřední změny pohlaví, trvala více než pět let. Ani výše zmíněné rozhodnutí, ani žádné jiné vnitrostátní opatření týkající se jeho případu neobsahovalo výslovné ani faktické uznání porušení Úmluvy. Ke ztrátě postavení oběti tudíž nedošlo.

b) K odůvodněnosti

Pokud jde o použitelnost článku 8 na projednávanou věc, Soud připomněl, že právo na respektování soukromého života zahrnuje i oblast identifikace v rámci

pohlaví; u transgender osob to platí bez ohledu na to, zda si přejí podstoupit lékařské zákroky směřující ke změně pohlaví (*A. P., Garçon a Nicot proti Francii*, rozsudek ze dne 6. dubna 2017 ve věci č. 79885/12 a dvou dalších, § 92–94). Ve své dosavadní judikatuře posuzoval Soud nepovolení úřední změny pohlaví na poli pozitivních závazků státu plynoucích z článku 8 (např. *Hämäläinen proti Finsku*, č. 37359/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. července 2014, § 62–64), přičemž v této oblasti náleží státu pouze omezený prostor pro uvážení (tamtéž, § 67). V projednávané věci tudíž dle Soudu stěžejní otázka zní, zda žalovaný stát ve vztahu ke stěžovatelům dostal svému pozitivnímu závazku, a to jak ve vztahu k příslušné právní úpravě, tak co se týče rozhodnutí vnitrostátních orgánů.

V prvním kroku se tedy Soud zabýval tím, zda v Rumunsku v rozhodné době existoval náležitý normativní rámec upravující změnu pohlaví. Soud v této souvislosti předně uvedl, že byť dle rumunského práva neexistuje zvláštní řízení za účelem úřední změny pohlaví, lze pro tento účel využít obecné řízení týkající se změn osobních údajů zapsaných v matrice. Tuto možnost výslovně potvrdil i ústavní soud a rovněž soudy rozhodující

v případech obou stěžovatelů. Dle Soudu proto lze konstatovat, že v rumunském právu existuje úprava, na jejíž základě je možné vznést žádost o úřední změnu pohlaví, kterou se pak soudy meritorně zabývají (srov. [Y. T. proti Bulharsku](#), č. 41701/16, rozsudek ze dne 9. července 2020, § 66). Volba státu svěřit tuto otázku soudům, a nikoliv správním orgánům, přitom na poli Úmluvy nevyvolává otázky ([S. V. proti Itálii](#), č. 55216/08, rozsudek ze dne 11. října 2018, § 69). Judikatura rumunských soudů je nicméně vnitřně rozporná ve vztahu k podmínce chirurgického zákroku pro účely úřední změny pohlaví, a to přinejmenším pokud jde o období, v němž oba stěžovatelé podali své žádosti. Některé vnitrostátní soudy vykládaly příslušnou právní úpravu tak, že obsahuje i danou podmínku, zatímco jiné soudy úřední změnu pohlaví povolily i bez realizace chirurgického zákroku. Vzhledem k tomu Soud shledal, že rumunská právní úprava v oblasti změny pohlaví nebyla v rozhodné době jasná, a tudíž ani předvídatelná.

Ve druhém kroku se Soud zaměřil na rozhodnutí vnitrostátních orgánů vydaná ve věci stěžovatelů. Připomněl, že u žádostí o právní změnu identity mohou státý záležitosti důkladné řízení, jehož účelem je zejména ověřit motivaci žadatele ([A. P., Garçon a Nicot proti Francii](#), cit. výše, § 132). V projednávané věci vnitrostátní soudy uznaly, že stěžovatelé jsou transgender osobami, avšak odmítly jejich žádost o úřední změnu pohlaví s

poukazem na to, že se nepodrobili chirurgické úpravě pohlavních orgánů; soudy tedy neuznaly v této souvislosti jako dostatečnou zásadu sebeurčení. Stěžovatelé si přitom daný chirurgický zákrok nepřáli, což jejich případy odlišuje od výše zmíněných věcí [S. V. proti Itálii](#) a [Y. T. proti Bulharsku](#), v nichž stěžovatelé takový zákrok podstoupit chtěli. Situace stěžovatelů v projednávané věci je naopak podobná věci [A. P., Garçon a Nicot proti Francii](#), v níž bylo právní uznání změny pohlaví podmíněno podstoupením chirurgického zákroku nebo hormonální léčby, které s vysokou pravděpodobností vedly ke sterilitě, což stěžovatelé nechtěli. Na rozdíl od posledních citovaných věcí však stěžovatelé v projednávané věci nebrojí speciálně proti požadavku sterilizace v rámci právního uznání změny pohlaví, nýbrž proti podmínce chirurgického zákroku obecně – bez ohledu na to, zda jeho výsledkem bude sterilizace, či nikoliv. V návaznosti na to Soud konstatoval, že uvedený chirurgický zákrok, pokud si ho daná osoba nepřaje, zásadním způsobem dopadá na její tělesnou integritu, a jako takový je z hlediska článku 8 Úmluvy problematický (srov. [A. P., Garçon a Nicot proti Francii](#), cit. výše, § 116–117).

Soud dále poukázal na to, že vnitrostátní soudy ve svých rozhodnutích vydaných v projednávané věci nikterak neupřesnily, v čem by měl spočívat veřejný zájem na nepovolení úřední změny pohlaví, ani neprovedly vyvažování tohoto zájmu s právem stěžovatelů na

Z

uznání jejich genderové identity. Dle Soudu tedy není zřejmé, jaké důvody veřejného zájmu vedly zamítnutí žádosti stěžovatelů. Zároveň byli stěžovatelé v důsledku postupu vnitrostátních orgánů uvrženi na dlouhou dobu do náročné situace, která v nich vzbuzovala pocity zranitelnosti, ponížení a úzkosti (srov. [Christine Goodwin proti Spojenému království](#), č. 28957/95, rozsudek velkého senátu ze dne 11. července 2002, § 77–78). V projednávané věci stejně jako ve věci [A. P., Garçon a Nicot proti Francii](#) byli stěžovatelé jako transgender osoby, které si nepřejí podstoupit chirurgickou změnu pohlaví, postaveni před neřešitelné dilema: buď se navzdory svým přáním podrobí tomuto zákroku, a tím se vzdají plného výkonu práva na respektování své tělesné integrity, které se odvíjí zejména od článku 8 Úmluvy, ale také od článku 3, nebo se vzdají právního uznání své genderové identity, která je rovněž chráněna článkem 8. Dle Soudu tu dochází k narušení spravedlivé rovnováhy, kterou jsou

státý povinny zachovávat mezi obecným zájmem a zájmy dotčených jednotlivců.

Soud v této souvislosti rovněž upozornil na to, že počet členských států Rady Evropy, které podmiňují úřední změnu pohlaví chirurgickým zákrokem, neustále klesá: do roku 2020 od této podmínky upustilo již 26 států.

Ve světle výše uvedeného konstatoval Soud porušení článku 8 Úmluvy z důvodu nedostatku jasného a předvídatelného právního postupu, který by rychlým, transparentním a dostupným způsobem umožnil změnu pohlaví, a tím i změnu jména a dalších osobních údajů v oficiálních dokumentech. Navíc dle Soudu odmítnutím právního uznání změny pohlaví u stěžovatelů pro nesplnění podmínky chirurgického zákroku došlo k neoprávněnému zásahu do jejich práva na respektování soukromého života, a tím rovněž k porušení článku 8 Úmluvy.

Délka řízení

Rozhodnutí ze dne 20. května 2021 ve věci č. 16008/20 – Žirovnický proti České republice

Výbor druhé sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru o nepřijatelnosti stížnosti namítající porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě, a to zčásti v důsledku ztráty postavení oběti a zčásti pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel se v občanskoprávním řízení neúspěšně domáhal vydání své básnické sbírky, kterou původně věnoval své manželce a kterou tato později předala policejnímu vyšetřovateli. Následně podal žalobu o náhradu škody způsobené průtahy v nalézacím řízení. Příslušný soud uznal, že v nalézacím řízení došlo k porušení práva stěžovatele na rozhodnutí věci v přiměřené lhůtě. Jeho nárok na peněžité zadostiučinění nicméně soud odmítl s tím, že řízení nemělo pro stěžovatele zvýšený význam, a tudíž délka řízení na něj neměla negativní emoční dopad; intenzitu nemajetkové újmy pro stěžovatele tedy nelze než považovat za malou až nepatrnou a k její kompenzaci postačuje pouhé konstatování porušení práva.

že hlavním účelem takové náhrady je odškodnění za úzkost, potíže a nejistotu vzniklé v důsledku průtahů. Pokud se však osoba až příliš často uchyluje k vedení soudních sporů, musí to mít vliv na její vnímání újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení. Z uvedených důvodů tedy stěžovatel ve vztahu k nalézacímu řízení pozbyl postavení oběti namítaného porušení ve smyslu článku 34 Úmluvy.

Soud dále připomněl, že trpěli průtahy i samotné odškodňovací řízení, lze situaci napravit, jestliže soud rozhodující o daném kompenzačním prostředku nápravy sám uzná nepřiměřenost délky tohoto řízení a přizná zvláště vysokou částku peněžitého odškodnění nad rámec té, kterou byl připraven přiznat za průtahy v řízení původním (*Cocchiarella proti Itálii*, cit. výše, § 98).

Nalézací řízení trvalo téměř jedenáct let a odškodňovací řízení přes šest let.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal porušení svého práva na projednání věci v přiměřené lhůtě, zakotveného v čl. 6 odst. 1 Úmluvy, a to ve vztahu k nalézacímu i odškodňovacímu řízení.

Co se týče nalézacího řízení, Soud připomněl, že pokud vnitrostátní soudy shledaly porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě a pokud dané rozhodnutí představuje vhodnou a dostatečnou nápravu, účastník řízení ztrácí postavení oběti namítaného porušení Úmluvy (*Cocchiarella proti Itálii*, č. 64886/01, rozsudek velkého senátu ze dne 29. března 2006, § 71–72). V některých případech přitom průtahy v řízení mohou způsobit toliko minimální či dokonce žádnou nemajetkovou újmu (*Nardone proti Itálii*, č. 34368/02, rozhodnutí ze dne 25. listopadu 2004). Vnitrostátní soudy však musejí svá rozhodnutí v tomto smyslu dostatečně odůvodnit (*Apicella proti Itálii*, č. 64890/01, rozsudek velkého senátu ze dne 29. března 2006, § 93).

V projednávané věci dle Soudu české soudy dostatečně vysvětlily, proč stěžovateli nepřiznaly peněžité zadostiučinění za průtahy v nalézacím řízení. Soud zdůraznil,

Z

V projednávané věci přitom české právo v rozhodné době umožňovalo, aby stěžovatel v rámci odškodňovacího řízení vznesl konkrétní požadavek směřující k navýšení finančního zadostiučinění za údajnou nepřiměřenou délku tohoto řízení, což však neučinil. Tuto část stížnosti Soud proto odmítl pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy ve smyslu čl. 35 odst. 1 a 4 Úmluvy.

Obchodování s lidmi

Rozsudek ze dne 16. února 2021 ve věcech 77587/12 a 74603/12 – V. C. L. a A. N. proti Spojenému království

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že orgány činné v trestním řízení nedostály svým pozitivním závazkům plynoucím z článku 4 Úmluvy, když před zahájením trestního stíhání nezletilých stěžovatelů neprovedly posouzení otázky, zda tito nebyli oběťmi obchodování s lidmi. Uvedený nedostatek posléze vyústil i v porušení jejich práva na spravedlivý proces dle článku 6 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé, toho času nezletilí státní příslušníci Vietnamu ve věku 17 let, byli v roce 2009 zadrženi policií při práci v pěstírně konopí a obviněni ze spáchání trestného činu nedovolené výroby kontrolovaných drog. Oba stěžovatelé do Anglie přicestovali nelegálně a byla jim zprostředkována práce v pěstírně. Oba se k výrobě

drog doznali. První stěžovatel byl odsouzen k 20 měsícům odnětí svobody a druhý k 18 měsícům. V rozhodné době zprávy vnitrostátních útvarů boje proti organizovanému zločinu uváděly, že děti z Vietnamu jsou ve vztahu k obchodování s lidmi na území Spojeného království obzvláště zranitelné a využívány na práci v pěstírnách konopí. Příslušné orgány posléze pojalý podezření, že stěžovatelé se stali oběťmi obchodování s lidmi, nicméně orgány činné v trestním řízení s uvedeným závěrem nesouhlasily a pokračovaly v trestním stíhání stěžovatelů. Vnitrostátní soudy v této věci dospěly k závěru, že z Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi z roku 2005 (Úmluva o potírání obchodu s lidmi) státům neplyne povinnost nestíhat oběti obchodování s lidmi.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali porušení článku 4 Úmluvy spočívající v tom, že orgány činné v trestním řízení dostatečně neprověřily, zda se stěžovatelé nestali oběťmi obchodování s lidmi, a neposkytly jim náležitou ochranu.

Z

Odkazovali přitom na článek 26 Úmluvy o potírání obchodu s lidmi, dle něhož se každá smluvní strana zavazuje zakotvit ve svém právním řádu možnost neuložit trest obětem za jejich zapojení do nezákonných činností v tom rozsahu, ve kterém k němu byly donuceny.

1. Rozsah stížností

Soud uvedl, že podstatou stížnostních námitek je, že trestním stíháním stěžovatelů pro práci v pěstírnách konopí stát nedostál své pozitivní povinnosti ochránit je jako oběti obchodování s lidmi. Soud se v každém případě musí omezit na přezkum případů z hlediska souladu s Úmluvou a nemá oprávnění vykládat ustanovení Úmluvy o potírání obchodu s lidmi (srov. [National Union of Rail, Maritime and Transport Workers proti Spojenému království](#), č. 31045/10, rozsudek ze dne 8. dubna 2014, § 106). Za stěžejní přitom Soud považoval posouzení postupu orgánů činných v trestním řízení, které neakceptovaly závěry příslušných orgánů.

2. Obecné zásady a pozitivní závazky států

Soud nejprve připomněl již ustálený závěr, že obchodování s lidmi spadá do působnosti článku 4 Úmluvy

(viz [S. M. proti Chorvatsku](#), č. 60561/14, rozsudek velkého senátu ze dne 25. června 2020, § 296), jsou-li zároveň splněny znaky obchodování s lidmi vymezené v čl. 3 písm. a) Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, k Úmluvě OSN o nadnárodním organizovaném zločinu (Palermský protokol) a čl. 4 písm. a) Úmluvy o potírání obchodu s lidmi.

Státům pak z článku 4 Úmluvy vyplývají pozitivní závazky poskytnout ochranu obětem obchodování s lidmi, účinně stíhat jakýkoli čin, jehož cílem je mimo jiné držet osobu v nevolnictví či ji nutit k práci, a v případech, kdy vnitrostátní orgány věděly nebo měly vědět alespoň o existenci bezprostředního rizika obchodování nebo vykořisťování určité osoby, rovněž přijmout preventivní opatření. Pozitivní závazky na poli článku 4 Úmluvy zahrnují povinnost: a) zavést zákonný a administrativní právní rámec zakazující a postihující obchodování; b) za určitých okolností přijmout praktická opatření k ochraně obětí či potenciálních obětí obchodování; c) vést účinné vyšetřování v situacích, kdy mohlo dojít k obchodování. Zatímco první dvě povin-

nosti jsou hmotněprávní povahy, poslední z nich představuje pozitivní procesní závazek (*S. M. proti Chorvatsku*, cit. výše, § 306).

3. Stíhání obětí a potenciálních obětí obchodování s lidmi

Soud předně uvedl, že v projednávané věci má poprvé příležitost posoudit, zda stíhání obětí obchodování s lidmi může vyvolávat otázky na poli článku 4 Úmluvy. Z mezinárodních dokumentů a standardů nevyplývá obecný zákaz stíhání obětí obchodování s lidmi, a to ani v případě dětí. Trestní stíhání potenciálních obětí by však za určitých okolností mohlo být v rozporu s povinnostmi státu přijmout operativní opatření na jejich ochranu, pokud státní orgány věděly nebo měly vědět o okolnostech vedoucích k věrohodnému podezření, že s jednotlivcem bylo obchodováno. Povinnost přijmout opatření má dva hlavní cíle. Jednak ochránit oběti od další újmy a jednak usnadnit jejich zotavení. Trestní stíhání obětí by znesnadnilo jejich zotavení a mohlo by potenciálně způsobit zranitelnost obětí vůči opětovnému obchodování s lidmi v budoucnu. Nejenže by musely projít zkouškou trestního stíhání, ale odsouzení za trestný čin by mohlo vytvořit překážku jejich následnému začlenění do společnosti.

Nejvýznamnějším předpokladem je z hlediska souladu s článkem 4 Úmluvy včasná identifikace oběti. Jakmile se příslušné orgány dozví o věrohodném podezření,

přijmout opatření k ochraně prvního stěžovatele jako možné oběti obchodování s lidmi nebo následně jako osoby, kterou příslušné orgány označily za oběť obchodování s lidmi, splněny nebyly. Došlo tedy k porušení článku 4 Úmluvy.

I v případě druhého stěžovatele Soud konstatoval, že okolnosti jeho zadržení spolu s dalšími informacemi zjištěnými vnitrostátními orgány měly mít za důsledek přijetí preventivních opatření ze strany státu. Ačkoli stěžovatel tvrdil, že dveře pěstírny byly zamčené zvenčí, nebyl za práci placen a mohl by být zabit, pokud by přestal pracovat, nebyl předán k posouzení odborníkům. Namísto toho byl obžalován. Nejpozději v době, kdy se ukázalo, že je mu teprve 17 let, měly orgány činné v trestním řízení pojmout podezření na obchodování s lidmi. K jeho posouzení příslušnými orgány nakonec došlo, nicméně mezitím přiznal vinu. Následně ho tyto orgány sice označily jako oběť obchodování s lidmi, ale orgány činné v trestním řízení s tímto závěrem nesushlasily.

I v případě druhého stěžovatele proto Soud dovodil porušení článku 4 Úmluvy.

že s osobou podezřelou ze spáchání trestného činu mohlo být obchodováno, měla by být tato osoba před přijetím rozhodnutí o jejím stíhání bezodkladně posouzena odborníky povolanými k práci s oběťmi obchodování s lidmi, a to na základě kritérií stanovených Palermským protokolem a Úmluvou o potírání obchodu s lidmi. To je zejména důležité, pokud jde o děti, které jsou zvláště zranitelné. Cílem přijatých opatření je zajistit respekt k lidské důstojnosti a ochránit nejlepší zájem dítěte (*Söderman proti Švédsku*, č. 5786/08, rozsudek velkého senátu ze dne 12. listopadu 2013, § 81).

4. Použití obecných zásad na okolnosti projednávaných věcí

Byť u prvního stěžovatele nebylo pochyb o jeho nezletilosti, nebyl tento předán k posouzení odborníkům, ačkoli již fakt jeho zadržení v pěstírně konopí byl postačující pro podezření z obchodování s lidmi. Žalobce posléze přezkoumal své rozhodnutí prvního stěžovatele trestně stíhat, avšak neshledal důkazy o tom, že se tento stěžovatel stal obětí obchodování s lidmi. První stěžovatel byl navíc v důsledku tohoto přístupu obžaloby opakovaně veden svými obhájci k tomu, aby přiznal svoji vinu, což učinil. Soud poté upozornil ještě na opětovné posuzování případu příslušnými orgány po odsouzení prvního stěžovatele, které vyústilo v jednoznačný závěr, že první stěžovatel se obětí obchodování stal. Pozitivní závazky plynoucí z článku 4 Úmluvy

Z

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatelé dále namítali porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy tím, že jim bylo v důsledku porušení pozitivních závazků plynoucích z článku 4 Úmluvy odepřeno právo na spravedlivý proces.

Podle Soudu bylo za účelem posouzení uvedené námítky třeba zodpovědět tři otázky: a) zda absence posouzení postavení stěžovatelů coby obětí obchodování s lidmi před zahájením jejich trestního stíhání vyvolávala otázky na poli článku 6 Úmluvy; b) zda se stěžovatelé přiznáním viny nevzdali práv zaručených tímto ustanovením; a c) zda bylo řízení jako celek spravedlivé.

1. Vyvolávala absence posouzení postavení stěžovatelů coby obětí obchodování s lidmi před zahájením trestního stíhání otázky na poli článku 6 Úmluvy?

Soud nejprve připomněl význam právního zastoupení podezřelého (obviněného) ve fázi přípravného řízení (*Dvorski proti Chorvatsku*, č. 25703/11, rozsudek velkého senátu ze dne 20. října 2015, § 108) i to, že postavení podezřelého jako oběti obchodování s lidmi může

ovlivnit důkazní situaci spolu s posouzením otázky, zda je trestní stíhání takové osoby ve veřejném zájmu. Důkazy týkající se takového postavení jsou proto stěžejním aspektem obhajoby. V projednávané věci byli sice stěžovatelé od počátku právně zastoupeni, právní zástupci však neučinili odpovídající kroky například v podobě oznámení příslušným orgánům k prověření případů obchodování s lidmi; naopak jejich závěry ohledně tohoto prověření poté dokonce zpochybňovali. V takových případech je však nositelem pozitivních povinností stát, který se nemůže odvolávat na opomenutí právního zástupce nebo samotné oběti ohlásit, že došlo k obchodování s lidmi, zejména jedná-li se o zvláště zranitelného nezletilého. Stát selhal již v tom, že sám včas otázku obchodování s lidmi v případě stěžovatelů neproověřil. Absence posouzení této otázky přitom stěžovatelům znemožnila obstarání důkazů potenciálně tvořících zásadní aspekt jejich obhajoby.

2. Vzdali se stěžovatelé přiznáním viny práv zaručený článkem 6 Úmluvy?

Úmluva nevylučuje vzdání se práva na spravedlivý proces, pokud je učiněno jednoznačným způsobem, není v rozporu s důležitým veřejným zájmem a doprovází je minimální záruky odpovídající jeho významu (*Poitrimol proti Francii*, č. 14032/88, rozsudek ze dne 23. listopadu 1993, § 31). Za vzdání se práv pak podle Soudu lze považovat i prohlášení viny, pokud je svobodně učině-

no na základě plné vědomosti o skutečnostech případu a právních následků z toho plynoucích (*Natsvlishvili a Togonidze proti Gruzii*, č. 9043/05, rozsudek ze dne 29. dubna 2014, § 92). Podmínka plné vědomosti o skutečnostech případu na straně stěžovatelů, jakož i podmínka absence rozporu vzdání se práva s veřejnými zájmy demokratické společnosti podle Soudu kvůli absenci posouzení otázky postavení stěžovatelů coby obětí obchodování s lidmi splněna nebyla, a stěžovatelé se tak práv plynoucích jim z čl. 6 odst. 1 Úmluvy nevzdali.

3. Bylo řízení jako celek spravedlivé?

Soud konstatoval, že ačkoli byla otázka trestního stíhání stěžovatelů několikrát přezkoumávána orgány činnými v trestním řízení, rozhodnutí nebyla dostatečně odůvodněna zejména ve světle znaků obchodování s lidmi vymezených v Palermském protokolu a Úmluvě o potírání obchodu s lidmi. Vnitrostátní soud sice připustil odvolání stěžovatelů, nicméně předkládání nových skutečností v řízení o odvolání vyhradil pro ty nejvýjimečnější případy, mezi které ovšem případ stěžovatelů nezařadil. Takový přístup však podle Soudu v důsledku trestal oběti obchodování s lidmi za to, že se takto od počátku neidentifikovaly, na druhé straně umožnil vnitrostátním orgánům spoléhat se na vlastní porušení povinnosti přijmout operativní opatření podle článku 4 Úmluvy.

Z

Z uvedených důvodů proto Soud dovodil také porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Dětské domovy

Rozsudek ze dne 2. února 2021 ve věci č. 22457/16 – X a ostatní proti Bulharsku

Velký senát Soudu rozhodl devíti hlasy proti osmi, že neprovedením účinného vyšetřování stížnosti dětí na sexuální zneužívání v dětském domově, kde donekdávna žily, došlo k porušení článku 3 Úmluvy v jeho procesní složce. Naopak neshledal, a to jednomyslně, porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy, tedy že by stát selhal v přijetí pravidel pro ochranu dětí žijících v institucích a v přijetí preventivních operativních opatření k jejich ochraně před špatným zacházením.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovateli byli tři sourozenci (9, 10 a 12 let) narození v Bulharsku a jejich italská adoptivní rodiče. Krátce po osvojení děti rodičům svěřily, že v době pobytu

v bulharském dětském domově byly sexuálně zneužívány. Během několika setkání s psychologem popsaly – ne zcela konzistentně, nicméně s řadou detailů včetně údajů umožňujících ztotožnění osob – šikanu mezi dětmi zahrnující násilí a sexuální chování, sexuální hry a praktiky mezi dětmi, jakož i sexuální zneužití ze strany některých zaměstnanců zařízení a třetích osob, které se k dětem měly dostat na akcích mimo dětský domov; některé případy zneužití měly být i filmovány. Italská experti tato svědectví posoudili jako klinicky věrohodná. Italské státní zastupitelství případ postoupilo bulharským úřadům k vyšetření. Bulharský úřad pro ochranu dětí bezodkladně provedl v zařízení inspekci, jež obnášela i rozhovory s dětmi a zkoumání zdravotnické dokumentace, avšak nezjistil zneužívání či zanedbání dohledu nad dětmi. Bulharské orgány dále zahájily tři trestní řízení, jež byla vždy skončena pro nedostatek důkazů o tom, že byl spáchán trestný čin. Případ se v Itálii i Bulharsku stal předmětem zájmu sdělovacích prostředků, přičemž hned na začátku se vrcholný představitel bulharského inspekčního orgánu i členové parlamentu vyslovili pro média, že nařčení jsou vykonstruovaná.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Podstatou stížnosti bylo, že děti měly být sexuálně zneužívány v bulharském dětském domově a že tamní orgány nepřijaly opatření k ochraně dětí a neprovedly účinné vyšetřování uvedených tvrzení. Poté, co byla ve vztahu k rodičům stížnost odmítnuta, o stížnosti dětí rozhodl senát páté sekce Soudu rozsudkem ze dne 17. ledna 2019 tak, že nebylo shledáno porušení článku 3 ani článku 8 Úmluvy. Na žádost stěžovatelů byla věc postoupena velkému senátu.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Velký senát stížnost s ohledem na závažnost tvrzeného sexuálního zneužití a násilí spáchaných na malých dětech bez rodičovské péče a umístěných v ústavu posuzoval toliko na poli článku 3 Úmluvy, a to z hlediska pozitivních závazků státu. Z článku 3 vyplývá povinnost státu zajistit, že jednotlivci v jejich jurisdikci nebudou podrobeni špatnému zacházení, včetně zacházení páchaného soukromými osobami (*O'Keefe proti Irsku*, č. 35810/09, rozsudek velkého senátu ze dne 28. ledna 2017, § 144), přičemž děti a jiné zranitelné osoby mají právo na účinnou ochranu.

Zprv, velký senát prozkoumal splnění závazku zavést vhodný právní a regulatorní rámec k ochraně dětí žijících v institucích před narušením jejich fyzické a morální integrity. V projednávané věci to mělo zahrnovat

V projednávané věci nebyl shledán problém, pokud jde o ustanovení trestního práva. Soud neshledal porušení článku 3 Úmluvy ani ve vztahu k opatřením k ochraně dětí žijících ve veřejných institucích, které mají odpovědnost za zajištění jejich bezpečí a prospívání. Soud vzal na vědomí zprávy vnitrostátního inspekčního orgánu o tom, že v dotčeném dětském domově fungovala řada opatření k předcházení a odhalování špatného zacházení, jako bylo monitorování přístupu třetích osob do zařízení kamerami a dohledem pracovníka, zajištění dohledu nad dětmi mj. v noci a během výletů mimo zařízení, pravidelné prohlídky externím lékařem a působení psychologa zařízení, přístup dětí k telefonu a ke kontaktu na linku pomoci dětem. Byl zřízen státní dozorový orgán, který měl provádět periodicky inspekce, reagovat na podněty a přijímat opatření k ochraně dětí nebo dávat podněty ke kárnému či trestnímu řízení. Za situace, kdy stěžovatelé nedodali podklady, jež by vyvracely zjištění inspekčního orgánu, a kdy Soud ani neměl důkazy o tom, že by v rozhodné době v Bulharsku byly systémové problémy typu pedofilní turistiky či sexuálního zneužívání malých dětí v obytných zařízeních či ve školách, aby zde byly důvody pro zvláštní opatření ze strany státních orgánů

i ustanovení trestního práva a jejich účinné uplatňování v praxi. Soud připomněl, že v případech, jako je znásilnění či sexuální zneužití dětí, musí stát zajistit účinná trestněprávní ustanovení (*Söderman proti Švédsku*, č. 5786/08, rozsudek velkého senátu ze dne 12. listopadu 2013, § 82; *M. C. proti Bulharsku*, č. 39272/98, rozsudek ze dne 4. prosince 2003, § 150). Výslovně uvedl, že to vyplývá rovněž z článků 18 a 24 Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání (dále jen „Lanzarotská úmluva“). Pozitivní závazek ochrany má podle Soudu zvláštní důležitost v kontextu veřejných služeb s povinnostmi ochrany zdraví a prospívání dětí, zejména když jsou tyto děti zvláště zranitelné a pod výlučnou kontrolou orgánů státu (v kontextu školního vzdělání srov. *O'Keefe proti Irsku*, cit. výše, § 145; v kontextu péče o děti s postižením na poli článku 2 Úmluvy srov. *Nencheva a ostatní proti Bulharsku*, č. 48609/06, rozsudek ze dne 18. června 2013, § 106–116 a 119–120). Za určitých okolností to může vyžadovat přijetí zvláštních opatření a pojištění. Ve vztahu ke zneužívání dětí, a zvláště pak pro případy, kdy pachatel je v postavení autority, Soud shledal, že základem pro účinné uplatňování trestněprávních norem je existence účinných mechanismů pro rozpoznávání a hlášení těchto případů (viz *O'Keefe proti Irsku*, cit. výše, § 148).

Z

(*a contrario*, *O'Keefe proti Irsku*, cit. výše, §§ 157–69), nemohl Soud rozhodnout jinak.

Zadruhé, velký senát se zabýval povinností státu přijmout operativní opatření k ochraně obětí či potenciálních obětí špatného zacházení (obdobně *Osman proti Spojenému království*, č. 23452/94, rozsudek velkého senátu ze dne 28. října 1998, § 115). Ačkoli tento závazek nemůže být vykládán jako nemožné či nepřiměřené břemeno pro orgány státu a současně ne každé riziko špatného zacházení vyžaduje preventivní opatření, rozhodně jsou nutná taková opatření, která poskytují účinnou ochranu dětem a jiným zranitelným osobám a zahrnují rozumné kroky k zabránění špatnému zacházení, o němž orgány státu věděly nebo měly vědět (*O'Keefe proti Irsku*, cit. výše, § 144). Aby pozitivní závazek vznikl, musí být dáno, že orgány státu věděly nebo měly vědět o existenci reálného a bezprostředního nebezpečí špatného zacházení s konkrétním jednotlivcem, způsobeného trestným jednáním třetí osoby; selháním je tu nepřijetí opatření v pravomoci státních orgánů, jež mohla podle rozumného předpokladu předejít danému nebezpečí (*Đorđević proti Chorvatsku*, č. 41526/10, rozsudek ze dne 24. července 2012, § 139).

Soud přezkoumal opatření vedení dětského domova, neboť to mělo trvající povinnost zajistit bezpečnost, zdraví a prospívání dětí v jeho péči a mělo být také zvláště bdělé. Soud konstatoval, že vnitrostátní vyšetřování nepřinesla zjištění, že by si ředitelka dětského domova, jiný člen personálu nebo zástupce jiného orgánu státu byli vědomi zneužívání, na které stěžovatelé poukazovali. Ani externí lékař a psycholog zařízení, kteří pravidelně přicházeli s dětmi do styku, nezaznamenali signály, jež by vzbuzovaly podezření. Bez dalších důkazů nemohl Soud dospět k závěru, že by bulharské orgány věděly nebo měly vědět o reálném a bezprostředním riziku špatného zacházení se stěžovateli, aby pak mohl vyvatit závazek přijmout preventivní opatření (*a contrario*, [Đorđević proti Chorvatsku](#), cit. výše, §§ 144–146; [V. C. proti Itálii](#), č. 54227/14, rozsudek ze dne 1. února 2018, §§ 99–102).

Zatřetí, velký senát zkoumal procesní závazek provést účinné vyšetřování. Připomněl, že požadavek účinnosti trestního vyšetřování může zahrnovat povinnost spolupracovat s orgány jiného státu, tedy žádat a poskytovat pomoc. To znamená, že dotčené státy musí učinit veškeré rozumné kroky ke vzájemné spolupráci a vyčerpát v náležité míře možnosti, jež jsou jim dostupné na základě použitelných mezinárodních nástrojů o vzájemné právní pomoci a spolupráci v trestních věcech. Navíc v případech, kde vystupují děti jako možné oběti

sexuálního zneužití, je nutné řádně zohlednit právo dítěte, aby jeho nejlepší zájem byl předním hlediskem, jakož i jeho zvláštní zranitelnost a související potřeby ([A a B proti Chorvatsku](#), č. 7144/15, rozsudek ze dne 20. června 2019, § 111; a [M. M. B. proti Slovensku](#), č. 6318/17, rozsudek ze dne 26. listopadu 2019, § 61). Podle Soudu v takových případech musí být povinnost provést účinné vyšetřování vykládána ve světle závazků vyvstávajících i z dalších mezinárodních instrumentů, konkrétně Lanzarotské úmluvy.

Soud konstatoval, že bulharské orgány obdržely hájitelné tvrzení, když jim italské orgány předaly případ, který podle jejich názoru stál na hodnověrných výpovědích dětí a vyžadoval vyšetřování. Měly tedy povinnost podniknout neprodleně nezbytná opatření k ověření hodnověrnosti tohoto oznámení, objasnit okolnosti případu a zjistit, kdo je případně odpovědný. Soud konstatoval, že bulharské orgány činné v trestním řízení učinily poměrně rychle řadu vyšetřovacích úkonů v součinnosti s inspekčním orgánem. Označil za politováníhodné, že bulharské orgány neinformovaly rodiče stěžovatelů o postupu ve vyšetřování – rodiče sice nepodalí trestní oznámení, ale Lanzarotská úmluva přikládá zvláštní význam informování obětí o jejich právech a možnostech, o postupu ve věci a o jejich právu být slyšeny. Hlavní problém velký senát shledal ve vztahu k důkladnosti vyšetřování. Rozhovory s dět-

Z

skými svědky v Bulharsku nebyly prováděny za podmínek čl. 35 odst. 1 a 2 Lanzarotské úmluvy. Především však bulharské orgány s odkazem na manipulaci ze strany rodičů zpochybnily tvrzení domnělých obětí, jež italská experti označili za věrohodná, aniž samy věrohodnost posoudily; mohly požádat o vyslechnutí dětí a rodičů nebo si alespoň vyžádat nahrávky rozhovorů psychologů se sourozenci-stěžovateli, ale ve svých rozhodnutích tyto možnosti nijak nezohlednily. Krom toho bulharské orgány kritizovaly nedostatek medicínských důkazů, ale samy žádné nevyžádaly. Podle Soudu také byly učiněny jen nedostatečné úkony k objasnění tvrzeného násilí a zneužívání mezi samotnými dětmi, což byly rovněž útoky dosahující závažnosti spadající pod článek 3 Úmluvy. Dále Soud žalovanému státu vytkl, že se jeho orgány nezabývaly možnostmi provést tajné operace ve smyslu čl. 30 odst. 5 Lanzarotské úmluvy (sledování perimetru dětského domova či telefonických hovorů), i když tvrzení stěžovatelů naznačovala, že za zneužíváním mohla stát organizovaná skupina. Objektivitu, a tedy i věrohodnost závěrů orgánů činných v trestním řízení nadto podryla prohlášení představitelů bulharských orgánů pro tisk a tendenční

závěry, jimiž bylo odůvodněno odložení trestního stíhání. Soud učinil závěr, že vnitrostátní orgány nepřijaly všechna rozumná opatření, aby objasnily skutkové okolnosti případu, a neprovedly úplnou a pečlivou analýzu zjištěných důkazů, což nedostalo nároku na účinnost ve smyslu článku 3 Úmluvy, vyloženého ve světle dalších mezinárodních instrumentů, zejména Lanzarotské úmluvy.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudkyně Turković a soudci Pinto de Albuquerque, Bošnjak a Sabato ve svém souhlasném stanovisku litovali, že Soud ještě více nerozvinul standardy Úmluvy dopadající na téma sexuálního zneužívání dětí v prostředí mimo jejich domov, a to ať už dospělými či jinými dětmi. Sami pak dodali řadu poznámek především k proaktivnímu shromažďování důkazů vyšetřujícími orgány, zohledňování pohledu obětí a nasměrování odborníků z oblasti medicíny, psychologie, výchovy a sociálních věd k tomu, aby obětem pomáhali se vyjádřit. Naznačili také téma trestní odpovědnosti těch, kdo mají zajišťovat dohled nad dětmi, za násilí páchané mezi nimi.

Soudce Serghides se ve svém částečně souhlasném stanovisku zabýval harmonickým vztahem Úmluvy a dalších mezinárodních lidskoprávních úmluv.

Soudci Spano, Kjølbro, Lemmens, Grozev, Vehabović, Ranzoni, Eicke a Paczolay ve svém částečně souhlasném a částečně nesouhlasném stanovisku se především vymezili proti způsobu použití Lanzarotské úmluvy k posouzení účinnosti vyšetřování, zvláště proti zmínce o vhodnosti použití tajných vyšetřovacích operací. I co se týká způsobu vedení vyšetřování, tato skupina soudců zaujala stejný postoj jako soudci senátu páté sekce, kteří neshledali porušení článku 3 Úmluvy, a to především kvůli nedostatku tvrzení a důkazů o zneužívání.

Sekundární viktimizace

Rozsudek ze dne 9. února 2021 ve věci č. 40591/11 – N. Ç. proti Turecku

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že vnitrostátní orgány nedostály povinnosti provést účinné vyšetřování pohlavního zneužívání nezletilé stěžovatelky, a to z důvodu délky trestního řízení a nedostatečné ochrany práv stěžovatelky. Dále shledal, že vnitrostátní orgány selhaly při ochraně osobní integrity stěžovatelky v průběhu trestního řízení. Došlo tak k porušení článků 3 a 8 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka byla v roce 2002, kdy jí bylo dvanáct let, nucena dvěma ženami k prostituci. V lednu 2003 podala proti ženám a proti mužům, s nimiž měla sexuální styk, trestní oznámení. Následně podstoupila sérii lékařských vyšetření. Obviněno z jejího znásilnění bylo celkem 28 osob. V únoru 2003 se konalo jednání před soudem bez účasti veřejnosti a za přítomnosti stěžovatelky, obžalovaných a jejich právních zástupců. Po skončení jednání příbuzní některých obžalovaných napadli stěžovatelku a její obhájce před budovou soudu. Žádost obhájce stěžovatelky o přesun soudního jednání na jiné místo z bezpečnostních důvodů byla zamítnuta. V září 2010 soud zprostil tři obžalované viny pro nedostatek důkazů. Soud dále překvalifikoval obžalobu z „nuceného uvěznění pro splnění sexuálních tužeb“ s tím, že stěžovatelka souhlasila, že s obžalovanými zůstane. „Konsensuální uvěznění“ se ve vztahu ke všem obžalovaným promlčelo. Dle soudu stěžovatelka neprojevila nesouhlas a neexistoval dostatek důkazů prokazujících, že obžalovaní stěžovatelku k sexuálním stykům donutili. S ohledem na uvedené se až na dva obžalované uplatnilo ustanovení trestního zákoníku, dle kterého lze uložit mírný trest. Trestní řízení skončilo v roce 2014.

Z

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 A 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka na poli článků 3 a 8 Úmluvy namítala, že vnitrostátní orgány v průběhu trestního řízení vztahujícího se k sexuálnímu zneužívání neochránily její osobní integritu. Dále namítala neúčinnost vyšetřování.

1. Obecné zásady

K obecným zásadám a zejména procesním závazkům státu Soud odkázal na věc *S. M. proti Chorvatsku* (č. 60561/14, rozsudek velkého senátu ze dne 25. června 2020, § 308–320). Smluvní státy mají pozitivní závazky vyplývající z článků 3 a 8 Úmluvy ochránit fyzickou integritu jednotlivce proti útokům soukromých osob v případech znásilnění a pohlavního zneužívání dětí a zajistit zavedení účinných trestně-právních ustanovení (*M. C. proti Bulharsku*, č. 39272/98, rozsudek ze dne 4. prosince 2003, § 148–166). Vnitrostátní orgány by se rovněž měly vyhnout sekundární viktimizaci obětí (*Y. proti Slovinsku*, č. 41107/10, rozsudek ze dne 28. května 2015, § 97 a 101). Stát má povinnost provést účinné vyšetřování, což zejména znamená

jednat rychle a s náležitou péčí (*Ebcin proti Turecku*, č. 19506/05, rozsudek ze dne 1. února 2011, § 40).

2. Použití obecných zásad na projednávanou věc

Dle Soudu bylo v projednávané věci dosaženo prahu závažnosti vyžadovaného pro použití článku 3 Úmluvy. S ohledem na svůj věk se stěžovatelka nacházela ve zranitelném postavení. Sexuální zneužívání a sekundární viktimizace jsou natolik závažné, že spadají do působnosti článku 3 Úmluvy. S ohledem na dopady těchto aspektů na fyzickou a morální integritu spadají napadané skutečnosti rovněž do působnosti článku 8 Úmluvy (*M. C. proti Bulharsku*, cit. výše, § 167). Při zkoumání, zda stát dostal svým procesním závazkům, Soud ověří, zda vnitrostátní orgány vzaly v potaz nejlepší zájem dítěte a zvláštní zranitelnost dětských obětí sexuálního vykořisťování, aby dítě ochránilo před sekundární viktimizací (*A a B proti Chorvatsku*, č. 7144/15, rozsudek ze dne 20. června 2019, § 121). Zejména v případech svědectví obětí pohlavního zneužívání, které jsou nezletilé a pro které je trestní řízení obzvláště strastiplné, mohou být přijata adekvátní opatření za účelem jejich ochrany, a to za předpokladu, že taková opatření

budou slučitelná s účinným výkonem práv obhajoby (Y. proti Slovinsku, cit. výše, § 103–106).

a) Ochrana stěžovatelky v průběhu řízení

Soud přezkoumával, zda stát ochránil osobní integritu stěžovatelky, která se stala obětí sexuálního trestného činu, tj. zda přijal dostatečná opatření za účelem ochrany práv oběti v průběhu trestního řízení (A a B proti Chorvatsku, cit. výše, § 105 a 121). Vyšetřování započalo rychle po podání trestního oznámení a většina obviněných byla odsouzena k trestům odnětí svobody mezi dvěma a třinácti lety. V tak závažných případech, jakými jsou sexuální vykořisťování dítěte mladšího 15 let, však uvedený obecný závěr nepostačuje a je třeba se zabývat všemi namítanými aspekty neefektivního uplatňování trestněprávních mechanismů (S. M. proti Chorvatsku, cit. výše, § 225–228).

Neposkytnutí pomoci stěžovatelce v průběhu řízení. – Řada mezinárodních dokumentů upravuje pomoc dětským obětem sexuálních trestných činů (např. tzv. Lanzarotská a Istanbulská úmluva). Od podání trestního oznámení v lednu 2003 do května 2004 nebyla stěžovatelce poskytnuta podpora sociálního pracovníka, psychologa nebo jiného odborníka, a to ani před vyšetřovacími orgány, ani před soudem. Uvedené zjištění postačuje k závěru, že o stěžovatelku nebylo v průběhu řízení adekvátně postaráno.

Opakovaná lékařská vyšetření. – Stěžovatelka byla na žádost soudů podrobena deseti lékařským vyšetřením za účelem určení jejího přesného věku a následků znásilnění. Nadměrný a neodůvodněný počet lékařských vyšetření, z nichž mnohá byla extrémně invazivní, představoval nepřijatelný zásah do fyzické a psychické integrity stěžovatelky.

Nezajištění klidného a bezpečného prostředí u soudních jednání. – Po soudních slyšeních stěžovatelka čelila agresivitě příbuzných obžalovaných a policie ji dokonce musela odvézt mimo město. Vnitrostátní orgány přitom nepřijaly žádné preventivní opatření. Soud odmítl přemístit soudní slyšení, aby se zklidnilo jednání a zvýšila se bezpečnost stěžovatelky, což je ostatně v citlivých trestních případech běžná praxe (Aydemir proti Turecku, č. 17811/04, rozsudek ze dne 24. května 2011, § 26).

Posouzení souhlasu oběti. – V případech, kdy stěžovatel rozporuje platnost svého souhlasu s důrazem na svůj mladý věk, Soud musí určit, zda uplatnění právních úprav vedlo k porušení pozitivních závazků státu na poli článků 3 a 8 Úmluvy, aniž by nahradil skutková zjištění

Absence ochrany stěžovatelky před obžalovanými. – Situace stěžovatelky nabrala na závažnosti v průběhu soudního řízení, jelikož nebylo přijato žádné opatření za účelem jejího oddělení od obžalovaných. V průběhu několika soudních jednání stanula tvář v tvář obžalovaným a podrobně vypovídala o útocích, výhrůžkách a znásilněních, ačkoli ze spisu nevyplývá, že konfrontace byla nutná za účelem účinného výkonu práv obhajoby. Uvedené prostředí bylo pro stěžovatelku bezpochyby zstrašující a nebylo dosaženo rovnováhy s právy obhajoby (Y. proti Slovinsku, cit. výše, § 103–106). Soud konstatoval, že stěžovatelce nebyla poskytnuta ochrana před obžalovanými.

Zbytné rekonstrukce znásilnění. – Stěžovatelka byla nucena před všemi obžalovanými a jejich obhájci vypovídat o podrobnostech sexuálních aktů, aniž by soud přijal opatření k tomu, aby ponížení stěžovatelky zmírnil. Ze spisu nevyplývá nutnost provedení rekonstrukcí pro objasnění skutkových okolností a jejich právní kvalifikace. Pro stěžovatelku musela být slyšení extrémně traumatizující. Jejich konání bez účasti veřejnosti nepostačovalo k ochraně před narušením její důstojnosti a zásahem do soukromého života a významně překročilo míru nepohodlí, kterou obnáší výpovědi obětí sexuálního vykořisťování. Výpovědi stěžovatelky tedy nemohou být ospravedlněny požadavky obžalovaných na spravedlivý proces.

Z

vnitrostátních soudů (M. C. proti Bulharsku, cit. výše, § 167–168). V případech sexuálního vykořisťování je nepřijatelné připisovat rovnocennou váhu souhlasu dítěte mladšího patnácti let a souhlasu dospělé osoby (tamtéž, § 181). Vnitrostátní soudy nicméně souhlasu nezletilé stěžovatelky přiznaly rozhodující váhu a uplatnily mírnější ustanovení trestního zákoníku, aniž by uvedly důvody, proč výhrůžky a násilí ze strany některých obžalovaných nesplňovaly podmínky pro uplatnění přísnějšího ustanovení. Dle Soudu vnitrostátní soudy v žádné fázi řízení neprojevily obavy o zranitelnost stěžovatelky, jež byla mladší 15 let. Výklad trestního zákoníku, který nezohlednil věk oběti, byl zcela v rozporu s potřebou objektivního posouzení citlivého kontextu případu a ochrany dítěte, které se stalo obětí sexuálního vykořisťování.

b) Účinnost vyšetřování

K účinnému vyšetřování a ke splnění kritérií rychlosti trestního řízení Soud uvedl, že trestní řízení trvalo 11 let na dvou stupních soudní soustavy. Ačkoli se jednalo o složitý případ s ohledem na potíže se zjištěním skutkových okolností a na počet obžalovaných, žádné

prodlení nebylo přičitatelné k tíži stěžovatelce nebo jejím právním zástupcům. Značné prodlení způsobila lékařská vyšetření. V řízení se vyskytla nevysvětlitelná prodleva v délce pěti let. Příklad byl dvakrát u odvolacího soudu, a to v obou případech po dobu jednoho roku. Nebyly tak splněny požadavky na rychlé projednání věci a případu nebyla věnována zvláštní pozornost, jak to vyžadovala ochrana dítěte.

3. Závěr

Neposkytnutí pomoci stěžovatelce v průběhu trestního řízení a ochrany před obžalovanými stejně jako nedůvodné rekonstrukce znásilnění, opakovaná lékařská vyšetření, nezajištění bezpečí stěžovatelky u soudních jednání, posouzení souhlasu stěžovatelky, nepřiměřená délka řízení a dvě promlčená obvinění způsobily stěžovatelce závažnou sekundární viktimizaci. Vnitrostátní orgány tudíž neochránily nezletilou oběť sexuálního vykořisťování. Soud proto rozhodl, že způsob vedení řízení nezajistil účinné uplatňování trestního práva na porušování hodnot chráněných články 3 a 8 Úmluvy.

Hate crime

Rozsudek ze dne 14. ledna 2021 ve věci č. 50231/13 – Sabalić proti Chorvatsku

Senát první sekce Soudu jednomyslně shledal, že uložením zjevně nepřiměřeného trestu za násilný trestný čin z nenávisti (*hate crime*), a to pokuty ve výši 40 eur v rámci přestupkového řízení, aniž by byl vyšetřen homofobní motiv útoku proti stěžovatelce, jakož i následným zastavením trestního řízení pro rozpor se zásadou *ne bis in idem* došlo k porušení procesní složky článku 3 ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka byla oslovena v nočním klubu mužem M. M. Poté, co ho odmítla se sdělením, že je jiné sexuální orientace, ji M. M. fyzicky napadl. Dle stěžovatelčina tvrzení na ni přitom křičel: „Ty lesbo! Všechny by vás měli zabít!“ Stěžovatelka z incidentu vyvázla s mnohočetnými zraněními, která byla v lékařské zprávě klasifikována jako mírná. Policie následně zahájila proti M. M. přestupkové řízení pro narušení veřejného pořádku a uložila mu pokutu ve výši zhruba 40 eur. V řízení nebyla nijak prošetřena možná homofobní motivace útoku. Když stěžovatelka zjistila, že policie nezahájila

Z

ve věci trestní řízení, podala sama na M. M. trestní oznámení. Státní zástupce ale toto oznámení odmítl z důvodu, že M. M. již byl pro daný skutek stíhán v rámci přestupkového řízení, a jeho trestní stíhání by proto bylo v rozporu se zásadou *ne bis in idem*.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNEM 14

Stěžovatelka před Soudem namítala nedostatečnou reakci vnitrostátních orgánů na její napadení, které bylo motivováno její sexuální orientací.

1. K přijatelnosti

a) Použitelnost článku 3 Úmluvy

Soud připomněl, že diskriminační urážky jsou přitěžující okolností při posuzování špatného zacházení ve světle článku 3 Úmluvy (*Identoba a ostatní proti Gruzii*, č. 73235/12, rozsudek ze dne 12. května 2015, § 65). To platí obzvláště pro násilné trestné činy z nenávisti, mezi něž patří i útoky, které mají smíšené motivy, tj. které jsou ovlivněné jak příslušností oběti k určité

skupině, tak situačními faktory (*Balázs proti Maďarsku*, č. 15529/12, rozsudek ze dne 20. října 2015, § 56–57 a 70). V projednávané věci byla dle policejní verze událostí stěžovatelka napadena M. M. před nočním klubem poté, co mu sdělila svou sexuální orientaci. M. M. nejprve stěžovatelku oběma rukama popadl a přitlačil ji ke zdi, pak ji začal bít po celém těle, a když upadla, kopal do ní. Dle Soudu nasvědčuje dostatečné množství důkazů tomu, že útok byl motivován právě sexuální orientací stěžovatelky. S ohledem na výše uvedené Soud dospěl k závěru, že zacházení, kterému byla stěžovatelka vystavena a které směřovalo proti její identitě a narušilo její osobní integritu a důstojnost, v ní muselo nutně vyvolat pocity strachu, úzkosti a nejistoty dosahující požadované míry závažnosti, aby spadalo pod článek 3 Úmluvy (*Identoba a ostatní proti Gruzii*, cit. výše, § 71).

b) Vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků

Vláda uvedla několik prostředků nápravy, které stěžovatelka podle ní opomněla vyčerpat. Možnost podat občanskoprávní žalobu na náhradu škody však dle Soudu nenaplnuje procesní povinnost státu na poli článku 3 Úmluvy v případech násilí s diskriminačním

motivem. Totéž platí pro občanskoprávní antidiskriminační žalobu, zvláště pokud stěžovatelka uplatnila diskriminační námitku v rámci trestního oznámení, které podala u příslušného státního zastupitelství (*Škorjanec proti Chorvatsku*, č. 25536/14, rozsudek ze dne 28. března 2017, § 47). Konečně vedení disciplinárního řízení proti odpovědným policistům Soud nepovažuje za relevantní prostředek nápravy u stížností, které se týkají procesní povinnosti státu ve vztahu k násilí způsobenému soukromými osobami (*Remetin proti Chorvatsku*, č. 29525/10, rozsudek ze dne 11. prosince 2012, § 74).

2. K odůvodněnosti

a) Obecné zásady

V případě násilných incidentů s podezřením na diskriminační motivy včetně těch, které se týkají skutečné nebo domnělé sexuální orientace oběti, mají smluvní strany na základě článků 3 a 14 Úmluvy procesní povinnost přijmout veškerá rozumná opatření k odhalení možného diskriminačního podtextu (*Identoba a ostatní proti Gruzii*, cit. výše, § 66–67). V těchto situacích je nanejvýš důležité, aby vyšetřování bylo prováděno rázně a nestranně, jelikož společnost musí neustále dávat najevo, že takové činy odsuzuje, aby zachovala důvěru menšin ve schopnost státu chránit je (*Amadayev proti Rusku*, č. 18114/06, rozsudek ze dne 3. července 2014, § 81).

Ve vztahu k zásadě *ne bis in idem* Soud připomněl, že v souladu s čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 je možné obnovit trestní řízení mj. z důvodu podstatné vady v předešlém řízení, která závažně podkopává jeho integritu a která mohla ovlivnit rozhodnutí ve věci (*Mihalache proti Rumunsku*, č. 54012/10, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2019, § 129 a 133).

b) Použití uvedených zásah na daný případ

Soud poznamenal, že hned po napadení stěžovatelky byly vnitrostátní orgány konfrontovány s *prima facie* důkazy nasvědčujícími tomu, že násilí bylo motivováno nebo alespoň ovlivněno její sexuální orientací. Tato zjištění nebyla na vnitrostátní úrovni nikdy zpochybněna. Dle judikatury Soudu takové skutečnosti vyžadovaly účinné uplatnění vnitrostátních trestněprávních mechanismů, které by byly s to objasnit možný nenávistný motiv s homofobním podtextem (*S. M. proti Chorvatsku*, cit. výše, § 324). Podle vnitrostátních předpisů byla policie povinna podat trestní oznámení ke státnímu zastupitelství, které bylo příslušné k vedení dalšího vyšetřování při podezření ze spáchání násilných trestných činů z nenávisti včetně případů lehkého ublížení

Byť se rozsah pozitivních závazků státu může lišit v závislosti na tom, zda bylo zacházení odporující Úmluvě způsobeno zástupci státu, nebo soukromými osobami, procesní požadavky jsou podobné. Plyne z nich především povinnost příslušných orgánů zahájit a vést vyšetřování, které může vést k objasnění skutkových okolností a totožnosti odpovědných osob, a případně k jejich odpovídajícímu potrestání (*S. M. proti Chorvatsku*, č. 60561/14, rozsudek velkého senátu ze dne 25. června 2020, § 311–320).

Soud dosud shledal porušení uvedené procesní povinnosti státu v případech, kdy vnitrostátní orgány nepřijaly všechna rozumná opatření pro odhalení možného diskriminačního motivu daného činu (*Šečić proti Chorvatsku*, č. 40116/02, rozsudek ze dne 31. května 2007, §§ 68–69), kdy bylo trestní řízení zastaveno z formálních důvodů kvůli pochybení státních orgánů, aniž byly skutkové okolnosti případu objasněny příslušným soudem (*Turan Cakir proti Belgii*, č. 44256/06, rozsudek ze dne 10. března 2009, § 80), nebo v případech zjevného nepoměru mezi závažností činu a výsledky, kterých bylo na vnitrostátní úrovni dosaženo, což posílilo pocit, že případy špatného zacházení zůstávají ignorovány vnitrostátními orgány (*Beganović proti Chorvatsku*, č. 46423/06, rozsudek ze dne 25. června 2009, § 78–79).

na zdraví. Pokus o těžké ublížení na zdraví a násilné chování, jakož i diskriminační porušení lidských práv vyžadovaly zahájení vyšetřování a stíhání z úřední povinnosti i bez přítomnosti nenávistného motivu. Dle Soudu tedy nebylo pochyb o tom, že i ve smyslu vnitrostátního práva měla policie povinnost nahlásit věc státnímu zastupitelství, což však neučinila. Namísto toho policie zahájila proti M. M. přestupkové řízení pro narušení veřejného pořádku, které skončilo uložením pokuty výši zhruba 40 eur a které se nikterak nezabývalo nenávistným motivem předmětného činu. Dle Soudu byl uložený trest ve zjevném nepoměru vůči závažnosti špatného zacházení, kterému byla stěžovatelka vystavena (*Identoba a ostatní proti Gruzii*, cit. výše, § 75). Nepřiměřenost trestu potvrzuje i srovnání se sankcemi stanovenými za trestné činy dle pozdější klasifikace skutku ze strany státního zastupitelství, u nichž bylo možné uložit trest odnětí svobody.

Zahájení přestupkového řízení tedy v projednávané věci nemohlo vést k naplnění závazku státu zajistit, aby ze strany vnitrostátních orgánů nebylo homofobní špatné zacházení ignorováno, a poskytnout stěžovatelce účinnou ochranu proti násilí motivovanému její

Z

sexuální orientací. Vedení toliko přestupkového řízení je tu dle Soudu třeba považovat spíše za reakci, která posiluje pocit beztrestnosti za násilné trestné činy z nenávisti, než za procesní mechanismus, který by dal najevo, že takové činy není za žádných okolností možné tolerovat (*Milanović proti Srbsku*, č. 44614/07, rozsudek ze dne 14. prosince 2010, § 87).

Státní zastupitelství a trestní soudy tu přitom s odkazem na judikaturu Soudu ve věci *Sergey Zolotukhin proti Rusku* (č. 14939/03, rozsudek velkého senátu ze dne 10. února 2009) a *Maresti proti Chorvatsku* (č. 55759/07, rozsudek ze dne 25. června 2009) dospěly k závěru, že pravomocné odsouzení M. M. v rámci přestupkového řízení představuje dle zásady *ne bis in idem* formální překážku pro jeho trestní stíhání. Dle argumentace vlády tak měly vnitrostátní orgány oprávněný důvod pro nevyužití trestněprávního mechanismu, aby bylo zajištěno dodržení zásady *ne bis in idem*. K tomu Soud ovšem uvedl, že to byly samy vnitrostátní orgány, které zahájily neúčinné přestupkové řízení, a vyvolaly tak situaci, kdy nebylo možné řádně uplatnit ustanovení trestního práva. Neprošetření nenávistných motivů násilného útoku, jakož i nezohlednění těchto motivů při stanovení trestu za násilný trestný čin z nenávisti Soud označil za „podstatné vady v předešlém řízení“ ve smyslu čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7. Vnitrostátní orgány proto pochybily, když nedokázaly napravit

nastalou situaci, byť *de iure* překážky neexistovaly. Nápravy mohly dosáhnout například zastavením přestupkového řízení či zahlazením jeho účinků, aby mohly případ znovu posoudit.

Ve světle uvedeného Soud shrnul, že zahájením neúčinného přestupkového řízení, které vedlo k chybnému zastavení trestního řízení z formálních důvodů, nenaplnily vnitrostátní orgány dostatečně a účinně svůj procesní závazek ve vztahu k násilnému útoku proti stěžovateli motivovanému její sexuální orientací. Takový postup vnitrostátních orgánů byl v rozporu s jejich povinností bojovat proti beztrestnosti zločinů z nenávisti, které jsou zvláště zhoubné pro základní práva. Došlo proto k porušení procesní složky článku 3 ve spojení s článkem 14 Úmluvy.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudce Wojtyczek se ve svém částečně souhlasném stanovisku kriticky vyjádřil k označení uloženého trestu v rámci přestupkového řízení Soudem za zcela nepřiměřený. Dané prohlášení dle jeho názoru předjímá trestní odpovědnost M. M. a je v rozporu s presumpcí nevinny.

Z

Ochranné léčení

Rozsudek ze dne 30. března 2021 ve věci č. 82087/17 – D. C. proti Belgii

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že duševní stav stěžovatele byl vnitrostátními soudy spolehlivě zjištěn, byť psychiatr svůj posudek zpracoval, aniž by stěžovatele osobně vyšetřil, a soudy nevyhověly návrhu stěžovatele na předvolání některých svědků a znalců. Rozhodnutí vnitrostátních soudů o uložení ústavního ochranného léčení proto neporušilo čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Šesti hlasy proti jednomu Soud dále rozhodl, že nedošlo ani k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy, ačkoli jednání odvolacího soudu proběhlo neveřejně navzdory žádosti stěžovatele o veřejné projednání.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel byl v srpnu 2015 zadržen policií krátce poté, co nožem napadl jinou osobu. Před umístěním do cely lékař shledal, že stěžovatel vykazuje známky duševní

poruchy. V následujících dnech proto stěžovatel podstoupil několik lékařských vyšetření. Den po zadržení byl stěžovatel obviněn z pokusu vraždy a vzat do vazby. O několik dní později soudce rozhodl, že stěžovatel bude za účelem zjištění svého duševního stavu umístěn na psychiatrické oddělení věznice. Během pobytu na oddělení stěžovatel opakovaně odmítl vyšetření psychiatrem a svolil pouze k rozhovoru s psychologem. Ten dospěl k závěru, že stěžovatel trpí paranoidní schizofrenií, která ovlivnila jeho jednání v době spáchání skutku a nadále ho činí nebezpečným. Dodal, že zkoumání zdravotního stavu stěžovatele by mělo být doplněno vyšetřením psychiatra. K němu ovšem stěžovatel nedal souhlas.

V červnu 2016 soud prvního stupně rozhodl o uložení ústavního ochranného léčení stěžovatele na dobu neurčitou. Dospěl k závěru, že stěžovatel z důvodu duševní nemoci není trestně odpovědný, a jelikož jeho duševní onemocnění trvá, jeho pobyt na svobodě by byl nebezpečný pro něj i pro okolí. Opřel se přitom zejména o zprávu psychologa a výpověď matky stěžovatele. Závěry z nich plynoucí dle soudu nezpochybňuje

ani zpráva psychiatra Dm. z května 2016, kterou předložil stěžovatel a dle níž se jeho zdraví zlepšilo. Tato zpráva dle soudu není přesvědčivá a navíc vrhá otazníky na nepříčetnost stěžovatele v době spáchání skutku, a stěžovatel by tak na jejím základě měl být spíše považován za trestně odpovědného a shledán vinným.

Stěžovatel se proti rozhodnutí odvolal. Odvolací soud k objasnění duševního stavu stěžovatele určil psychiatra De. Stěžovatel nicméně opět odmítl absolvovat psychiatrické vyšetření. Doktor De. proto svou zprávu sestavil na základě zprávy psychologa a spisového materiálu. V návaznosti na jednání před odvolacím soudem, které bylo neveřejné, psychiatr zprávu doplnil a v únoru 2017 předložil soudu. Dospěl v ní k závěru, že ať již stěžovatel trpí schizofrenií či má jen křehkou osobnost, riziko, které může představovat pro společnost, může přetrvávat. Odvolací soud následně potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně. Své rozhodnutí opřel o zprávu psychiatra De., zprávu psychologa, výpovědi svědků a výpovědi a chování stěžovatele v průběhu řízení. Návrhy stěžovatele na výsledky psychiatra a dalších osob považoval za nadbytečné. Dospěl k závěru, že skutek, který je stěžovateli kladen za vinu, byl prokázán, avšak stěžovatel jej spáchal pod vlivem duševní poruchy. Ta přetrvává i nadále, je tedy riziko, že by stěžovatel v budoucnu mohl spáchat obdobné skutky, a je proto namístě potvrdit uložení ústavní ochranné léčby.

V květnu 2017 rozhodnutí potvrdil kasační soud, když shledal, že závěry odvolacího soudu i řízení před ním odpovídalo právním předpisům.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODST. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel v první řadě namítal, že vnitrostátní soudy nezjistily spolehlivě jeho aktuální zdravotní stav, jelikož se opřely o zprávu psychiatra, který ho osobně nevyšetřil, a o zprávu psychologa, která byla již 18 měsíců stará. Nadto nevyšlechly svědky a znalce, které navrhoval. Jejich rozhodnutím o uložení ústavního ochranného léčení proto údajně došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

Soud úvodem konstatoval, že rozhodnutí vnitrostátních soudů o uložení ochranného léčení byla v souladu s vnitrostátními předpisy. Ty nestanoví povinnost psychiatra osobně dotyčného vyšetřit. Sice tak stanoví kodex lékařské etiky, ten však není právně závazný. Porušení vnitrostátních předpisů ostatně neshledal ani kasační soud.

Dále Soud připomněl, že čl. 5 odst. 1 Úmluvy jako pravidlo vyžaduje, aby lékař, který posuzuje duševní zdraví osoby za účelem rozhodnutí o její hospitalizaci, ji osobně shlédl a vyšetřil (*Verbanov proti Bulharsku*, č. 31365/96, rozsudek ze dne 5. října 2000, § 47).

Z

Pakliže to však není možné, zejména v případě, že s tím dotyčný nesouhlasí, Soud v minulosti akceptoval, aby byly lékařské závěry učiněny jen na základě informací obsažených ve spise (*Constancia proti Nizozemsku*, č. 73560/12, rozhodnutí ze dne 3. března 2015, § 26).

V projednávané věci stěžovatel nepopíral, že v okamžiku skutku trpěl duševní poruchou. Odmítal se nicméně následně podrobit lékařskému vyšetření. Znalec tedy neměl jinou možnost než svou zprávu sestavit na základě informací obsažených ve spise. Odvolací soud zohlednil nejen tuto zprávu, ale i řadu dalších důkazů. Zpráva psychologa byla v době jeho rozhodnutí již 18 měsíců stará, a nemohla tedy podle Soudu doložit aktuální zdravotní stav stěžovatele. Odvolací soud se však opřel i o jiné podklady. Důvody, proč upřednostnil zprávu psychiatra De., který stěžovatele osobně neviděl, před zprávou psychiatra Dm., kterého si obstaral stěžovatel, odvolací soud dostatečně vyložil. Je sice pravda, že z některých dokumentů obsažených ve spise mohlo vyplývat, že se stěžovatelův zdravotní stav v době rozhodnutí odvolacího soudu mohl zlepšit. Stěžovatel však sám tím, že odmítl podstoupit vyšetření

psychiatrem a odmítl dát souhlas s přístupem k záznamům o svém zdravotním stavu, které vedla věznice, v níž byl umístěn, znemožnil, aby byl jeho aktuální zdravotní stav čerstvě ověřen. Za těchto okolností dle Soudu ob stojí i závěry odvolacího soudu ohledně nepředvolání znalce a svědků, které navrhoval stěžovatel.

Soud proto shledal, že k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODST. 4 ÚMLUVY

Stěžovatel dále namítal, že tím, že soud druhého stupně nekonal veřejné zasedání, ač o něj žádal, došlo k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

Soud připomněl, že čl. 5 odst. 4 jako obecné pravidlo nevyžaduje, aby se v řízení o zbavení svobody konalo veřejné jednání (*Reinprecht proti Rakousku*, č. 67175/01, rozsudek ze dne 15. listopadu 2005, § 41). V projednávané věci soudy řešily, zda se stal skutek, z něhož byl stěžovatel obžalován, a zda jsou dány důvody pro jeho odsouzení, pro zproštění obžaloby či pro uložení ochranného léčení. Tyto otázky byly

podle Soudu důležité a citlivé, jelikož zahrnovaly posouzení zdravotního stavu stěžovatele v době činu i v rozhodnutí soudu, přičemž ochranné léčení je dle vnitrostátního práva žalovaného státu ukládáno na dobu neurčitou. Dle Soudu je však též třeba zohlednit zvláštní povahu řízení o ochranném léčení. Nadto, veřejné jednání proběhlo před soudem prvního stupně. Dle Soudu nebyly dány „zvláštní okolnosti“ ve smyslu rozsudku *Reinprecht* (cit. výše, § 41), které by vyžadovaly, aby se veřejné jednání konalo i před odvolacím soudem.

K porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy proto nedošlo.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudkyně Seibert-Fohr dospěla k závěru, že vnitrostátní soudy ani vláda nepředložily dostatečné důvody, pro něž v projednávané věci nebylo vyslechnutí znalců a svědků na veřejném zasedání potřebné. Prostý odkaz na ustanovení zákona, které veřejné projednání v těchto případech nestanoví, dle jejího názoru nepostačuje. Došlo tedy k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy.

2012 soudce zprostil stěžovatelku viny v plném rozsahu a stěžovatele ve většině bodů obžaloby. K odvolání státního zastupitelství odvolací soud tento rozsudek v červnu 2013 změnil a stěžovatele shledal vinnými ve všech bodech obžaloby, přičemž vyšel výlučně z různých důkazů shromážděných dříve, včetně výpovědí svědků, a dospěl na rozdíl od vyšetřujícího soudce k závěru, že účast stěžovatelů na trestné činnosti potvrzovaly. Nejvyšší soud jejich dovolání v září 2014 zamítl.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatelé vytýkali odvolacímu soudu, že vynesl odsuzující verdikt, aniž přímo vyslechl svědky obžaloby, a to jak trojici svědků E., P. G. a S., kteří vyjádřili ze svého zapojení do činnosti mafie lítost a jejich výpovědi byly založeny ve spise z přípravného řízení, tak svědka B. S. vyslechnutého před vyšetřujícím soudcem.

a) Obecné zásady

Soud úvodem připomněl zásady plynoucí z jeho judikatury, podle nichž pokud odvolací soud přezkoumává

Zjednodušené trestné řízení

Rozsudek ze dne 25. března 2021 ve věcech č. 15931/15 a 16459/15 – *Di Martino a Molinari proti Itálii*

Senát první sekce Soudu rozhodl jednomyslně, že ve zkráceném trestním řízení, které stěžovatelé zvolili s cílem dosáhnout snížení trestu a při kterém soud až na výjimky vychází jen z důkazů založených ve spise z přípravného řízení, nedošlo k porušení práva na spravedlivý proces a práv obhajoby chráněných čl. 6 odst. 1 Úmluvy, třebaže odvolací soud důkazy přehodnotil a původní zprošťující verdikt změnil na odsuzující, aniž znovu vyslechl svědky.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé, kteří jsou manželé, byli spolu s dalšími patnácti osobami obžalováni z účasti na zločinném spojení mafiánského typu a z trestných činů spojených s drogami. V říjnu 2007 požádali vyšetřujícího soudce o zkrácené řízení, kde jim v případě odsouzení hrozí jen snížený trest a při kterém se až na výjimky vychází ze spisu z přípravného řízení. V prosinci 2011 soudce na návrh státního zástupce ohledně viny jiného z obžalovaných vyslechl svědka B. S. Rozsudkem z března

Z

také otázku viny, zásada spravedlivosti řízení brání tomu, aby o ní rozhodl bez přímého posouzení svědectví předložených osobně buď obžalovaným, nebo svědky, kteří již vypovídali a jejichž svědectví zamýšlí přehodnotit (*Lorefice proti Itálii*, č. 63446/13, rozsudek ze dne 29. června 2017, § 36). Svědky je třeba vyslechnout osobně a posoudit jejich věrohodnost, což obvykle nelze učinit pouze na podkladě čtení jejich výpovědí (*Dan proti Moldavsku*, č. 8999/07, rozsudek ze dne 5. července 2011, § 33). Toto pravidlo však není automatické. Jednak se uplatní zásady týkající se nevyslechnutých svědků (*Schatschaschwili proti Německu*, č. 9154/10, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2015, § 123), jednak způsob použití článku 6 Úmluvy na odvolací řízení závisí na charakteristikách dotčeného řízení, se zřetelem k řízení jako celku a roli, kterou v něm sehrál odvolací soud (*Botten proti Norsku*, č. 16206/90, rozsudek ze dne 19. února 1996, § 39).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Stěžovatelé byli souzeni ve zkráceném zjednodušeném řízení, o které požádali s cílem dosáhnout snížení

trestu. Vyšetřující soudce je z větší části zprostil obžaloby s tím, že důkazy nedokládají jejich trestní odpovědnost, zatímco odvolací soud provedené důkazy přehodnotil a stěžovatele shledal vinnými.

1. *Nevyslechnutí svědků E., P. G. a S.*

Soud poznamenal, že zkrácené řízení přináší obviněnému řadu výhod, zejména významné snížení trestu při odsouzení, ale je spojeno s oslabením některých záruk, včetně možnosti dosáhnout doplnění důkazů nad rámec spisu obžaloby a předvolání svědků, které patří mezi základní zásady práva na spravedlivý proces, zaručené v čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy. Článek 6 Úmluvy však nebrání tomu, aby se obviněný dobrovolně, výslovně nebo nepřímou, vzdal takových záruk. Vzdání se práva musí být učiněno jednoznačně a spojeno s minimálními zárukami odpovídajícími závažnosti takového kroku a nesmí mu bránit žádný významný veřejný zájem (*Murtazaliyeva proti Rusku*, č. 36658/05, rozsudek velkého senátu ze dne 18. prosince 2018, § 117 a 118).

Italský zákonodárce zavedl zkrácené řízení s cílem zjednodušit, a tedy urychlit, trestní řízení. Je variantou dohody mezi obžalobou a obhajobou, kdy je obžalovanému snížen trest oproti uznání viny, nezpochybňování skutkových okolností či plné spolupráci s orgány vyšetřování. Takové vyjednávání ohledně viny nebo trestu není samo o sobě závadné (*Natsvlshvili a Togonidze*

proti Gruzii, č. 9043/05, rozsudek ze dne 29. dubna 2014, § 62–75).

Právně zastoupení stěžovatelé v projednávané věci svou žádostí o zkrácené řízení akceptovali, že svou obhajobu založí na důkazech zajištěných během vyšetřování, s nimiž se předtím seznámili. Vzdali se tak jednoznačně svého práva na předvolání svědků. Přijali rovněž za dané, že soud vezme v úvahu prepisy svědeckých výpovědí. Věděli také, že v případě zproštění může odvolací soud znovu věc posoudit na základě těchto důkazů. Řízení bylo tudíž založeno na písemných důkazech založených ve spise. Tím se projednávaná věc liší od jiných, v nichž odvolací soud nevyslechl přímo svědky, které vyslechl soud prvního stupně a jejichž výpovědi hodlal přehodnotit v neprospěch obviněných s cílem je poprvé shledat vinnými (*Dan*, cit. výše; *Găitănanu proti Rumunsku*, č. 26082/05, rozsudek ze dne 26. června 2012; *Lazu proti Moldavsku*, č. 46182/08, rozsudek ze dne 5. července 2016; *Lorefice*, cit. výše, § 45; *Tondo proti Itálii*, č. 75037/14, rozsudek výboru ze dne 22. října 2020).

Úmluva státům neukládá zavést zjednodušená řízení; bylo by však v rozporu se zásadou právní jistoty a ochranou legitimního očekávání účastníků řízení, pokud by stát jednostranně snížil výhody vyplývající ze vzdání se některých práv tvořících součást pojmu spravedlivého procesu [*Scoppola proti Itálii* (č. 2), č. 10249/03,

Z

rozsudek velkého senátu ze dne 17. září 2009, § 139]. V projednávané věci stěžovatelé skutečně těžili ze snížení trestu a vzdání se práv nestál v cestě žádný veřejný zájem. K porušení práva na spravedlivý proces vyplývajícímu z nevyslechnutí trojice svědků odvolacím soudem tudíž nedošlo.

2. *Nevyslechnutí svědka B. S.*

Tento svědek byl předvolán z moci úřední vyšetřujícím soudem, a byl tedy vyslechnut na jednání, na rozdíl od jiných svědků obžaloby. Skutečnost, že se soudce zákonem stanoveným způsobem odchýlil od obvyklých podmínek zkráceného řízení a provedl potřebné důkazy, není sama o sobě v rozporu se zásadami spravedlivého procesu (*Campisi proti Itálii*, č. 10948/05, rozhodnutí ze dne 12. února 2013, § 25). Je však třeba posoudit, zda způsob, jímž soudce výjimku ze zjednodušeného řízení uplatnil, nebyla s těmito zásadami v rozporu.

Odsouzení stěžovatelů bylo založeno na řadě důkazů, mimo jiné na zprávě neapolské policie, jíž odvolací soud přiznal rozhodující váhu. Týkala se trestné činnosti

stěžovatele a členů jeho rodiny i jeho spojení s mafiánským klanem. K tomu přistupovaly výpovědi svědků E., P. G. a S. a odposlechy. Za této situace výpověď B. S. pouze potvrzovala další důkazy k tíži stěžovatele a nebyla považována za rozhodující důkaz ohledně jeho trestní odpovědnosti. Svědek byl ostatně předvolán, aby svědčil k trestné činnosti jiného obviněného.

S ohledem na výše uvedené, zejména na důkazní hodnotu sporné výpovědi, a s přihlédnutím k tomu, že hodnotit důkazy v zásadě přísluší vnitrostátním soudům (*Vidal proti Belgii*, č. 12351/86, rozsudek ze dne 22. dubna 1992, § 33), zaujal Soud názor, že opětovné nevyslechnutí B. S. odvolacím soudem nemůže být považováno za omezení práva stěžovatelů na obhajobu.

Souhrnem tedy Soud shledal, že předmětný trestní proces jako celek byl spravedlivý, a k porušení čl. 6 odst. 1 tedy nedošlo.

Výpis z rejstříku trestů

Rozsudek ze dne 30. března 2021 ve věci 51220/13 – M. C. proti Spojenému království

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že žalovaný stát přijetím právní úpravy o uchovávání záznamů o odsouzení v rejstříku trestů po pevně stanovenou dobu, která zohledňovala povahu a závažnost činu a věk pachatele, nevybočil ze svého prostoru pro uvážení. Jestliže měla stěžovatelka v evidenci záznam o předchozím odsouzení, který byl po určitou dobu povinně zveřejňován na výpisu z rejstříku trestů, nedošlo tím k porušení jejího práva na respektování soukromého života dle článku 8 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka byla v srpnu 2007 odsouzena za to, že ujela z místa dopravní nehody, za což byla potrestána pokutou a odečtem pěti bodů z konta řidiče. Podle platné právní úpravy byly všechny trestné činy povinně zaznamenávány v rejstříku trestů. O několik let později se stěžovatelka ucházela o zaměstnání učitelky v Číně. V této souvislosti byla požádána, aby předložila aktuální výpis z rejstříku trestů. V řízení před Soudem

v předepsané šestiměsíční lhůtě, a proto musí být odmitnuta pro opožděnost. Stěžovatelka dále poukazovala na trvající ohrožení, že podle tehdejší úpravy mohla být informace o jejím odsouzení za podobných okolností znovu zveřejněna. V tomto období se však stěžovatelka neucházela o žádnou práci, takže zde nedošlo k zásahu do jejího soukromého života. Tuto námitku proto Soud odmítl jako neslučitelnou *ratione personae* s Úmluvou. Ve vztahu k období po přijetí nové právní úpravy vláda namítala, že stěžovatelka nevyužila vnitrostátní prostředky nápravy. Vzhledem k tomu, že vláda nedoložila jejich praktickou účinnost, Soud tuto námitku zamítl.

b) K odůvodněnosti

Vláda připustila, že uchovávání či zveřejnění informace o stěžovatelčině dřívějším odsouzení v rejstříku trestů představují zásah do jejího práva na respektování soukromého života. Tento zásah dle Soudu sledoval legitimní cíl v zájmu veřejné bezpečnosti, zdraví anebo morálky, jakož i ochrany práv a svobod jiných. Zbývalo tedy posoudit, zda byl v souladu se zákonem a zda byl přiměřený.

stěžovatelka tvrdila, že nebyla do zaměstnání přijata z důvodu, že na výpisu z trestního rejstříku z ledna 2013 měla záznam o spáchání trestného činu. Později nicméně připustila, že nějaký čas u daného zaměstnavatele nakonec působila. V květnu 2013 byla právní úprava ohledně zveřejňování záznamů z rejstříku trestů změněna. Co do délky uchovávání záznamů o odsouzení v rejstříku trestů rozlišovala mezi trestnými činy podle jejich povahy a závažnosti a podle věku pachatele. I podle nových pravidel měl být záznam o odsouzení stěžovatelky dále evidován v rejstříku až do srpna 2018.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatelka namítala, že uveřejněním informace o jejím odsouzení ve výpisu z rejstříku trestů, který musela předložit jako uchazeč o zaměstnání, ale i samotným uchováváním tohoto záznamu v rejstříku trestů, čímž je vystavena riziku, že může být znovu tato informace zveřejněna, došlo k porušení jejího práva na respektování soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

a) K přijatelnosti

Pokud stěžovatelka spojuje zásah do svých práv s obsahem výpisu z rejstříku trestů z ledna 2013, Soud souhlasil s vládou, že tato námitka nebyla uplatněna

Z

Pokud jde o požadavek zákonnosti, Soud připomněl své závěry ve věci *M. M. proti Spojenému království*, která se týkala režimu uchovávání a zpřístupňování údajů z rejstříku trestů veřejnosti v Severním Irsku. Soud shledal, že právní úprava neobsahovala dostatečné záruky proti svévoli. Zdůraznil přitom absenci jasného právního rámce ohledně sběru a uchovávání údajů, nejasnosti co do šíře, rozsahu a omezení pravomocí policejních orgánů ve vztahu k uchovávání a uveřejňování těchto údajů, neexistenci nezávislého přezkumu rozhodnutí zařadit údaje do evidence nebo je poskytnout třetím osobám a omezené mechanismy, jak filtrovat údaje, které mohou být zveřejněny (*M. M. proti Spojenému království*, č. 24029/07, rozsudek ze dne 13. listopadu 2012, § 206–207). Soud dále podotkl, že v projednávané věci se námitky stěžovatelky netýkaly režimu uchovávání údajů o odsouzení. Relevantní právní úprava byla navíc odlišná od té, kterou Soud posuzoval v kontextu Severního Irsku. Dle Soudu mohou být nadto případné nedostatky právní úpravy stran uchovávání údajů zhojeny, pokud jsou posíleny záruky v případě režimu jejich uveřejňování. V tomto ohledu

odkázal na judikaturu nejvyššího soudu, na kterou poukazovala i vláda a která dokládá, že nová právní úprava účinná od května 2013 splňuje požadavky zákonnosti plynoucí z judikatury Soudu. Zakládá totiž režim, jenž rozlišuje mezi trestnými činy podle jejich povahy a závažnosti, a stanoví najisto, která dřívější odsouzení mají být kdykoliv v budoucnu spolu s výpisem z rejstříku trestů uveřejňována.

Pokud jde o hodnocení přiměřenosti zásahu, státy mohou v souladu s Úmluvou přijímat obecná opatření, která se použijí na předem definované situace bez ohledu na okolnosti jednotlivých případů, i když by to mohlo být v některých případech pocitováno jako tvrdé opatření (*Animal Defenders International proti Spojenému království*, č. 48876/08, rozsudek velkého senátu ze dne 22. dubna 2013, § 106–107). Taková obecná opatření mohou mít podobu absolutního zákazu nebo mohou mít, stejně jako v projednávané věci, podobu kritéria, které, je-li splněno, vede ke zvláštním důsledkům. Ústřední otázkou v obou typech případů není to, zda měla být přijata méně omezující opatření, ale to, zda stát přijetím obecného opatření a hledání rovnováhy vybočil z mezí prostoru pro uvážení, který mu Úmluva přiznává (tamtéž, § 110). V projednávané věci Soud znovu vyzdvihl, že i touto otázkou se v obecné rovině zabýval nejvyšší soud. Sice přímo neposuzoval pravidlo, podle něhož mají být údaje o odsouzených

evidovány v rejstříku trestů po 11 let a poloviční dobu v případě mladistvých, jelikož žádný z žalobců jím nebyl dotčen, ale posuzoval legitimitu a přiměřenost uchování a uveřejňování záznamů v evidenci obecně a ve světle zásad plynoucích z judikatury Soudu.

K posouzení přiměřenosti obecného opatření Soud přistupuje v následujících krocích. Zaprvé, je důležité, zda by posuzování individuálních okolností mohlo vést k riziku významné nejistoty, sporů, zvýšených výdajů, průtahů, rozdílného zacházení nebo svévole. Zadruhé, Soud bere v úvahu kvalitu odborné diskuse stran přiměřenosti opatření v rámci legislativního procesu, tedy v době předcházející rozhodnutí zákonodárce o volbě jednoho z množiny možných řešení. Zatřetí, při posuzování, zda přijaté obecné opatření vybočilo z prostoru pro uvážení, Soud přihlíží k tomu, zda zohledňuje odlišnosti mezi jednotlivými případy. A konečně začtvrté, použití obecného opatření na skutkové okolnosti posuzované věci je ilustrativní z hlediska jeho dopadů v praxi, a proto je významné pro hodnocení jeho přiměřenosti. Čím přesvědčivější je však odůvodnění obecného opatření, tím menší význam přikládá Soud jeho důsledkům v konkrétní věci.

V projednávané věci Soud spatřoval zjevný zájem na tom, aby uchazeči o zaměstnání mohli předem vědět, která odsouzení budou uvedena ve výpisu z rejstříku trestů. Obecná úprava v této oblasti slouží

Z

k předcházení svévole, k níž by mohlo docházet, kdyby bylo o zveřejňování informací rozhodováno případ od případu v rámci diskrečního oprávnění příslušného orgánu. Individualizovaný přezkum by navíc kladl na stát značné finanční a logistické nároky. Soud také přihlédl ke konstatování nejvyššího soudu, že přijetí nové úpravy v květnu 2013 předcházely mezi lety 2009 a 2011 intenzivní konzultace s celou řadou zainteresovaných a expertních skupin a osob. Výsledné legislativní řešení je tudíž odrazem širší diskuse o tom, co je přiměřené. Pokud jde o obsah napadeného opatření, odsouzení stěžovatelky podléhalo povinnému zveřejnění v důsledku pravidla, které vyžadovalo, aby byla informace o odsouzení uchovávána v evidenci po určitou pevně stanovenou dobu. Ta se lišila podle povahy a závažnosti trestného činu a podle toho, zda osoba v době jeho spáchání byla plně zletilá, či nikoliv. Dané pravidlo tedy nebylo plošné, ale podle relevantních důvodů rozlišovalo mezi objektivně odlišnými situacemi. Obecně je potom důležité, že doba uchovávání údajů v rejstříku trestů je časově omezená a že s tím spojené negativní důsledky pro soukromý život dotčených osob nejsou

trvalé. Za daných okolností měl Soud navíc za to, že odsouzení stěžovatelky se netýkalo triviálního skutku, a že tedy nelze stanovenou dobu považovat za zjevně nepřiměřenou. Stěžovatelka navíc i přes zveřejnění skutečnosti, že byla dříve odsouzena, získala místo, o které se v lednu 2013 ucházela. Nic tedy nenasvědčovalo tomu, že by mělo opatření na její situaci nepřiměřeně tíživé dopady. Soud proto rozhodl, že přijetím daného obecného opatření stát nepřekročil prostor pro uvážení, který mu náleží. K porušení článku 8 Úmluvy tedy nedošlo.

Očkování dětí

Rozsudek ze dne 8. dubna 2021 ve věci č. 47621/13 a pět dalších – Vavříčka a ostatní proti České republice

Velký senát Soudu rozhodl šestnácti hlasy proti jednomu, že Česká republika nepřekročila svůj prostor pro uvážení při nastavení systému povinného očkování dětí. Dále shledal, že v případě prvního stěžovatele, kterému byla pro nenaočkování jeho dětí uložena pokuta, a ostatních stěžovatelů, kteří nebyli pro nepodstoupení povinného očkování přijati do mateřské školy, nedošlo k porušení jejich práva na ochranu soukromého života dle článku 8 Úmluvy. Námitky na porušení práva na svobodu myšlení a svědomí označil většinou hlasů za neslučitelné s Úmluvou *ratione materiae*, neboť kritické názory stěžovatelů vůči očkování nepovažoval za přesvědčení chráněné článkem 9 Úmluvy. Námitky na porušení práva na vzdělání ve smyslu článku 2 Protokolu č. 1 nepovažoval šestnácti hlasy proti jednomu za nutné

posoudit vzhledem k závěrům učiněným na poli článku 8 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Předmětem stížností podaných v letech 2013 až 2015 bylo povinné očkování dětí nejen v předškolním věku proti devíti všeobecně známým nemocem.

Stížnosti podali rodiče jménem svým (stěžovatel Vavříčka) nebo jménem svých dětí (stěžovatelka Novotná a stěžovatelé Brožík, Dubský, Horných a Roleček), jelikož jim byla za nenaočkování dětí uložena pokuta nebo jejich děti nebyly přijaty do mateřských škol. Stěžovatel Vavříčkovi byla v roce 2003 konkrétně uložena pokuta ve výši 3 500 Kč, a to z toho důvodu, že jeho děti ve věku 13 a 14 let se nepodrobily stanoveným pravidelným očkováním proti dětské obrně, hepatitidě typu B a tetanu. Stěžovatelka Novotná byla v roce 2006 přijata do mateřské školy, avšak v roce 2008 bylo zjištěno, že nebyla očkována proti spalničkám, zarděnkám a příušnicím, a její docházka do mateřské školy byla ukončena. Stěžovatel Horných se nepodrobil žádnému

Z

ze stanovených očkování a nebyl v roce 2011 přijat do mateřské školy. Stěžovatelé Brožík a Dubský u zápisu do mateřské školy předložili osvědčení od dětského lékaře, že nebyli očkováni z důvodu svého přesvědčení, a nebyli v roce 2014 přijati. Stěžovatel Rolečkovi jeho rodiče stanovili individuální očkovací plán. V roce 2010 nebyl přijat do mateřské školy, jelikož nebyl očkován proti tuberkulóze, dětské obrně, hepatitidě typu B, spalničkám, zarděnkám a příušnicím.

Žádný ze stěžovatelů přitom dle vnitrostátních soudů dostatečným způsobem neprokázal, že byly splněny zákonem stanovené podmínky pro neprovedení očkování, a to zejména existence imunity vůči infekci nebo existence kontraindikace, ani že bylo v jeho individuálním případě nutné přiznat výjimku z povinného očkování na základě svobody náboženství či svědomí. Vnitrostátní soudy konstatovaly, že stěžovatelé, resp. jejich rodiče, argumentovali pouze svým obecně odmítavým postojem k očkování.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé na poli článku 8 Úmluvy namítali, že uložení pokuty rodiči Vavříčkovi a nepřijetí nezletilých stěžovatelů do mateřské školy z důvodu nesplnění zákonné povinnosti rodičů podrobit své děti očkování podle stanoveného očkovacího kalendáře představuje porušení jejich práva na soukromý a rodinný život.

1. K přijatelnosti

Soud nepřijal námitku vlády založenou na nedostatku podstatné újmy dle čl. 35 odst. 3 písm. b) Úmluvy na straně stěžovatele Vavříčky, kterému za nesplnění povinnosti byla uložena pokuta. Podotkl, že stížnosti byly postoupeny velkému senátu právě z toho důvodu, že vyvolávají významné otázky výkladu Úmluvy. Vláda navrhovala Soudu, aby odmítl stížnosti stěžovatelů Brožíka a Dubského pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy. Řízení o žalobě proti nezákonnému rozhodnutí o nepřijetí do mateřské školy totiž v jejich věcech na vnitrostátní úrovni skončilo již

na úrovni krajského soudu, aniž by bylo využito kasační a ústavní stížnosti. Soud měl za to, že námitka vlády úzce souvisí s podstatou stížností na poli článku 8 Úmluvy, a rozhodl se ji spojit s přezkumem odůvodněnosti stížnosti.

2. K odůvodněnosti

a) Předmět a rozsah stížností

Soud za předmět stížností označil jednak samotnou očkovací povinnost a jednak důsledky spojené s jejím nedodržením. Dle ustálené judikatury fyzická integrita osoby spadá pod pojem soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy, který do určité míry zahrnuje i právo na rozvíjení vztahů s dalšími osobami (*Paradiso a Campanelli proti Itálii*, č. 25358/12, rozsudek velkého senátu ze dne 24. ledna 2017, § 159). Soud naopak nepovažoval za nutné posuzovat námitky stěžovatelů i ve světle práva na respektování rodinného života.

b) Zásah

Soud dále poznamenal, že povinné očkování jako nedobrovolný lékařský zákrok představuje ve světle jeho judikatury zásah do práva na respektování soukromého života dle článku 8 Úmluvy (viz *Solomakhin proti Ukrajině*, č. 24429/03, rozsudek ze dne 15. března 2012, § 33). Přestože nedošlo k samotnému očkování, Soud s ohledem na předmět stížností a na to, že nezletilí stěžovatelé v přímém důsledku nesplnění očkovací

povinnosti nebyli přijati do mateřské školy, rozhodl, že došlo k zásahu do jejich práva na respektování soukromého života. Ke stejnému závěru dospěl ve věci stěžovatele Vavříčky, který odmítl nechat očkovat své děti z přesvědčení, že jim očkování může způsobit vážné zdravotní problémy, a kterému jako osobě zodpovědné za zdraví jeho dětí byla pro nesplnění povinnosti nechat je naočkovat uložena pokuta (*Boffa a ostatní proti San Marinu*, č. 26536/95, rozhodnutí Komise ze dne 15. ledna 1998, část 4 právního posouzení).

c) Odůvodněnost zásahu

Soulad se zákonem

Soud podotkl, že stěžovatelé nerozporovali přístupnost ani předvídatelnost právní úpravy týkající se očkovací povinnosti (*Dubská a Krejzová proti České republice*, č. 28859/11 a 28473/12, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 2016, § 167). Uvedl, že očkovací povinnost je zakotvena v zákoně o ochraně veřejného zdraví ve spojení s prováděcí vyhláškou Ministerstva zdravotnictví. Důsledky nesplnění očkovací povinnosti u stěžovatele Vavříčky plynuly ze zákona o přestupcích a u nezletilých stěžovatelů ze školského zákona. Stěžovatelé však považovali za problematické, že rozsah očkovací povinnosti je určen rovněž prováděcím předpisem. Soud však připomněl, že spojení ‚v souladu se zákonem‘ či ‚stanoveno zákonem‘ musí být vykládáno ve smyslu materiálním, a nikoli formálním, jako účinná

Z

právní úprava tak, jak je vykládána soudy, tj. zahrnující jak psané právo včetně předpisů nižší právní síly, tak právo nepsané a soudcovské (*Sanoma Uitgevers B. V. proti Nizozemsku*, č. 38224/03, rozsudek velkého senátu ze dne 14. září 2010, § 83). I vzhledem k tomu, že ústavnost právní úpravy očkovací povinnosti byla v plném rozsahu přezkoumána Ústavním soudem, Soud dospěl k závěru, že předmětný zásah byl v souladu se zákonem ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy.

Legitimní cíl

Smyslem předmětné úpravy ve světle argumentace vlády a vnitrostátních soudů je ochrana proti nemocem, které mohou představovat vážné zdravotní riziko. Tato ochrana směřuje nejen vůči těm, kteří se nechají naočkovat, ale rovněž vůči osobám ve zranitelném postavení, které se očkovat nemohou a jejichž ochrana proti nakažlivým nemocem závisí na dosažení dostatečné míry proočkování populace. To dle Soudu odpovídá legitimnímu zájmu ochrany veřejného zdraví uvedenému v čl. 8 odst. 2 Úmluvy.

Nezbytnost v demokratické společnosti

Prostor pro uvážení. – Soud především uvedl, že k očkování dětí nedošlo, neboť ho nelze dle vnitrostátního práva fyzicky vynutit. K existenci shody na evropské úrovni Soud zaprvé poznamenal, že mezi smluvními stranami společně s odbornými mezinárodními institucemi panuje obecná shoda, že očkování je jedním z nejúčinnějších a cenově nejvýhodnějších zdravotních úkonů, přičemž každý stát by se měl snažit o dosažení co možná nejvyššího stupně proočkování populace. Současně nepanuje shoda na způsobech dosažení tohoto stavu. Mezi smluvními stranami nalezneme modely, kde je očkování dětí dobrovolné zcela, případně je povinné jen vůči některým nemocem, až po státy, kde je zákonnou povinností zajistit úplné očkování dětí; mezi ty se řadí i Česká republika nebo intervencující státy Francie, Polsko a Slovensko. Soud vzal zároveň na vědomí nedávnou změnu očkovací politiky některých smluvních stran včetně Francie a Německa, které vzhledem ke klesající proočkování obyvatelstva zavedly či rozšířily očkovací povinnost. Ve shodě s vládou Soud označil povinné očkování za projev sociální

solidarity, jejímž cílem je chránit zdraví ostatních, především těch zvláště zranitelných, pro jejichž ochranu je po ostatních požadováno podstoupit minimální riziko v podobě očkování. Dle judikatury patří záležitosti zdravotní politiky, především u obecných preventivních opatření, v zásadě do prostoru pro uvážení vnitrostátních orgánů, které jsou u posouzení priorit, využití zdrojů a potřeb společnosti v lepším postavení než mezinárodní soud (*Hristozov a ostatní proti Bulharsku*, č. 47039/11 a 358/12, rozsudek ze dne 13. listopadu 2012, § 119). Soud dospěl k závěru, že u povinného očkování dětí je prostor pro uvážení států široký.

Naléhavá společenská potřeba. – Soud dále uznal, že rozhodnutí o tom, že očkování dětí bude povinností, představuje odpověď zákonodárce na naléhavou společenskou potřebu chránit veřejné zdraví, jakož i zdraví jednotlivce proti nemocem a zamezit klesajícímu trendu proočkovanosti mezi dětmi. Připomněl, že státy mají pozitivní závazek učinit všechny vhodné kroky k ochraně života a zdraví jednotlivců podléhajících jejich jurisdikci, které pro ně plynou nejen z článků 2 a 8 Úmluvy (viz např. *L. C. B. proti Spojenému království*, č. 23413/94, rozsudek ze dne 9. června 1998, § 36), ale i z řady dalších mezinárodních lidskoprávních instrumentů. V této souvislosti odkázal na stanoviska odborných organizací, předložená vládou, které vyjádřily pevný postoj, že očkování dětí by mělo v České republi-

ce zůstat povinné s ohledem na možný pokles proočkovanosti a zdravotní rizika z toho plynoucí v důsledku zavedení pouze dobrovolného očkování. Stejně obavy z poklesu proočkovanosti vyjádřily i intervenující státy a jsou vznášeny rovněž na evropské a mezinárodní úrovni, kdy je důraz kladen na očkování dětí již od jejich útlého věku.

Relevantní a dostatečné důvody. – Soud znovu poukázal na účinnost a bezpečnost očkování dětí, jakož i na shodu mezi státy v jejich snaze dosáhnout co možná nejvyššího stupně proočkovanosti populace pro účely ochrany veřejného zdraví. Byť český systém povinného očkování není nejrozšířenějším modelem v Evropě, v otázkách zdravotní politiky jsou pro posouzení priorit, místních podmínek a potřeb v nejhodnějším postavení vnitrostátní orgány, kterým v těchto věcech náleží široký prostor pro uvážení. V nejlepší zájmu dítěte je poskytnout mu ochranu před vážnými nemocemi. Děti, které očkovány být nemohou, jsou proti nakažlivým chorobám chráněny nepřímo za předpokladu, že je ve společnosti udržována dostatečně vysoká proočkovanost populace, tedy nastolena tzv. kolektivní imunita. Pokud se kolektivní imunity nedosáhne cestou dobrovolného očkování, je legitimní zavést očkovací povinnost.

Přiměřenost

Obecné nastavení očkovací politiky. – Očkování je povinné proti devíti nemocem, všechna tato očkování jsou zdravotní komunitou považována za bezpečná a účinná. Nejedná se o povinnost ani absolutní, ani přímo vynutitelnou. Z povinnosti jsou vyjmuty děti s trvalou kontraindikací, přičemž žádný ze stěžovatelů se o tuto výjimku neopíral a úkolem Soudu není abstraktně přezkoumávat příslušné právní předpisy a praxi, ale projednávanou věc (*Paradiso a Campanelli proti Itálii*, cit. výše, § 180). Ke stejnému závěru Soud dospěl i ve vztahu k druhé přípustné výjimce, kterou je sekulární výhrada svědomí zakotvená v judikatuře Ústavního soudu ve věci stěžovatele Vavříčky. Současně je očkovací povinnost jako v jiných státech vynucována nepřímo skrze sankční mechanismus, který je v České republice relativně mírný a má podobu finanční pokuty. Ostatně stěžovateli Vavříčkovi byla uložena pokuta ve spodním pásmu možné sazby. Následek v podobě nepřijetí nezletilých stěžovatelů do mateřské školy považoval Soud ve světle vnitrostátní právní úpravy spíše za ochranné než represivní opatření. Soud rovněž přihlédl k pro-

cesním zárukám v podobě správního a soudního řízení, včetně přezkumu Ústavním soudem.

Institucionální opatření. – Námitky stěžovatelů vůči systému povinného očkování dětí jsou dle Soudu dvojí povahy.

Zprvé, stěžovatelé kritizují institucionální rámec rozhodovacího procesu očkování. Soud této kritice nepřisvědčil. Co se týče míry diskrece ponechané výkonné moci při nastavování očkovací politiky skrze vyhlášku Ministerstva zdravotnictví, Soud již výše shledal, že zde nejde o problém kvality práva. Zvolený přístup k regulaci umožňuje orgánům pružně reagovat na epidemiologickou situaci a vývoj v lékařské vědě a farmakologii a je doprovázen výše uvedenými procesními zárukami. Pokud jde o integritu rozhodovacího procesu, vláda vysvětlila, že rozsah očkovací povinnosti stanovuje Ministerstvo zdravotnictví na základě doporučení Národní imunizační komise („NIK“) jako jeho poradního orgánu složeného ze zástupců státu a odborné veřejnosti. Podle Soudu odpovídají pravidla jednání NIK mezinárodním i evropským standardům, a to i v otázce úpravy střetu zájmů. Na základě dostupných materiálů pova-

žoval Soud namítaný střet zájmů a možný vliv farmaceutických společností na podobu očkovací politiky za nedostatečně podložené. Neshledal ani vážný deficit v transparentnosti rozhodovacího procesu, která je v určité míře zajištěna zveřejňováním zápisů z jednání NIK na internetových stránkách ministerstva. Výlučně expertní složení NIK bez účasti veřejnosti označil souladné s praxí mnoha evropských států.

Zadruhé, stěžovatelé považují za problematickou účinnost a bezpečnost očkování. Soud v této souvislosti zohlednil, že osoby mají v určité míře na výběr, kterou vakcínou a kdy se nechají naočkovat, byť jen vybrané jsou zdarma a pro aplikaci většiny vakcín je stanoven věkový limit. K otázce účinnosti Soud připomněl širokou shodu ohledně zásadního významu očkování jako prostředku ochrany populace před chorobami, které mohou mít závažné dopady na zdraví jednotlivců a při výraznějším rozšíření mohou narušit fungování společnosti. K otázce bezpečnosti vláda uvedla, že z přibližně 100 tis. naočkových dětí v České republice ročně (představující 300 tis. očkovaní) dochází k přibližně k pěti nebo šesti potenciálně celoživotním vážným zdravotním vedlejším účinkům. S ohledem na toto velmi vzácné, ale nepochybně velmi závažné riziko pro zdraví jednotlivce již v minulosti Soud zdůraznil nezbytnost přijetí preventivních opatření k jejich zamezení (*Solomakhin proti Ukrajině*, cit. výše, § 33), které v České republice označil za

adekvátní. K očkování dochází až po lékařském vyšetření, které musí vyloučit zdravotní stav bránící podání očkovací látky (kontraindikaci). Vakcíny jsou rovněž předmětem dohledu Státního ústavu pro kontrolu léčiv, přičemž zdravotníci jsou povinni hlásit jakékoliv podezření na nežádoucí účinky vakcín. K námitce stěžovatelů ohledně možnosti náhrady újmy za případné vedlejší účinky Soud ve světle své předchozí judikatury konstatoval, že dostupnost kompenzace je skutečně relevantní pro celkové posouzení systému povinného očkování (*Baytüre a ostatní proti Turecku*, č. 3270/09, rozhodnutí ze dne 12. března 2013, § 28–30; odkázal i na *obiter dictum* Ústavního soudu v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/14). V kontextu projednávané věci však Soud této otázce nepřikládal rozhodující význam, neboť žádná vakcína nebyla podána v rozporu s vůlí nebo přáním kteréhokoliv ze stěžovatelů a otázka náhrady újmy nebyla konkrétně vznesena v žádném z vnitrostátních řízeních. V rozhodné době navíc existovala možnost náhrady újmy podle občanského zákoníku z roku 1964.

Posouzení intenzity zásahu. – Soud zopakoval, že udělená pokuta nebyla za daných okolností nepřiměřená. Nepřijetí nezletilých stěžovatelů do mateřské školy pro ně představovalo ztrátu významné příležitosti rozvíjet svoji osobnost a osvojit si sociální a učební dovednosti ve formativním pedagogickém prostředí. Zdůraznil však, že to byl přímý důsledek rozhodnutí jejich

Z

rodičů, kteří odmítli dodržet zákonnou povinnost, jejímž účelem je ochrana zdraví. Nejenže rané dětství je dle vědeckých důkazů optimální dobou pro očkování, ale pouze vysoká míra proočkování mezi dětmi umožňuje účast na předškolním vzdělávání těch dětí, které nemohou být očkované ze zdravotních důvodů. Soud označil za přiměřenou možnost státu požadovat po osobách, pro které očkování představuje pouze minimální riziko, podrobit se očkovací povinnosti ve jménu sociální solidarity a v zájmu malého počtu zranitelných dětí. Stěžovatelé navíc nebyli zbaveni veškerých možností osobního, sociálního nebo intelektuálního rozvoje, byť za cenu finančního i dalšího úsilí ze strany rodičů. Tento dopad byl navíc omezen v čase, neboť pro účely povinné školní docházky již stav očkování nehraje roli. Podotkl, že stěžovatelka Novotná nevyvrátila tvrzení vlády, že neabsolvování mateřské školy nemělo dopad na možnost absolvovat základní vzdělání na škole v souladu s její pedagogickou filozofií. Soud v neposlední řadě přijal vysvětlení vlády, že být není stanovena zvláštní očkovací povinnost pro zaměstnance mateřských škol, vzhledem k obecné očkovací povinnosti dopadající na všechny osoby s dlouhodobým pobytem na

území České republiky lze předpokládat, že dotyční zaměstnanci podstoupili všechna předepsaná očkování v požadovaném čase.

d) Závěr

Z výše uvedených důvodů Soud shledal, že přijatá opatření v oblasti očkování jsou v rozumném poměru přiměřenosti ke sledovaným legitimním cílům a vnitrostátní orgány nepřekročily svůj prostor pro uvážení. Nastavení povinného očkování lze proto považovat za nezbytné v demokratické společnosti a nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy. Vzhledem k tomuto závěru se Soud již nezabýval námitkou nevyčerpání prostředků nápravy u stěžovatelů Brožíka a Dubského.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 9 ÚMLUVY

Stěžovatelé Vavříčka, Novotná a Horných dále namítali, že uložení pokuty a nepřijetí do mateřské školy z důvodu odmítnutí očkování bylo v rozporu s jejich právem na svobodu myšlení a svědomí ve smyslu článku 9 Úmluvy. Soud poukázal na své závěry ve věci *Bayatyan proti Arménii* (č. 23459/03, rozsudek velkého senátu ze dne 7. července 2011, § 110), kde se zabýval

použitelností článku 9 na výhradu svědomí jako důvodu pro odepření vojenské služby a shledal, že odmítání vojenské služby motivované vážným a nepřekonatelným rozporem mezi povinností sloužit v armádě a svědomím člověka či jeho hlubokým a skutečným přesvědčením představuje postoj takového stupně přesvědčivosti, závažnosti, konzistentnosti a důležitosti, že spadá pod ochranu článku 9 Úmluvy. Pro jeho použitelnost na konkrétní přesvědčení musí být vždy zohledněny všechny okolnosti projednávané věci. Aniž by zpochybňoval pevnost přesvědčení stěžovatelky vůči asistované sebevraždě, ve věci [Pretty proti Spojenému království](#) (č. 2346/02, rozsudek ze dne 29. dubna 2002, § 82–83) naznal, že ne všechny názory a přesvědčení představují myšlení ve smyslu článku 9 Úmluvy.

U stěžovatele Vavříčky Soud odkázal na vnitrostátní řízení, kde Ústavní soud považoval za nutné výjimečně prominout pokutu pro nesplnění očkovací povinnosti, pokud okolnosti daného případu vyžadují respektování autonomie jednotlivce. V tomto ohledu zdůraznil význam konzistentnosti a přesvědčivosti tvrzení dané osoby. Poukázal přitom na nekonzistentnost tvrzení stěžovatele Vavříčky, jehož námitka proti očkování byla založena primárně na zdravotních důvodech. V následném řízení Nejvyšší správní soud konstatoval, že stěžovatel Vavříčka na možný rozpor se svým filosofickým přesvědčením poukázal až v pozdější fázi vnitrostátního řízení, přičemž nijak nekonkretizoval druh ani

hloubku svého přesvědčení a ani to, jak intenzivní zásah do jeho přesvědčení očkování dětí představovalo. S ohledem na tyto závěry a vzhledem k tomu, že ani v řízení před Soudem stěžovatel dále nespecifikoval svou námitku na poli článku 9 Úmluvy, Soud shledal, že jeho kritický názor vůči očkování nepředstavuje přesvědčení dostatečné závažnosti, konzistentnosti a důležitosti, aby se na něj vztahovala ochrana článku 9 Úmluvy. Ke stejnému závěru dospěl u stěžovatelů Novotné a Hornycha, kteří své argumenty na poli článku 9 Úmluvy na vnitrostátní úrovni ani nepředložili. Tyto námitky proto Soud odmítl pro jejich neslučitelnost *ratione materiae* s článkem 9 Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 PROTOKOLU Č. 1

Soud rozhodl, že vzhledem k jeho závěrům a rozsahu přezkumu námitek na poli článku 8 Úmluvy není nutné posoudit námitky stěžovatelů i z hlediska článku 2 Protokolu č. 1.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudce Lemmens ve svém částečně souhlasném a částečně nesouhlasném stanovisku vyzdvihl důležitost sociální solidarity ve společnosti. Soud dle jeho názoru připomněl, že kromě základních práv má člověk i základní povinnosti a odpovědnost vůči druhým.

Nesouhlasil však s tím, že Soud neposoudil projednávanou věc ve světle článku 2 Protokolu č. 1.

Soudce Wojtyczek ve svém nesouhlasném stanovisku poukázal na některé aspekty odůvodnění Soudu, které nebyly podle jeho názoru dostatečné, třebaže souhlasil s tím, že Úmluva obecně nebrání zavedení povinného očkování vůči některým nemocem.

Zákaz žebření

Rozsudek ze dne 19. ledna 2021 ve věci č. 14065/15 – *Lacatus proti Švýcarsku*

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že uložením pokuty osobě bez příjmů za porušení zákazu žebření na veřejném prostranství a následným přeměněním této pokuty na pětidenní trest odnětí svobody došlo k porušení článku 8 Úmluvy. Dále Soud konstatoval, že ve světle uvedeného závěru není potřebné věc posoudit z hlediska článků 10 a 14 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka romského původu z Rumunska a bez prostředků žebřala na veřejném prostranství v Ženevě. Za to ji vnitrostátní orgány v souladu s trestním zákoníkem ženevského kantonu uložily pokutu ve výši 500 švýcarských franků. Z důvodu nezaplacení tento trest stěžovatelce přeměnily na trest odnětí svobody v délce pěti dní, který si stěžovatelka odpykala.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že zákaz žebření na veřejném prostranství představuje porušení jejího práva na respektování soukromého života, a to vzhledem k tomu, že jí znemožňuje obstarat si prostředky nezbytné k životu, jelikož nemá jiné zdroje příjmu a stěžuje si na opatření.

a) K přijatelnosti

Soud předně upozornil na to, že se doposud nikdy nezabýval otázkou, zda lze ustanovení článku 8 Úmluvy

použít v případě osob potrestaných za žebrání. V této souvislosti připomněl, že pojem soukromého života zahrnuje i právo na osobní rozvoj, navazování a udržování vztahů s jinými lidmi a vnějším světem (*Evans proti Spojenému království*, č. 6339/05, rozsudek velkého senátu ze dne 10. dubna 2007, § 71). Existuje tedy sféra interakce mezi jednotlivcem a ostatními osobami, a to i ve veřejném prostoru, kterou lze podřadit pod pojem soukromého života (*P. G. a J. H. proti Spojenému království*, č. 44787/98, rozsudek ze dne 25. září 2001, § 56). Soud dále zdůraznil, že lidská důstojnost jako jeden ze základních pojmů Úmluvy je vážně ohrožena, pokud osoba nemá dostatečné prostředky na obživu. Žebřáním si člověk osvojuje zvláštní způsob života, aby překonal nelidskou a nejistou situaci.

Pokud jde o stěžovatelku, Soud poukázal na to, že se jedná o osobu extrémně chudou, negramotnou a nezaměstnanou, která nepobírá sociální dávky, ani ji podle všeho nikdo finančně nepodporuje. Žebřání jí tudíž umožňovalo získat příjem a zmírnit chudobu. Obecným zákazem žebrání a uložením sankce za nedodržení tohoto zákazu jí švýcarské orgány zabránily vstoupit do kontaktu s dalšími osobami za účelem získání pomoci, což je pro ni jednou z možností, jak uspokojit své základní potřeby.

Soud proto rozhodl, že právo obrátit se na druhé za účelem získání pomoci patří do samotného jádra

práv zaručených článkem 8 Úmluvy. Uvedené ustanovení je tudíž v projednávané věci použitelné.

b) K odůvodněnosti

Soud konstatoval, že uložením sankce za žebrání došlo k zásahu do práv stěžovatelky chráněných článkem 8 Úmluvy. Nezpochybnil ani tvrzení vlády, že daný zásah byl v souladu se zákonem a sledoval legitimní cíl ochrany pořádku a ochrany práv jiných. Dle Soudu totiž nelze vyloučit, že některé podoby žebrání, zejména pokud jeho agresivní formy, mohou obtěžovat kolemjdoucí, rezidenty či vlastníky provozoven. Soud také uznal, že stát může v této oblasti bojovat proti vykořisťování osob, a to hlavně dětí. Zbývá tedy posoudit, zda byl namítaný zásah pro dosažení uvedených cílů ‚nezbytný v demokratické společnosti‘ ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy.

V této souvislosti Soud především poukázal na to, že v projednávané věci zákon zakotvoval úplný zákaz určitého jednání. Takové radikální opatření vyžaduje důkladné odůvodnění a zvláště pečlivou kontrolu ze strany soudů [*Hirst proti Spojenému království* (č. 2), č. 74025/01, rozsudek velkého senátu ze dne 6. října 2005, § 82]. Předmětný zákon sankcionoval žebrání na veřejnosti plošným způsobem – bez ohledu na to, kdo se dané činnosti dopouští, možnou zranitelnost této osoby, povahu žebrání a jeho agresivní nebo neinvazivní formu, místo výkonu této aktivity či případné

Z

zapojení dotčené osoby do zločinecké sítě. Ačkoliv Soud ponechal otevřenou otázku, zda i přes zmíněnou rigiditu zákona mohla být v projednávané věci dosažena spravedlivá rovnováha mezi dotčenými zájmy, shledal, že stát v projednávané věci svůj prostor pro uvážení překročil, a to z následujících důvodů.

Soud předně připomněl, že je-li ve hře obzvláště důležitý aspekt existence nebo identity jednotlivce, náleží státu pouze omezený prostor pro uvážení (*Parrillo proti Itálii*, č. 46470/11, rozsudek velkého senátu ze dne 27. srpna 2015, § 169 a odkazy tam zmíněné). Navíc, byť napříč smluvními státy nepadají na právní regulaci žebrání shoda, z rozhodnutí vrcholných soudů několika států vyplývá, že plošný zákaz žebrání označily za nepřiměřený; úplný zákaz doprovázený trestními sankcemi je mezi státy zřejmě také výjimkou.

V dalším kroku se Soud zabýval otázkou, jaké byly v projednávané věci dotčené zájmy. Co se týče stěžovatelky, Soud uvedl, že žebrání pro ni představovalo jeden z prostředků k přežití: jelikož se nacházela v situaci zjevné zranitelnosti, měla právo – plynoucí z lidské důstojnosti – vyjádřit svou nouzi a pokusit se pokrýt své

potřeby žebráním. Uloženu pokutu, přeměněnou následně na trest odnětí svobody, Soud označil za závažnou sankci, která v okolnostech případu mohla vést k dalšímu prohloubení nouze a zranitelnosti stěžovatelky. Takové opatření musí být odůvodněno pádnými důvody veřejného zájmu; v tomto případě ale Soud takové důvody neshledal.

K námitce státu, že opatřením bojoval proti obchodování s lidmi, Soud poznamenal, že stát má oběti takového obchodu chránit (*Rantsev proti Kypru a Rusku*, č. 25965/04, rozsudek ze dne 7. ledna 2010), nikoli trestat. Takový postup totiž oběti staví ještě do zranitelnější situace. Nadto vláda neprokázala, že by stěžovatelka patřila do zločinecké sítě nebo byla její obětí.

K argumentu, že zákaz žebrání chrání kolemjdoucí, rezidenty a vlastníky provozoven, Soud podotkl, že stěžovatelka nežebrala agresivním nebo invazivním způsobem ani si na ni u policie nikdo nestěžoval. Soud připomněl stanovisko zvláštní zpravodajky OSN pro extrémní chudobu a lidská práva, podle něhož snaha učinit chudobu ve městě méně viditelnou kvůli přilákání investic není ve vztahu k lidským právům legitimní.

Nakonec Soud zkoumal, zda méně přísná opatření nemohla vést ke stejnému či srovnatelnému výsledku. Srovnávací analýza napříč smluvními státy Úmluvy ukazuje, že většina z nich žebrání plošně nezakazuje a jejich opatření v této oblasti jsou více diferencovaná. Navíc, byť tu státům náleží jistý prostor pro uvážení, článek 8 Úmluvy vyžaduje, aby vnitrostátní soudy přistoupily k náležitému posouzení konkrétních okolností případu.

Ve světle uvedeného Soud dospěl k závěru, že sankce uložená stěžovatelce nepředstavovala přiměřené opatření pro dosažení ani jednoho z výše zmíněných legitimních cílů. Potrestání stěžovatelky jakožto extrémně zranitelné osoby, která s největší pravděpodobností neměla jiný způsob získání prostředků k přežití než žebrání, zasáhlo do její lidské důstojnosti a samotné podstaty práv chráněných článkem 8 Úmluvy. Stát tudíž v projednávané věci překročil svůj prostor pro uvážení a k porušení tohoto ustanovení došlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 10 A 14 ÚMLUVY

Stěžovatelka dále namítala i porušení svého práva na svobodu projevu, neboť jí bylo znemožněno dát okolí najevo svou nouzi a požádat o almužnu, jakož i zákazu diskriminace, jíž byla vystavena z důvodu své sociální situace a etnického původu.

Vznesl dále otázku, do jaké míry by mohl být v tomto případě relevantní rovněž článek 3 Úmluvy.

Soudce Ravarani ve svém částečně souhlasném a částečně nesouhlasném stanovisku konstatoval, že Soud se náležitě nezabýval tvrzením vlády, dle něhož každý na území ženevského kantonu má právo na sociální pomoc, i když tam nemá trvalé bydliště; odmítl také bez dalšího domněnku, že by stěžovatelka mohla být členkou nebo obětí zločinecké organizace, což by však zcela změnilo situaci. Z rozsudku dále není zřejmé, zda se článek 8 Úmluvy vztahuje toliko na ty žebrající osoby, které žijí v extrémní chudobě, případně jaká míra chudoby je tu nutná. A konečně, obdobně jako soudce Lemmens i soudce Ravarani hlasoval pro samostatné přezkoumání stížnosti na poli článků 10 a 14.

Soud konstatoval, že jelikož již shledal porušení článku 8, námitky na poli článků 10 a 14 nevyvolávají žádnou odlišnou podstatnou otázku, a proto o nich není potřeba rozhodnout samostatně (*Centre for Legal Resources jménem Valentina Câmpeanu proti Rumunsku*, č. 47848/08, rozsudek velkého senátu ze dne 17. července 2014, § 156).

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudkyně Keller ve svém souhlasném stanovisku upozornila na to, že Soud se doposud nikdy nevyjádřil k otázce, zda žebrání spadá pod svobodu projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy. Dle jejího názoru je gesto ruky natažené o pomoc univerzálně chápáno jako způsob, jak jiným i beze slov dát najevo svou nouzi a apelovat na jejich štědrost. Chování stěžovatelky proto nepochybně spadá pod svobodu projevu. I několik ústavních soudů (např. rakouský či irský) již uznalo, že žebrání je chráněno v rámci svobody projevu. Z výše uvedených důvodů tedy stížnost na poli článku 10 měla být prohlášena za přijatelnou. Analýza odůvodněnosti by však nevyvolala žádnou samostatnou podstatnou otázku, neboť podmínky u čl. 10 odst. 2 Úmluvy se výrazně neliší od těch, které jsou zakotveny v čl. 8 odst. 2.

Soudce Lemmens ve svém částečně souhlasném a částečně nesouhlasném stanovisku uvedl, že Soud měl stížnost projednat také na poli článků 10 a 14 Úmluvy.

Diskriminace na základě pohlaví

Rozsudek ze dne 4. února 2021 ve věci č. 54711/15 – Jurčić proti Chorvatsku

Senát první sekce Soudu jednomyslně konstatoval diskriminaci na základě pohlaví u stěžovatelky, která krátce po nástupu do zaměstnání zjistila, že je těhotná, a následně jí během pracovní neschopnosti z důvodu těhotenských komplikací nebyl přiznán nárok na nemocenskou, a to s odůvodněním, že se při uzavírání pracovní smlouvy dopustila podvodu. Došlo tudíž k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka podstoupila umělé oplodnění *in vitro* a o deset dnů později vstoupila do pracovního poměru u společnosti, která sídlila ve městě vzdáleném 360 km od jejího bydliště. Následně zjistila, že je těhotná. V důsledku komplikací spojených s těhotenstvím ji lékař uznal pracovní neschopnou a stěžovatelka podala

žádost o nemocenskú. V návaznosti na to vnitrostátní orgány přezkoumaly její postavení v rámci systému zdravotního pojištění. Na základě odborného posudku rozhodly, že stěžovatelka po podstoupení umělého oplodnění nebyla zdravotně způsobilá k výkonu povolání, a její zaměstnání bylo tudíž fiktivní, vedené pouze snahou získat výhody plynoucí z pojištění. Proto byla zamítnuta její žádost o zařazení do systému pojištěných zaměstnanců a o výplatu nemocenského během pracovní neschopnosti. Stěžovatelka se proti rozhodnutí neúspěšně bránila odvoláním, u správního i ústavního soudu.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 1 PROTOKOLU Č. 1 K ÚMLUVĚ

Stěžovatelka namítala, že zrušení jejího postavení pojištěné zaměstnankyně z důvodu těhotenství představovalo porušení zákazu diskriminace při výkonu práva na pokojné užívání majetku.

Soud připomněl, že z hlediska článku 14 Úmluvy je rozdílné zacházení diskriminační, pokud nemá objektivní a rozumné odůvodnění, tedy pokud nesleduje legitimní cíl nebo pokud mezi využitými prostředky a sledovaným cílem neexistuje rozumný vztah přiměřenosti (*Molla Salí proti Řecku*, č. 20452/14, rozsudek velkého

senátu ze dne 19. prosince 2018, § 133 a 135). Ačkoli Úmluva obvykle státům přiznává široký prostor pro uvážení v sociálních a ekonomických záležitostech (*Fábián proti Maďarsku*, č. 78117/13, rozsudek velkého senátu ze dne 5. září 2017, § 115), veškerá opatření přijatá v těchto oblastech (např. snížení dávek) musí být činně nediskriminujícím způsobem a při zachování zásady přiměřenosti (*Lakičević a ostatní proti Srbsku a Černé Hoře*, č. 27458/06 a 3 další, rozsudek ze dne 13. prosince 2011, § 59). Soud zdůraznil, že dosažení rovnosti pohlaví patří mezi hlavní cíle smluvních států Rady Evropy, a rozdílné zacházení na základě pohlaví proto musí být opřeno o zvláště silné důvody, aby bylo v souladu s Úmluvou. Členské státy tak mají v otázkách rozdílného zacházení na základě pohlaví úzký prostor pro uvážení. Nestačí, aby zvolené řešení bylo s to dosáhnout sledovaného cíle, ale stát musí prokázat, že řešení bylo v dané situaci nezbytné (*Emel Boyraz proti Turecku*, č. 61960/08, rozsudek ze dne 2. prosince 2014, § 51). Třebaže tak učinil nepřímo, Soud v minulosti přiznal potřebu ochrany těhotenství a mateřství (obdobně *Khamtokhu a Aksenchik proti Rusku*, č. 60367/08, rozsudek velkého senátu ze dne 24. ledna 2017, § 82). Co se týče důkazního břemene, pokud stěžovatel prokáže rozdílné zacházení, je důkaz jeho odůvodněnosti na vládě (*D. H. a ostatní proti České republice*, č. 57325/00, rozsudek velkého senátu, § 177).

Z

Ve vztahu k otázce, zda došlo k rozdílnému zacházení, Soud konstatoval, že rozdílné zacházení z důvodu těhotenství zakládá přímou diskriminaci na základě pohlaví, pokud není odůvodněné (*Napotnik proti Rumunsku*, č. 33139/13, rozsudek ze dne 20. října 2020, § 77). V případě stěžovatelky, které nebylo přiznáno postavení pojištěné zaměstnankyně a z toho plynoucí výhody (nemocenské) kvůli údajně fiktivnímu zaměstnání v těhotenství, šlo podle Soudu o rozdílné zacházení na základě pohlaví. Soud podotkl, že takové rozhodnutí mohlo být přijato jen v případě žen, jelikož jen ženy mohou otěhotnět.

Soud se následně zabýval tím, zda bylo toto rozdílné zacházení odůvodněné. Nejprve zdůraznil, že těhotenství jako takové nemůže být považováno za podvodné jednání, a i s odkazem na judikaturu Soudního dvora Evropské unie uvedl, že vyšší finanční nároky kladené na stát ve vztahu k těhotným nemohou být dostatečným důvodem pro rozdílné zacházení. Soud podotkl, že i pokud by přistoupil na to, že ochrana veřejných statků je legitimním cílem, je v projednávané věci nutné posoudit, zda bylo namítané opatření k naplnění tohoto cíle nezbytné.

Vláda připustila, že příslušný úřad přezkoumával postavení stěžovatelky toliko z toho důvodu, že nastoupila do nového zaměstnání krátce předtím, než požádala o nemocenskú z důvodu těhotenských komplikací. Podezřívá ji tak, že vstoupila do pracovního poměru pouze s cílem požádat o tuto dávku. Soud si povšiml, že z materiálů předložených vládou vyplývalo, že přezkoumání otázky postavení poživatele zdravotního pojištění v Chorvatsku často cíleně směřoval vůči ženám, které nastoupily do zaměstnání během těhotenství, což Soud označil za obecně problematický přístup.

V projednávané věci podle vnitrostátních orgánů nebyla stěžovatelka po umělém oplodnění schopna výkonu zaměstnání, do něhož nastoupila, jelikož měla pracovat pro centrálu vzdálenou 360 km od místa jejího bydliště a dojíždění by snížilo její šance na zdárný průběh těhotenství. Soud poznamenal, že ochrana poskytnutá ženě během těhotenství nemůže záviset na tom, zda je pro řádné fungování jejího zaměstnavatele nezbytná její přítomnost na pracovišti, ani na tom, že je dočasně neschopna vykonávat práci, k níž se zavázala. Dodal, že opatření sloužící k ochraně mateřství jsou i podle judikatury Soudního dvora Evropské unie zásadní

pro dosažení rovného zacházení s muži a ženami na pracovišti.

Soud dále podotkl, že z rozhodnutí vnitrostátních orgánů plyne, že stěžovatelka se měla do doby potvrzení těhotenství zdržet hledání zaměstnání a jeho výkonu. Dle Soudu je tento závěr v přímém rozporu s vnitrostátním i mezinárodním právem. Ve své podstatě se navíc jednalo o odrazování stěžovatelky od hledání zaměstnání z důvodu možného těhotenství.

Už to by podle Soudu stačilo pro závěr o diskriminaci stěžovatelky na základě pohlaví. Související okolnosti však toto odlišné zacházení činily ještě více problematické. Stěžovatelka byla v minulosti zaměstnána po dobu 14 let, během nichž pravidelně přispívala do systému povinného zdravotního pojištění; nelze tedy tvrdit, že by chtěla čerpat dávky ze systému, do něhož sama nepřispěla. Navíc, když nastupovala do sporného zaměstnání, nemohla ještě vědět, zda v důsledku umělého oplodnění otěhotněla a zda její těhotenství bude spojeno s komplikacemi, kvůli kterým bude delší dobu v pracovní neschopnosti. Vnitrostátní orgány neposkytly žádné vysvětlení, jak by se za takové situace stěžovatelka mohla vědomě dopustit podvodu při uzavírání pracovní smlouvy. Stěžovatelka navíc při uzavírání smlouvy neměla povinnost zaměstnavateli poskytnout informaci o svém umělém oplodnění či možném těhotenství a zaměstnavatel tuto informaci ani nemohl

v souladu s vnitrostátní právní úpravou vyžadovat. Soud v této souvislosti poznamenal, že ptát se ženy na možné či plánované těhotenství, případně uložit jí povinnost nahlásit takovou skutečnost u přijímacího pohovoru by rovněž představovalo přímou diskriminaci na základě pohlaví.

Soud dále upozornil na to, že vnitrostátní orgány rozhodly, aniž zkoumaly, zda stěžovatelka opravdu začala pracovat a zda její zdravotní stav skutečně znemožňoval výkon povolání. Pokud by získaly důkazy o jejím podvodném jednání či neplatnosti jejího pracovního poměru, nic jim nebránilo, aby v tomto směru zahájily příslušné řízení. Navíc nejsou dle Soudu důkazy toho, že ženy, které podstoupily umělé oplodnění, jsou obecně během léčby neplodnosti či těhotenství neschopné výkonu práce. Soud se nakonec pozastavil nad poselstvím, které takovou praxí vnitrostátní orgány vysílají: naznačují totiž, že ženy by během těhotenství či při pouhé jeho možnosti neměly pracovat ani si hledat zaměstnání. Podle Soudu taková genderová stereotypizace značně škodí snahám o dosažení skutečné rovnosti pohlaví ([Carvalho Pinto de Sousa Morais proti Portugalsku](#), č. 17484/15, rozsudek ze dne 25. července 2017, § 48–54).

Soud dospěl k závěru, že odmítnutí zaměstnat nebo poskytnout výhody související se zaměstnáním těhotným ženám z důvodu jejich těhotenství představuje přímou

diskriminaci na základě pohlaví, která nemůže být odůvodněna finančními zájmy státu. Jelikož stěžovatelka byla vystavena takovému odlišnému zacházení, které nebylo objektivně odůvodněné či nezbytné za okolností projednávané věci, shledal Soud, že došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudce Wojtyczek ve svém souhlasném stanovisku konstatoval, že Soud nenásledoval vlastní metodologii pro posuzování diskriminace. Ta podle něj vyžaduje nejprve správně identifikovat komparátor, tedy skupinu lidí v obdobném postavení jako skupina, se kterou mělo být odlišně zacházeno. Soud přitom ani jednu z těchto skupin přesně neurčil. Dle soudce Wojtyczeka jsou komparátorem všichni zaměstnanci. Skupinu vystavenou odlišnému zacházení pak definoval jako ženy zaměstnané v průběhu těhotenství, které kvůli zdravotním komplikacím nemohou pracovat a nezískaly náhradu mzdy z důvodu pracovní neschopnosti, aniž by u nich bylo zjištěno podvodné jednání.

Výcvik a příprava policistů

Rozsudek ze dne 30. března 2021 ve věcech č. 37801/16, 39549/16 a 40658/16 – Ribcheva a ostatní proti Bulharsku

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl o porušení procesní složky článku 2 Úmluvy z důvodu nedostatečného prošetření údajných pochybení při plánování a vedení policejního operace, při které zemřel jeden z policistů. Naopak nedošlo k porušení tohoto ustanovení z důvodu nedbalosti či opomenutí orgánů přijmout rozumná preventivní opatření k ochraně života dotčeného člena protiteroristické jednotky před nebezpečím, se kterým musely donucovací orgány před spuštěním zásahu proti nebezpečnému a ozbrojenému jedinci nutně počítat.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelkami jsou matka, ovdovělá manželka a dcera zesnulého policisty, který sloužil u protiteroristické jednotky. Dotyčný zemřel při plánovaném zásahu proti P. P., kterého měla jednotka zatknout kvůli neoprávněnému držení zbraní poté, co se jej policie neúspěšně snažila kontaktovat mírnějšími prostředky. P. P. před operací opakovaně vyhrožoval sousedům zabitím. Stěžoval si též na chování žáků přílehlé školy. Ředitel školy obdržel několik výhrůžných dopisů, načež se rozhodl omezit přístup žáků do té části školy a na školní dvůr, které sousedily s domem P. P. Bulharská policie k plánování a vykonání operace přizvala protiteroristickou jednotku, s níž sdílela fotky a plány budovy. Taktikou operace měl být rychlý útok, a pokud ten selže, obléhání domu. Den před akcí dostali členové zasahující jednotky pokyny a rozdělili si role. Po neúspěšném pokusu o vyražení vstupních dveří se další členové protiteroristické jednotky pokusili vniknout do domu z balkonů, kde se však ocitli pod těžkou palbou. Několik policistů bylo při přestřelce zraněno. Příbuzný stěžovatelek byl zasažen do hlavy poté, co P. P. prohlásil, že se vzdává, ať po něm policisté dále nestřílí. Když dotyčný zvedl hlavu nad ochranný štít, P. P. zahájil palbu. Ani přes rychlý převoz do nemocnice se jej nepodařilo zachránit. Policejní operace skončila zhruba po pěti hodinách, kdy se zraněný P. P. vzdal policii.

Z

policista usmrčen při plnění služebních úkolů třetí osobou a příbuzní oběti tvrdí, že nebyla přijata dostatečná opatření, která by jej ochránila před smrtelným nebezpečím, jemuž byl vystaven při služebním zákroku proti jedinci, který měl být zadržen nebo neutralizován. Nemusí však jít o šetření trestněprávní povahy, neboť v případě nedbalostních činů postačuje i občansko-právní nebo kázeňské řízení (např. [Mastromatteo proti Itálii](#), č. 37703/97, rozsudek velkého senátu ze dne 24. října 2002, § 89–90 a 94–96).

Z hlediska článku 2 Úmluvy tedy stát mohl dostat svým povinností, i když nezahájil vůči nadřízeným usmrčeného policisty trestní řízení. Zároveň však tím, že stěžovatelky požádaly o odškodnění v rámci trestního řízení vůči P. P. a stížnost k Soudu podaly ještě před jeho skončením, nelze jejich stížnost považovat za předčasnou. Trestní řízení se totiž týkalo viny a trestu P. P., nikoliv odpovědnosti státu za případné nedostatky při plánování a vedení policejní operace. Soud proto zamítl námitku vlády ohledně nevyčerpání prostředků nápravy v rámci tohoto trestního řízení. Vzhledem k tomu, že předmětem tohoto řízení nebyly námitky stěžovatelek, nemohly ani v důsledku odsouzení P. P. a příznání

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 ÚMLUVY

Stěžovatelky namítaly, že nebyl dostatečně prošetřen způsob, jakým byla předmětná operace naplánována a provedena. Podle jejich názoru příslušné orgány nečinily vše k ochraně života jejich příbuzného, který při operaci přišel o život. Soud spojil projednání námitek vlády vůči přijatelnosti stížnosti z důvodu ztráty postavení obětí a nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy s přezkumem odůvodněnosti stížnosti.

1. K vyšetření okolností smrti příbuzného stěžovatelek

Soud zdůraznil, že podstatou námitek stěžovatelek nejsou nedostatky vyšetřování a procesu vedeného s P. P. V projednávané věci ostatně nic nenasvědčovalo tomu, že by toto řízení trpělo nějakými nedostatky. Výhrady směřují vůči absenci šetření, zda ke smrti jejich příbuzného přímo či nepřímo nepřispěla také nedbalost nebo opomenutí policie při plánování a vedení dané operace, a pokud ano, zda bylo vyšetřování těchto okolností dostatečné. Takové vyšetřování je podle Soudu nutné, pokud došlo ke ztrátám na životech za okolností, které by mohly znamenat odpovědnost státu v důsledku nedbalosti při plnění pozitivních závazků plynoucích z článku 2 Úmluvy. Nově Soud vyzdvihl, že tato povinnost se vztahuje i na situace, kdy byl

odškodnění pozbyt postavení obětí. Soud proto zamítl i druhou námitku vlády vůči přijatelnosti stížnosti.

Soud se dále zabíral tím, zda stát splnil své povinnosti vyplývající z článku 2 Úmluvy jinými prostředky. V projednávané věci šlo zejména o dvě interní šetření v gesci ministerstva vnitra, která podle Soudu mohou být – ve spojení s možností pozůstalých domoci se občansko-právní žalobou odškodnění – vhodnou odpovědí na tvrzené nedbalostní pochybení příslušných orgánů. Taková šetření však musí být účinná, což znamená, že musí být vedena nezávisle, urychleně, důkladně a řádně, transparentně a s dostatečným zapojením příbuzných obětí ([Paul a Audrey Edwards proti Spojenému království](#), rozsudek ze dne 14. března 2002, § 70–73).

V projednávané věci vyšetřování splnila požadavky nezávislosti i rychlosti řízení, trpěla však dvěma vadami. Druhé z vyšetřování totiž ministerstvo nezahájilo z vlastní iniciativy, ale až na základě stížnosti první stěžovatelky. Je sice pravda, že první šetření zahájily orgány samy, ale muselo jim být zřejmé – a to i s ohledem na výsledky druhého šetření –, že nebylo dostatečně

důkladné, a že je proto nezbytné zahájit z úřední povinnosti další šetření, které se zaměří na nejasné aspekty v plánování a provádění dané operace. Druhou, zásadnější chybu Soud spatřoval v tom, že obě vyšetřování byla čistě interní, v režimu utajení, a stěžovatelky se tak s jejich průběhem a výsledky mohly seznámit až po mnoha letech. Ačkoliv zveřejnění policejních zpráv není automatický požadavek plynoucí z článku 2 Úmluvy (*McKerr proti Spojenému království*, rozsudek ze dne 4. května 2001, § 129) a některé informace o zásahu protiteroristické jednotky orgány mohly chtít oprávněně utajit, neposkytly stěžovatelkám dostatečné informace ani k jednomu z vyšetřování. Obecné sdělení, že vyšetřování odhalila určitá pochybení, za která byly odpovědné osoby kárně potrestány, není postačující. Vyšetřování tak nespĺnila požadavek veřejného dohledu a zapojení příbuzných do procesu, aby mohli chránit své oprávněné zájmy (*Dimitrov a ostatní proti Bulharsku*, č. 77938/11, rozsudek ze dne 1. července 2014, § 137). Stěžovatelky se tak ani nemohly v návaznosti na výsledky šetření domáhat odškodnění občanskoprávní žalobou. Došlo proto k porušení článku 2 Úmluvy.

2. K namítanému porušení požadavku ochrany

Podle ustálené judikatury má stát pozitivní závazek chránit životy těch, kteří se nacházejí v jeho jurisdikci (*Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku*, č. 41720/13,

30. listopadu 2004, § 107). Na vnitrostátní orgány, které rozhodují o situaci i s ohledem na priority a omezené zdroje, nesmí být vzhledem k nepředvídatelnosti lidského chování uloženo nemožné nebo nepřiměřené břemeno (*Osman proti Spojenému království*, cit. výše, § 116). Tyto úvahy platí tím spíše pro bezpečnostní operace proti ozbrojeným a nebezpečným jedincům, kdy příslušné orgány nemohou mít situaci plně pod kontrolou, a proto jsou při jejich provádění rizika ztrát na životech nevyhnutelně přítomná. Povinnosti států v těchto situacích proto nemohou jít tak daleko, aby v praxi zneumožňovaly nasazení jednotek do těchto operací. V této souvislosti nelze přehlížet, že členové donucovacích orgánů – zejména zvláštních jednotek, které jsou vysílány proti teroristům a jiným nebezpečným osobám – vstoupili do služby dobrovolně při vědomí souvisejících rizik. Státy však musí zajistit, aby byly tyto jednotky na takové operace řádně vycvičeny a připraveny. Součástí výcviku musí být i zacházení se střelnými zbraněmi (*Nachova a ostatní proti Bulharsku*, č. 43577/98 a 43579/98, rozsudek velkého senátu ze dne 6. července 2005, § 97).

rozsudek velkého senátu ze dne 25. června 2019, § 134). Zahrnuje to i povinnost přijmout preventivní operativní opatření k ochraně životů před smrtelnými hrozbami ze strany jednotlivců tam, kde orgány věděly nebo měly vědět o existenci skutečné a bezprostřední hrozby. Odpovědnost státu vyvstane, pokud orgány přesto nepřijaly opatření, u nichž by bylo možné rozumně očekávat, že mohou zabránit ztrátám na životech (*Osman proti Spojenému království*, č. 23452/94, rozsudek velkého senátu ze dne 28. října 1998, § 115 a 116 *in fine*). V projednávané věci orgány jistě věděly, že příbuzný stěžovatele může čelit smrtelnému nebezpečí, jestliže bude jako člen protiteroristické jednotky nasazen do operace proti nebezpečnému a ozbrojenému jedinci.

Soud se dále zabýval tím, jak přísný standard má být v těchto situacích uplatňován. V podobných případech Soud setrvale vyžadoval, aby orgány učinily vše, co od nich lze rozumně očekávat, aby hrozbu odvrátily. Dle Soudu nelze povinnosti orgánů k ochraně života plynoucí z čl. 2 odst. 2 Úmluvy vykládat podobně jako v případě čl. 2 odst. 1, který hovoří o ‚absolutní nezbytnosti‘, a stanoví tak test striktní proporcionality zásahu. Naopak v případě povinnosti ‚chránit životy‘ státy požívají širšího prostoru pro uvážení, jaká opatření je rozumné za daných okolností přijmout (*Öneryıldız proti Turecku*, č. 48939/99, rozsudek velkého senátu ze dne

Z uvedeného vyplývá, že sama skutečnost, že byl příbuzný stěžovatelů vyslán do předmětné operace, nevyvolává otázky z pohledu článku 2 Úmluvy. K protiteroristické jednotce, a tedy i k práci na podobných operacích, se totiž přihlásil dobrovolně a stěžovatelky netvrdily, že by nebyl na takový úkol řádně vycvičen. Dle Soudu nelze ani rozhodnutí policejních orgánů provést operaci s použitím síly považovat za nerozumné. Soudu totiž nepřísluší, aby zpětným pohledem hodnotil, zda bylo namíste zvolit alternativní taktiku k dosažení sledovaného cíle, jímž bylo odzbrojit P. P. Stejně tak není Soud povolán k tomu, aby posuzoval, zda byly vybavení a zbraně, které měla jednotka před operací k dispozici a na výběr, dostatečné. Soud odmítl posuzovat i vhodnost vybavení, které bylo použito při konkrétním zásahu. Soud sice tento aspekt bere v potaz, když hodnotí, zda byla použitá síla ‚absolutně nezbytná‘ ve smyslu čl. 2 odst. 1 Úmluvy, avšak odlišný přístup je namíste v případě povinnosti ochrany dle druhého odstavce téhož ustanovení. Za daných okolností se navíc nedá říct, že by nedostatečné vybavení jednotek, na které upozornily závěry vnitrostátního šetření, mělo jasnou příčinnou souvislost se smrtí příbuzného

stěžovatelů. Ten měl v době zákroku ochranný štít i helmu, a přesto byl zasažen smrtící ranou.

Co se týká plánování a vedení operace, zejména druhé interní šetření odhalilo několik dílčích chyb. Některé z nich nemají žádnou příčinnou souvislost se smrtí policisty. Dvě však ano. Konkrétně jde o nedostatečné ohledání terénu před akcí a chybný odhad pravděpodobné reakce P. P. při útoku. To mělo jednak vliv na volbu taktiky, která nemusela být nejhodnější, a na provedení operace, při které se nepodařilo využít momentu překvapení a konat tak rychle, aby P. P. nestačil vynaložit účinný odpor. Další chybou bylo umístění části jednotek, které mohly být vystaveny přímé palbě zadržovaného. Podle zpětně dostupných informací se zdá, že operace byla uspěchaná a že došlo k podcenění nebezpečnosti P. P. I přes tyto chyby ale orgány přijaly četná rozumná opatření k tomu, aby předešly riziku ztrát na životech. Předem zejména nashromáždily dostatek informací o zadržovaném, prodiskutovaly různá možná řešení, přichystaly plán operace, do které zapojily velký počet profesionálně vycvičených policistů ze speciální jednotky, a operaci průběžně koordinovaly. Proto navzdory dílčím politováníhodným pochybením příslušné orgány dostaly své povinnosti přijmout rozumná opatření na ochranu života příbuzného stěžovatele. K porušení článku 2 Úmluvy tedy nedošlo.

Z

podnikatelem, který projel ve svém vozidle SUV křižovatku na červenou a narazil do S. S., motocyklisty, který jí v tu chvíli projížděl na zelenou. D. M. byl v době nehody pod vlivem alkoholu. Při lustraci jeho osoby bylo zjištěno, že má již 35 záznamů v policejní evidenci z důvodu různých dopravních přestupků, včetně řízení pod vlivem alkoholu, nerespektování maximální povolené rychlosti a nedodržování dopravního značení. V době incidentu proti němu bylo vedeno trestní řízení za řízení pod vlivem alkoholu. Krátce po smrtelné nehodě bylo zahájeno jeho další trestní stíhání. Policie vyslechla D. M., řadu svědků, kteří potvrdovali, že nerespektoval světelné signalizační zařízení, a zajistila znalecké posudky ohledně příčiny úmrtí S. S. a míry opilosti D. M. v době události. Znalec shledal, že S. S. zemřel v důsledku mnohačetných zranění utrpěných při nehodě. D. M. měl mít minimálně 1,89 promile alkoholu v krvi, což výrazně snížilo jeho řídičské schopnosti. Prvostupňový soud mu za to uložil nepodmíněný trest odnětí svobody pod dolní hranicí trestní sazby v trvání dvou let a pětiletý zákaz řízení. Vyzdvihl, že D. M. se k činu doznal, v minulosti nebyl trestán a měl rodinu. Rozsudek byl potvrzen nadřízenými soudy. Do výkonu trestu

Bezpečnost silničního provozu

Rozsudek ze dne 25. března 2021 ve věci č. 35983/14 – *Smiljanić proti Chorvatsku*

Senát první sekce soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že nepřijetím přiměřených preventivních opatření vůči bezohlednému řidiči, který dlouhodobě a opakovaně nerespektoval předpisy určené k zajišťování bezpečnosti silničního provozu a který nakonec způsobil dopravní nehodu, při níž zemřel příbuzný stěžovatelů, došlo k porušení hmotněprávní složky článku 2 Úmluvy. Stejným poměrem hlasů shledal i porušení procesní složky tohoto ustanovení, jelikož vnitrostátní řízení vedlo vzhledem k závažnosti spáchaného činu k uložení nepřiměřeně mírného trestu, který neměl dostatečně odrazující účinky, a naopak mohl vyvolávat dojem tolerance ze strany úřadů.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé jsou rodiče a sestra zesnulého S. S., který zemřel v červenci 2012 při dopravní nehodě v Záhřebu. Srážka byla zaviněna řidičem D. M., známým

nastoupil D. M. až s ročním odkladem a z vězení byl po čtrnácti měsících podmínečně propuštěn.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatelé namítali porušení článku 2 Úmluvy z důvodu selhání vnitrostátních orgánů při vymáhání vnitrostátní právní úpravy na úseku silniční dopravy, jelikož včas nepřijaly přiměřená opatření ve vztahu k recidivistovi, který nakonec způsobil smrtelnou dopravní nehodu.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 ÚMLUVY V JEHO HMOTNĚPRÁVNÍ SLOŽCE

a) Obecné zásady

Z článku 2 vyplývá nejen povinnost zdržet se úmyslných zásahů do práva na život, ale také povinnost státu přijmout vhodné kroky k ochraně životů osob nacházejících se v jeho jurisdikci (L. C. B. proti Spojenému království, č. 23413/94, rozsudek ze dne 9. června 1998, § 36). Rozsah a povahu povinností vnitrostátních orgánů na poli článku 2 Úmluvy v kontextu silničního provozu Soud nedávno vyjasnil ve věci *Nicolae Virgiliu Tănase*

proti Rumunsku (č. 41720/13, rozsudek velkého senátu ze dne 25. června 2019). Státy musí ve svých právních rádech přijmout takový právní a správní rámec, který by účinně odrazil od ohrožení práva na život. Článek 2 vyžaduje, aby vnitrostátní orgány zajistily účinné fungování příslušného právního rámce upravujícího bezpečnost na pozemních komunikacích (Fatih Çakır a Merve Nisa Çakır proti Turecku, č. 54558/11, rozsudek ze dne 5. června 2018, § 40). Předmětné předpisy musí upravovat povolování, zřizování, provozování, jakož i bezpečnost a kontrolu těchto činností a musí stanovit povinnost všech zúčastněných, aby přijaly praktická opatření, která zaručí účinnou ochranu osob, jejichž životy by mohly být riziky spjatými s danou činností ohroženy (Kotilainen a ostatní proti Finsku, č. 62439/12, rozsudek ze dne 17. září 2020, § 67).

Účast na silničním provozu je dle Soudu činností, která potenciálně může ohrožovat lidské životy. Ačkoli je silniční provoz předmětem rozsáhlé právní regulace a řízení motorových vozidel dnes není vnímáno jako zvláště nebezpečné, Soud má na zřeteli, že to může do značné míry souviset s kvalitou vynucování práva v této oblasti. Navzdory tomuto úsilí se dopravní nehody stávají a nezdědky končí závažnými zraněními nebo dokonce ztrátami na životech (Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku, cit. výše, § 146–147). Státy mají jednak povinnost přijmout přiměřená preventivní opatření,

Právní řád považoval nerespektování pravidel bezpečnosti silničního provozu za protiprávní jednání, které představuje vysokou míru obecného nebezpečí. K jejich potírání právní úprava nabízela trestní i správní sankce stejně jako preventivní opatření v podobě zabavení a odebrání řidičského oprávnění těm, kteří by opakovaně nedbali předepsaných pravidel. Osobám přistiženým za volantem pod vlivem alkoholu či omamných látek mohla být nařízena povinná odvykávací léčba. Také vládní program pro bezpečnost silničního provozu se věnoval kontrole a trestání řízení pod vlivem alkoholu a překračování povolené rychlosti. Zdůrazňoval přitom potřebu postihovat dopravní přestupky. Soud dospěl k závěru, že takto nastavený právní rámec obsahoval adekvátní preventivní opatření k zajištění bezpečnosti provozu. Dále tak bylo nutné posoudit, zda byl tento právní rámec účinný i v praxi.

Jednání D. M. v podobě řízení pod vlivem alkoholu a projetí křižovatky na červenou, které skončilo smrtí blízkého příbuzného stěžovatelů, bylo vnitrostátními orgány označeno za bezohledné řízení vědomě ignorující bezpečnost ostatních i silniční předpisy. V daném

aby byla zajištěna veřejná bezpečnost a minimalizován počet dopravních nehod (tamtéž, § 135), jednak povinnost zajistit účinné fungování těchto opatření v praxi. Tyto pozitivní závazky však nelze vykládat tak, aby bylo na vnitrostátní orgány uloženo nepřiměřeně tíživé břemeno, neboť je třeba brát v úvahu nepředvídatelnost lidského chování a operativní volby, které musí zohledňovat dostupné zdroje a priority. Pokud stát přijal odpovídající právní rámec, nemůže být shledán odpovědným za porušení článku 2 Úmluvy v případě pochybení, která pramení z omylu v úsudku jednotlivce či nedbalé koordinaci mezi profesionály (tamtéž, § 67).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Soud předdeslal, že ústřední otázkou v projednávané věci je údajně nedostatečné fungování anebo vynucování právního rámce regulujícího provoz na pozemních komunikacích. To se projevilo neadekvátní reakcí systému vůči opakovanému nezákonnému chování řidiče D. M., který nakonec způsobil fatální dopravní nehodu. Přezkum, zda stát pochybil při plnění svých regulativních povinností, vyžaduje posouzení konkrétních okolností věci, nikoli hodnocení právní úpravy *in abstracto*. I kdyby tak právní rámec vykazoval určité nedostatky, neznamená to bez dalšího porušení článku 2 Úmluvy. Naopak je třeba zkoumat, jak se tyto nedostatky projeví za konkrétních okolností projednávané věci.

případě tak nešlo o dopravní nehodu způsobenou z pouhé nedbalosti. Za D. M. byla dlouhá historie porušování dopravních předpisů, když mezi březnem 2000 a květnem 2012 měl v policejní evidenci celkem 32 záznamů o spáchání různých dopravních přestupků. Naposledy byl shledán vinným v listopadu 2010. Řidičské oprávnění mu však bylo zabaveno toliko dvakrát, jednou na tři měsíce, podruhé jen na tři dny. Za ostatní přestupky byl pouze pokutován, potrestán veřejně prospěšnými pracemi nebo toliko napomenut. Dalších 10 řízení bylo zastaveno z důvodu promlčení nebo pro závažné procesní vady na straně policie. V době, kdy došlo k úmrtí blízkého příbuzného stěžovatelů, prošetřovala policie jeho řízení pod vlivem alkoholu z listopadu 2010. Policie vydala příkaz, aby bylo D. M. na devět měsíců odebráno řidičské oprávnění. Proti tomuto rozhodnutí se však úspěšně odvolal. Soud v řízení nesprávně shledal, že nebyl nikdy trestán za porušení dopravních předpisů a pokuta je tak dostatečnou sankcí. Výše zmíněné okolnosti svědčily dle Soudu o tom, že vnitrostátní orgány uplatňovaly prostředky postihu za opakované nerespektování pravidel silničního provozu

nedostatečně. Nízké pokuty a mírné tresty evidentně neměly z pohledu D. M. odstrašující účinek. Podle Soudu bylo namístě, aby orgány vůči němu uplatnily komplexní opatření s cílem zabránit mu v dalším závažném porušování dopravních předpisů, jako např. odebrání řidičského průkazu, jeho zabavení na delší dobu, uložení povinnosti znovu navštěvovat autoškolu nebo léčení ze závislosti na alkoholu. Tato opatření by byla v souladu s výše zmíněným vládním programem i mezinárodními dokumenty v dané oblasti. Ačkoli Soud nemůže spekulovat o tom, zda by při účinném vynucování právního rámce určeného k zajištění bezpečnosti silničního provozu ke smrti S. S. nedošlo, příslušný test na poli článku 2 Úmluvy nevyžaduje, aby bylo prokázáno, že kdyby vnitrostátní orgány nesehaly, ke smrti oběti by nedošlo (*Bljakaj proti Chorvatsku*, č. 74448/12, rozsudek ze dne 18. září 2014, § 124). Postačuje, že nedostatky ve fungování relevantní právní úpravy přispěly k újmě, která vznikla stěžovatelům.

Soud tak dospěl k závěru, že nepřijetí přiměřených preventivních opatření vůči pokračujícímu nezákonnému jednání D. M. s cílem zajistit bezpečnost silničního provozu překročilo pouhou nedbalou koordinaci či omyl v úsudku vnitrostátních orgánů. Stát tak nenaplnil své pozitivní závazky na poli článku 2 Úmluvy, a tudíž došlo k jeho porušení v hmotněprávní složce.

Z

nikoliv k dosažení určitého výsledku. Pouhý závěr, že řízení skončilo v neprospěch oběti, nepředstavuje bez dalšího porušení pozitivních závazků státu. *A zapáté*, soulad řízení s procesními požadavky článku 2 je hodnocen na základě několika základních kritérií, kterými jsou adekvátnost, důkladnost, rychlost a nezávislost vyšetřování, účast oběti nebo jejích příbuzných na řízení a zajištění dostatečné kontroly ze strany veřejnosti.

Pro účast oběti nebo jejích příbuzných v řízení je zásadní, aby v řízení mohli hájit své legitimní zájmy. To však neznamená, že by vyšetřující orgány musely vyhovět každému jejich návrhu na provedení určitého vyšetřovacího úkonu. Požadavky na účinné vyšetřování nekončí uzavřením vyšetřování. Tam, kde je následně podána obžaloba k soudu, musí řízení jako celek, tj. včetně jeho stádia, které se odehrává před soudem, dostát těmto požadavkům. Vnitrostátní soudy by zásadně neměly připustit, aby život ohrožující útoky zůstaly nepotrestány. Úkolem Soudu je posoudit, zda vnitrostátní soudy podrobily věc pečlivému přezkumu a zda soudní systém splnil svou úlohu odradit od páchaní činů, které vedou k porušení článku 2 Úmluvy

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 ÚMLUVY V JEHO PROCESNÍ SLOŽCE

a) Obecné zásady

K pozitivním závazkům na poli článku 2 Úmluvy dále patří povinnost státu vytvořit účinný a nezávislý soudní systém, který by se vypořádal s porušeními pravidel o bezpečnosti provozu na pozemních komunikacích, jež ohrožují lidské životy. Takový systém musí být schopen rychle objasnit skutkové okolnosti, přivést pachatele k odpovědnosti a zajistit, aby se dostalo vhodné nápravy obětem (*Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku*, cit. výše § 137 a 157). V citovaném rozsudku Soud formuloval následující zásady. *Zaprvé*, forma vyšetřování závisí na povaze zásahu do práva na život. Trestní postih je vyžadován vždy, když byla smrt způsobena úmyslně. *Zadruhé*, v případech neúmyslného způsobení smrti bude požadavek na účinný soudní systém splněn, pokud má oběť možnost domoci se odškodnění v občanském soudním řízení buď samostatně, nebo ve spojení s náhradou přiznanou trestním soudem. *Zatřetí*, i v případech neúmyslných zásahů do práva na život je výjimečně nezbytné provést trestní vyšetřování. Platí to zejména tam, kde soukromá osoba vědomě a bezohledně porušila své zákonné povinnosti. *Začtvrté*, když je vyžadováno trestní vyšetřování, je nezbytné, aby ochrana poskytnutá právní úpravou byla účinná v praxi. Jde přitom o závazek k využití dostupných prostředků,

(*Armani da Silva proti Spojenému království*, č. 5878/08, rozsudek velkého senátu ze dne 30. března 2016, § 239). V neposlední řadě článek 2 vyžaduje, aby byl konečný rozsudek vykonán bez zbytečného odkladu, neboť výkon uloženého trestu je v případě útoku proti lidskému životu součástí procesních povinností státu (*Kitanovska Stanojkovic a ostatní proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii*, č. 2319/14, rozsudek ze dne 13. října 2016, § 32).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Podle vnitrostátních soudů se D. M. dopustil úmyslného trestného činu, když řídil motorové vozidlo vědomě, lehkomyšlně a bezohledně vzhledem k bezpečnostním předpisům na úseku silniční dopravy. Jeho jednání jde tedy nad rámec prosté nedbalosti, při které byla způsobena dopravní nehoda. Projednávaná věc se tím liší od případů dopravních nehod způsobených z nedbalosti, kdy lze považovat občanskoprávní formu nápravy za dostatečnou. V tomto případě však bylo nezbytné se uchýlit k prostředkům trestního práva. Ihned po nehodě bylo provedeno ohledání místa činu; státní

zástupce zahájil vyšetřování, v jehož rámci vyslechl řadu svědků a zajistil znalecké posudky. Proti D. M. byla podána obžaloba a zanedlouho poté byl i odsouzen. Stěžovatelé měli přiměřenou možnost se řízení zúčastnit. Soud tak neshledal, že by vnitrostátní orgány nevyvinuly dostatečné úsilí, aby objasnily relevantní skutkové okolnosti.

Případ však vzbuzuje otázku ohledně přiměřenosti trestu, který byl D. M. za usmrcení příbuzného stěžovatelů uložen. Trestní zákoník mu za dané jednání umožňoval uložit trest odnětí svobody v délce tří až deseti let. Městský soud však využil možnosti uložení trestu pod dolní hranicí trestní sazby a odsoudil D. M. k toliko dvěma letům vězení. D. M. byl navíc podmíněčně propuštěn po 14 měsících. Soud podrobil kritice závěr městského soudu, že D. M. nebyl v minulosti za obdobnou činnost trestán, neboť tento byl v jasném rozporu s jeho předchozím chováním a záznamy v policejní evidenci. Snížení trestu pod dolní hranici sazby tak podle Soudu nebylo založeno na pečlivém posouzení okolností. Soud si také povšiml, že odložení výkonu trestu bylo dle vnitrostátního práva přípustné jen ve výjimečných případech a v této věci není jasné, proč byl začátek trestu odložen o rok. Stěžovatelé si museli několikrát stěžovat, že D. M. svůj trest dosud nenastoupil. Roční odklad výkonu trestu byl dle Soudu v rozporu s pozitivními závazky státu na poli článku 2 Úmluvy. I když by

dílčí pochybení v reakci na chování D. M. nemusela představovat porušení tohoto ustanovení, ve svém souhrnu poukazují na to, že právní rámec zajišťující bezpečnost silničního provozu byl v dané věci vymáhán nedůsledně a neměl tak nezbytný odrazující účinek. Postup orgánů mohl naopak podkopávat důvěru veřejnosti a vzbuzovat v ní dojem tolerance nezákonného jednání. Soud tak shledal rovněž porušení procesní složky článku 2 Úmluvy.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudce Wojtyczek kritizoval ve svém nesouhlasném stanovisku skutečnost, že většina se podrobně věnovala opatřením, kterým měl být podroben D. M., ač ten nebyl účastníkem řízení. Opatření přijatá v rámci výkonu rozsudku přitom mohou zásadním způsobem ovlivnit jeho osobní situaci. To však odporuje právu být slyšen jako obecné zásadě právní. Dále uvedl, že rozsudek rozšiřuje okruh výjimečných situací, ve kterých musí státy poskytovat ochranu i před jednotlivci, kteří představují obecné ohrožení. Tento pozitivní závazek byl dosud dovozován jen tehdy, když byli buď pachatel, nebo oběti pod kontrolou vnitrostátních orgánů, ale tak tomu v projednávané věci nebylo. Dle jeho názoru nebyl uložený trest zjevně nepřiměřený. K porušení článku 2 Úmluvy tedy nedošlo.

Elektronická komunikace s úřady

Rozsudek ze dne 16. února 2021 ve věci č. 19732/17 – *Stichting Landgoed Steenberg a ostatní proti Nizozemsku*

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že oznámením rozhodnutí pouze elektronickými prostředky na internetových stránkách správního orgánu nedošlo k porušení práva stěžovatelů na přístup k soudu dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, ačkoli jejich opravné prostředky byly zamítnuty jako opožděné, jelikož se včas nedozvěděli o existenci rozhodnutí, kterým se cítili být dotčeni na svých právech.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé, tři fyzické osoby a nadace, bydleli nebo měli sídlo v sousedství motokrosové dráhy. Dle stěžovatelů byl hluk z areálu slyšet i na jejich pozemcích

a významně ovlivňoval tamní kvalitu života. V září 2013 požádal provozovatel motokrosové dráhy o povolení, na jehož základě měla být prodloužena otevírací doba areálu a umožněn provoz většího množství motocyklů. Příslušný správní orgán na svých internetových stránkách zveřejnil oznámení o záměru této žádosti vyhovět. Oznámení obsahovalo návrh rozhodnutí, relevantní podklady a výzvu dotčeným osobám k podání námitek. Dále obsahovalo poučení, že odvolání proti konečnému rozhodnutí smí podat jen osoby, které v řízení dříve vnesou námítky. Jelikož správní orgán ve stanovené lhůtě žádné námítky neobdržel, v lednu 2014 požadované povolení vydal. Stěžovatelé se o rozhodnutí dozvěděli až v listopadu 2014, načež proti němu bezodkladně podali odvolání. Nadřízený správní orgán však považoval odvolání za opožděné. Uveřejnění záměru a rozhodnutí na internetových stránkách úřadu dle něho představovaly vhodný způsob oznámení rozhodnutí, který byl navíc v souladu s vnitrostátním právem, Úmluvou a judikaturou Soudu. Stěžovatelé neuspěli ani v řízení před soudy.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že v důsledku zveřejnění návrhu a samotného rozhodnutí správního orgánu pouze elektronickými prostředky zmeškali lhůtu pro podání odvolání, takže jim byl posléze v rozporu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy odepřen přístup k soudní ochraně práv.

Soud zdůraznil, že z práva na přístup k soudu vyplývá mj. požadavek, aby byla správní a soudní rozhodnutí dotčeným osobám vhodným způsobem oznamována. Vyrozmění o vydání rozhodnutí, která se mohou jednotlivců nepříznivě dotýkat, jsou zvláště důležitá v případech, kdy právní úprava umožňuje podat opravné prostředky proti rozhodnutí jen ve stanovené lhůtě (viz obdobně [Šild proti Slovinsku](#), č. 59284/08, rozhodnutí ze dne 17. září 2013, § 30). Právo na přístup k soudu nicméně není absolutní a může podléhat omezením. Jakákoliv omezení však nesmí omezovat přístup jednotlivců k soudu takovým způsobem či v takové míře, které by zasahovaly do samotné podstaty tohoto práva. Omezení bude neslučitelné s čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud nesleduje legitimní cíl anebo pokud neexistuje rozumný vztah přiměřenosti mezi použitými prostředky a cílem, jehož má být dosaženo ([Näit-Liman proti Švýcarsku](#), č. 51357/07, rozsudek velkého senátu ze dne 15. března 2018, § 114–115). Tato rovnováha

bude narušena, jestliže procesní pravidla přestanou sloužit zájmu právní jistoty a řádného výkonu spravedlnosti a vytvářejí překážku bránící účastníku řízení v soudním projednání jeho věci ([Zubač proti Chorvatsku](#), č. 40160/12, rozsudek velkého senátu ze dne 5. dubna 2018, § 98). Úlohou Soudu není přezkoumávat vnitrostátní právní úpravu *in abstracto*, nýbrž posoudit, jestli jejím použitím za okolností projednávané věci byl stěžovatelům odepřen přístup k soudu. Klíčové je proto objasnit, zda měli praktickou a účinnou příležitost napadnout dotýčný správní akt ([Lay Lay Company Limited proti Maltě](#), č. 30633/11, rozsudek ze dne 23. července 2013, § 56).

Ačkoli Soudu nepřísluší určit, jakým způsobem mají být správní rozhodnutí oznamována, pokud proti nim mohou dotčené osoby brojit v určité lhůtě opravnými prostředky, je třeba zavést systém, který zajistí jejich včasnou informovanost o vydání takových rozhodnutí. Rozhodnutí musí být veřejnosti zpřístupněna předem stanovenými a předvídatelnými prostředky, které jsou snadno přístupné všem osobám, jež jimi mohou být přímo dotčeny. Jsou-li k dispozici dostatečné záruky k zajištění takové přístupnosti rozhodnutí, je přechod k systému oznamování rozhodnutí správních orgánů výlučně elektronickými prostředky v prostoru pro uvážení státu.

Z

V projednávané věci Soud předně naznal, že systém oznamování správních rozhodnutí na internetových stránkách správního orgánu byl dostatečně konzistentní a jasný, takže byla třetím stranám zajištěna možnost seznámit se s rozhodnutími, jimiž by mohly být eventuálně dotčeny. Tento způsob doručování písemností byl navíc zakotven ve vnitrostátním právu. V roce 2011, kdy byl přijat, mu byla věnována značná pozornost v tisku, aby byla veřejnost se změnou a s potřebou pravidelně sledovat internetové stránky úřadů dostatečně obeznámena. Soud přijal tvrzení vlády, že elektronická komunikace mezi správními orgány a občany může přispět k dosažení legitimního cíle v podobě dostupnější a lépe fungující veřejné správy. Vzhledem k tomu, že rozhodnutí správních orgánů se navíc mohou týkat i velkého počtu potenciálně dotčených osob, které nemusí být možné předem určit, souhlasil také s tím, že systém oznamování rozhodnutí správních orgánů elektronickými prostředky může umožnit velké části veřejnosti, aby se s těmito rozhodnutími seznámila. V dalším kroku se proto Soud zaměřil na zkoumání, zda vzhledem ke skutkovým okolnostem věci

byla nastolena spravedlivá rovnováha mezi zájmem společnosti jako celku na modernější a efektivnější veřejné správě na jedné straně a právy stěžovatelů na straně druhé. V obecné rovině Soud připustil, že tento systém doručování v sobě skýtá riziko, že se o rozhodnutích nemusí dozvědět osoby, jež nemají přístup k internetu anebo jsou počítačově negramotné. V případě Nizozemska však podle Soudu existuje široká míra dostupnosti internetu. Dle statistik z roku 2013 mělo přístup k němu 92 % obyvatel starších 12 let. Stěžovatelé nadto nenamítali, že by v jejich případě byla zmeškána lhůta pro podání odvolání z důvodu absence přístupu k internetu nebo jejich nedostatečných počítačových dovedností. Za těchto okolností podle Soudu nebylo nerozumné očekávat a požadovat, aby stěžovatelé v pravidelných intervalech sledovali internetové stránky úřadu, díky čemuž by se včas dozvěděli o oznámeních o zamýšlených rozhodnutích, která se jich dotýkala. Soud tak učinil závěr, že omezení práva stěžovatelů na přístup k soudu nebylo nepřiměřené a k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy nedošlo.

Nové stížnosti a oznámení proti České republice

Ve druhém čtvrtletí roku 2021 Soud vládě České republiky oznámil osm stížností. Šest se týká soudcovských platů, dvě délek řízení. Zároveň bylo vláděasláno k vyjádření oznámení k Výboru OSN pro lidská práva týkající se shromažďovacího práva.

Stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva

Platy soudců

Kubát (č. 61721/19), Ožvald (č. 5496/20), Makovcová (č. 21318/20), Pilařová (č. 33522/20), Biskupová Fišerová (č. 43039/20) a Pečený (č. 55448/20) – úpravy platů soudců v době ekonomické krize

Všichni stěžovatelé jsou soudci obecných soudů. Stížnosti se týkají zásahů státu do jejich platů v letech 2011–2014. Poukazují především na to, že v uvedeném

období docházelo k opakovaným novelizacím zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu. V důsledku těchto změn se platová základna pro soudce snížila z trojnásobku průměrné nominální měsíční mzdy fyzických osob v nepodnikatelské sféře na 2,5násobek (později na 2,75násobek), případně byla stanovena fixní částkou. Ústavní soud novelizace jako protiústavní několikrát zrušil. V posledním z těchto nálezů, vydaném v červenci 2014, uvedl, že nález má účinky toliko *ex nunc* a nezakládá nárok na zpětné doplacení rozdílu v platech a dalších náležitostech.

Stěžovatelé v roce 2015 nepřistoupili na mimosoudní vyrovnání se státem o částečném dorovnání platů za období 2012–2014. Se svými nároky se neúspěšně obrátili na obecné soudy i Ústavní soud.

V řízení před Soudem stěžovatelé mj. uvádějí, že stát zasáhl do jejich vlastnického práva bez legitimního důvodu; konsolidace státního rozpočtu byla dle jejich

Z

názoru v daném případě ze strany státu jen zástěrkou, protože dopadala soustavně toliko na soudce. V této souvislosti stěžovatelé namítají především diskriminaci ve srovnání se zaměstnanci státní správy, zejména s náměstky ministrů a řediteli odborů ministerstev. Jejich platy nebyly v rozhodném období sníženy, bylo možné je navyšovat příznáváním odměn a uvedené osoby měly možnost výkonu jiné výdělečné činnosti. Dále stěžovatelé namítají, že se vnitrostátní soudy řádně nevypořádaly s jejich argumentací ani s důkazy, které předložili.

Soud klade vládě otázky na poli článku 1 Protokolu č. 1 (právo na pokojné užívání majetku), čl. 6 odst. 1 Úmluvy (právo na spravedlivé řízení), jakož i článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 (zákaz diskriminace při výkonu vlastnického práva).

Délky řízení

Lowáková (č. 12420/21) – průtahy v občanskoprávním řízení

Stížnost se týká namítaného porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu nepřiměřeně dlouhých soudních řízení a práva na účinný

prostředek nápravy chráněného článkem 13 Úmluvy. Stěžovatelka namítá jak délku hlavního řízení o neplatnosti kupní smlouvy, tak následného kompenzačního řízení za nepřiměřenou délku hlavního řízení. Hlavní řízení trvalo 10 let, kompenzační řízení 13 let.

Petr (č. 54355/15) – průtahy v trestním řízení

Ve stížnosti jsou namítána porušení stejných práv jako ve věci *Lowáková*. Trestní řízení proti stěžovateli, které skončilo zproštěním obžaloby, trvalo 6 let a 8 měsíců.

Soudy v řízení o odškodnění stěžovateli nepřiznaly žádnou peněžní náhradu tvrzené nepřiměřené délky řízení.

Oznámení k Výboru OSN pro lidská práva

Shromažďovací právo

Vlašín (č. 3951/2021) – blokáda proti kácení stromů v Národním parku Šumava

Oznamovatel se v červenci 2011 dozvěděl o probíhajícím kácení stromů v lokalitě Ptačí potok v Národním parku Šumava. Poté, co se na místě seznámil se stavem věcí, se spolu s dalšími osobami rozhodl pro spontánní protest s cílem zastavit kácení, které považovali za

nelegální a poškozující ekosystém národního parku. Oznamovatel se stal organizátorem protestní akce a hlavním komunikátorem s veřejnými orgány. Shromáždění nebylo ohlášeno. Řada jeho účastníků se připoutala ke stromům, které měly být pokáceny. Protest trval několik dní. Policisté opakovaně jeho účastníky za použití síly odváděli z lokality. V následném soudním řízení oznamovatel namítal, že nepřiměřeným zásahem policie proti němu a dalším účastníkům protestu bylo porušeno jeho shromažďovací právo. Soudy oznamovateli nedaly zapravdu. Dospěly k závěru, že protestní akce nebyla shromážděním, ale individuálními jednáními jednotlivců. Postup policie proto dle nich vůbec nezasáhl, a nemohl tedy ani porušit shromažďovací svobodu oznamovatele. V řízení před Výborem oznamovatel namítá porušení článku 21 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, který svobodu shromažďování chrání.

Z

Velký senát Soudu

Ve druhém čtvrtletí roku 2021 vydal velký senát šest rozsudků – *Vavříčka a ostatní proti České republice*, *Mraović proti Chorvatsku*, *Big Brother Watch a ostatní proti Spojenému království*, *Centrum för rättvisa proti Švédsku*, *Denis a Irvine proti Belgii* a *Kurt proti Rakousku*.

Anotaci rozsudku *Vavříčka a ostatní* si můžete přečíst v předchozích částech Zpravodaje.

O rozsudcích *Big Brother Watch*, *Centrum för rättvisa* a *Kurt* se více dočtete v závěrečné kapitole.

Rozsudkem ve věci **Mraović proti Chorvatsku** Soud toliko zastavil řízení. Stěžovatel zemřel a jeho dědici si nepřáli v řízení pokračovat. Soud zároveň neshledal žádné zvláštní okolnosti týkající se dodržování základních práv a svobod, které by odůvodňovaly pokračování v řízení.

Ve věci **Denis a Irvine proti Belgii** (č. 62819/17 a 63921/17, rozsudek ze dne 1. června 2021) stěžovatelé brojili proti tomu, že ačkoli novela zákona o ochranném léčení z roku 2016 napříště pro činy, pro které jim bylo ústavní ochranné léčení uloženo (krádež a pokus o loupež), již neumožňovala nařídit

ústavní léčbu, nedomohli se propuštění. Novela se totiž vztahovala jen na nové případy, a nikoli i na dříve uložená ústavní léčení. Vnitrostátní soudy v řízení o žádosti o propuštění z léčení shledaly, že stěžovatelé stále trpí duševní poruchou a je u nich dáno vysoké riziko, že se v budoucnu dopustí násilných činů. Velký senát Soudu v postupu belgického zákonodárce ani soudů neshledal porušení čl. 5 odst. 1 a 4 Úmluvy.

Nově se do okruhu stížností, jimiž se bude zabývat velký senát Soudu, ve sledovaném období dostalo pět případů: ve dvou mezistátních stížnostech se senát vzdal pravomoci ve prospěch velkého senátu (*Arménie proti Ázerbájdžánu* a *Ázerbájdžán proti Arménii*), kolegium pěti soudců akceptovalo dvě žádosti o vydání posudku podle Protokolu č. 16 (žádosti kasačních soudů Arménie a Francie) a v jednom případě byla věc postoupena velkému senátu na základě žádosti stěžovatele (*L. B. proti Maďarsku*).

Z

Ozbrojený konflikt

Arménie proti Ázerbájdžánu (č. 42521/20) a Ázerbájdžán proti Arménii (č. 47319/20)

Věc byla velkému senátu Soudu předána senátem, kterému byla věc přidělena k rozhodnutí, v květnu 2021. Stížnosti se týkají nedávného ozbrojeného konfliktu mezi zmíněnými státy. Oba státy se navzájem obviňují z rozsáhlých porušení Úmluvy během bojů, včetně nerozlišujících útoků na civilní obyvatelstvo, ničení jejich majetku a veřejné infrastruktury, poprav či špatného zacházení a mrzačení vojáků i civilního obyvatelstva. Ázerbájdžán ve své stížnosti nadto namítá, že Arménie je odpovědná za nucenou vystěhování stovek tisíc Ázerbájdžánců, jejich zmizení či špatné zacházení s nimi a ničení kulturního a náboženského dědictví, k nimž má docházet od roku 1992.

Tisková zpráva k předání věci velkému senátu je k dispozici [zde](#).

Ochrana osobních údajů

L. B. proti Maďarsku (č. 36345/16)

Věc byla velkému senátu postoupena na žádost stěžovatele v květnu 2021. Stěžovatel v řízení před Soudem brojil proti zveřejnění svého jména, adresy a výše dlužné částky na dani na internetových stránkách daňového úřadu. Ke zveřejnění došlo v roce 2016 na základě zákona, který daňovému úřadu dovoloval takto postupovat v případě osob, které na daních dlužily více než 10 mil. maďarských forintů. Na základě zveřejněného seznamu později jedno online médium sestavilo interaktivní mapu daňových dlužníků, na němž byla jejich bydliště zvýrazněna červeným bodem.

Senát čtvrté sekce Soudu v rozsudku ze dne 12. ledna 2021 pěti hlasy proti dvěma rozhodl, že nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy chránícího právo na respektování soukromého života. Rozsudek v angličtině je k dispozici [zde](#).

Tiskovou zprávu o postoupení věci velkému senátu je možné najít [zde](#).

Nepromlčitelnost mučení

Žádost arménského kasačního soudu o posudek (č. P16-2021-001)

Kasační soud Arménie se na Soud obrátil v kontextu řízení zahájeného v reakci na rozsudek Soudu ve věci *Virabyan proti Arménii* (č. 40094/05, rozsudek ze dne 2. října 2012). V něm Soud shledal, že stěžovatel byl během pobytu na policejní stanici v roce 2004 policisty mučen. V roce 2016 tak bylo proti policistům zahájeno trestní řízení. V roce 2019 soudy shledaly, že se obžalovaní skutku dopustili, ale upustily od potrestání s tím, že trestnost činu je již promlčena. Státní zástupce proti rozsudku podal dovolání. Namítal v něm, že článek 3 Úmluvy zakazuje promlčení v případech mučení a dalších forem špatného zacházení. Kasační soud dovolání přijal k projednání a obrátil se na Soud s žádostí o posudek, zda neuplatnění promlčení s odkazem na článek 3 Úmluvy (zákaz mučení) a Úmluvu OSN proti mučení je v souladu s článkem 7 Úmluvy (uložení trestu jen na základě zákona), pakliže vnitrostátní právo nestanoví, že se promlčení neuplatní.

Tisková zpráva k přijetí žádosti o posudek je k dispozici [zde](#).

Honitba

Žádost francouzského kasačního soudu o posudek (č. P16-2021-002)

Kasační soud Francie se na Soud obrátil s žádostí o výklad článku 14 Úmluvy (zákaz diskriminace) ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku) v kontextu sporného zákonného ustanovení upravujícího lov zvěře. Dané ustanovení umožňuje majitelům pozemků či spolkům sdružujícím majitele pozemků, jejichž celková rozloha přesahuje zákonem stanovenou hranici, nevstoupit do jinak povinného obecního loveckého sdružení. Umožňuje to však pouze sdružením, která existovala v době nabytí jeho účinnosti. Sdružení, které se obrátilo na francouzské soudy, včetně kasačního soudu, *Fédération Forestiers privés de France (Fransylva)*, vzniklo až po nabytí účinnosti daného zákona, a nemá tak možnost do loveckého sdružení nevstoupit.

Tisková zpráva k přijetí žádosti o posudek je k dispozici [zde](#).

Z

Výkon rozsudků Soudu

Ve sledovaném období se konalo sedmé zasedání Kolegia expertů k výkonu rozsudků Soudu a provádění Úmluvy. Kolegium je poradním orgánem vládního zmocněnce a je složeno ze zástupců všech resortů, obou komor Parlamentu České republiky, nejvyšších soudů, státního zastupitelství, Kanceláře veřejného ochránce práv, akademické obce a občanské společnosti. Úkolem Kolegia je analyzovat rozsudky Soudu vydané v řízeních proti České republice a formulovat příslušným orgánům doporučení k přijetí obecných opatření k výkonu těchto rozsudků, jimiž se zabrání opakování obdobných porušení Úmluvy v budoucnu. Tuto úlohu Kolegium plní obdobně ve vztahu k rozhodnutím, která vůči České republice přijal Evropský výbor pro sociální práva a smluvní orgány OSN. Posláním Kolegia je i zabývat se vybranými rozsudky Soudu vydanými v řízeních proti jiným členským státům Rady Evropy z hlediska jejich dopadů pro Českou republiku. Více ke složení a činnosti Kolegia viz [zde](#).

V květnu 2021 se dále konalo páté a šesté zasedání Expertního fóra Kolegia k výkonu rozsudku *D. H. a ostatní proti České republice*.

Žitost řádné reflexe výstupů činnosti Expertního fóra Kolegia ze strany příslušných orgánů. Vyslovilo obavy, že je v praxi nadále pro zjištění lehkého mentálního postižení romských žáků využíván diagnostický nástroj WISC-III, a vyzvalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, aby se touto otázkou nadále důkladně zabývalo.

Tempel proti České republice

Rozsudek Soudu: dne 25. června 2020 Soud rozhodl, že řízení ve věci stěžovatele, odsouzeného k doživotnímu trestu za dvojnásobnou vraždu, nebylo spravedlivé ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jelikož odvolací soud čtyřikrát zrušil zprošťující rozsudek podřízeného soudu kvůli údajným nedostatkům v hodnocení důkazů, načež mu věc odňal a přikázal ji k rozhodnutí jinému soudu, jenž mohl nabýt dojmu, že nemá na vybranou, protože ob stojí jen výrok o vině.

Závěry Kolegia: Kolegium vzalo na vědomí, že striktně kasační pojetí odvolacího proti osvobozujícímu rozsudku bude v rekonstrukci trestního řádu opuštěno.

Kolegium expertů k výkonu rozsudků Soudu

Na jednání, které proběhlo dne 13. května 2021, byly projednány dva rozsudky Soudu, čtyři rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva a jedno širší téma implementace mezinárodních závazků. Podklady k jednání naleznete [zde](#), podrobný zápis z jednání [zde](#). Níže naleznete ve stručnosti závěry Kolegia k jednotlivým projednávaným rozsudkům a rozhodnutím.

D. H. a ostatní proti České republice

Rozsudek Soudu: dne 13. listopadu 2007 velký senát Soudu konstatoval, že nadměrným zařazováním romských žáků do škol pro lehce mentálně postižené došlo k porušení práva stěžovatelů, 18 romských žáků, na rovný přístup ke vzdělání.

Závěry Kolegia: Kolegium vzalo na vědomí informace o aktuálním stavu výkonu rozsudku a vyzdvihlo důle-

Z

Podpořilo dále dílčí novelu § 262 trestního řádu, která by měla být do legislativního procesu předložena krátce po podzimních volbách do Poslanecké sněmovny.

ERTF proti České republice

Rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva: dne 17. května 2016 Výbor konstatoval, že z důvodu vystěhovávání romských rodin bez dostatečných záruk, nezajištění přístupného bydlení pro Romy a jejich územní segregaci a z důvodu vyloučení a marginalizace Romů v oblasti zdraví a zdravotní péče došlo k porušení článků 11 a 16 Evropské sociální charty.

Závěry Kolegia: Kolegium uvítalo, že závěry rozhodnutí našly odraz v nové Konceptci bydlení 2021+ (více [zde](#)) a budou dále rozpracovány v analýze nájemních vztahů, kterou sestavuje Ministerstvo pro místní rozvoj. Kolegium se věcí bude dále zabývat v návaznosti na závěry analýzy a výsledky projednání návrhu nového stavebního zákona Parlamentem České republiky.

UWE proti České republice

Rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva: dne 5. prosince 2019 Výbor rozhodl, že v českém právním řádu není zajištěna transparentnost odměňování a nebylo dosaženo dostatečného měřitelného pokroku v podpoře rovných příležitostí žen a mužů v oblasti rovného odměňování a při zajištění vyváženého zastoupení žen v rozhodovacích orgánech soukromých společností. Došlo tím k porušení čl. 4 odst. 3 Evropské sociální charty a čl. 1 písm. c) Dodatkového protokolu k Chartě.

Závěry Kolegia: Kolegium vyjádřilo podporu Strategii pro rovnost žen a mužů 2021–2030 (více [zde](#)), Akčním plánu k rovnému odměňování připravovanému Ministerstvem práce a sociálních věcí i sjednávané směrnicí Evropského parlamentu a Rady o platové transparentnosti. Zdůraznilo, že je žádoucí, aby se přijímaná opatření vztahovala také na zaměstnavatele v soukromém sektoru. Kolegium též vyjádřilo obavy, že úhrada nákladů řízení oběťmi diskriminace při neúspěchu v řízení může v mnohých případech představovat nepřiměřenou překážku v přístupu k soudu, a vyzvalo k nastolení rovnováhy v této věci.

ERRC a MDAC proti České republice

Rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva: dne 17. června 2020 Výbor shledal, že stávající systém umístování dětí do dětských domovů pro děti do tří let věku, bývalých kojeneckých ústavů, je v rozporu s článkem 17 Evropské sociální charty.

Závěry Kolegia: Kolegium uvítalo již učiněné kroky k implementaci rozhodnutí a bude se věcí dále zabývat v závislosti na přijatých legislativních opatřeních (sněmovní tisky č. [911](#) a [944](#)).

ICJ proti České republice

Rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva: dne 20. října 2020 Výbor rozhodl, že Česká republika porušuje článek 17 Evropské sociální charty, jelikož dětem do 15 let neposkytuje v řízení o činu jinak trestném dostatečnou procesní práva. Nezajišťuje jim totiž v předprocesní fázi řízení nutnou obhajobu a neposkytuje jim alternativy (odklony) k formálnímu soudnímu řízení.

Závěry Kolegia: Kolegium uvítalo rychlé zahájení prací na implementaci rozhodnutí a vzalo na vědomí orientační harmonogram legislativních prací. Poznamenalo, že do přípravy legislativního návrhu by měly být zapojeny i osoby zastupující v těchto řízeních děti, ať již advokáti nebo nevládní organizace.

Z

Dilek Aslan proti Turecku a tzv. Istanbulský protokol

Rozsudek Soudu a Istanbulský protokol: oba dokumenty obsahují zásady účinného vyšetřování a dokumentování špatného zacházení v místech zbavení svobody (článek 3 Úmluvy), zejména náležitosti lékařských zpráv a systematické oznamování těchto případů orgánům činným v trestním řízení

Závěry Kolegia: Kolegium vyzvalo Ministerstvo zdravotnictví, aby s počátkem funkčního období nové vlády předložilo znovu návrh na změnu zákona o zdravotních službách, jež by odstranila kolizi ustanovení o mlčenlivosti poskytovatelů a zdravotnických pracovníků. Dále vyzvalo Ministerstvo spravedlnosti, aby do konce roku 2021 zajistilo realizaci změny vnitřního předpisu Vězeňské služby ČR ve smyslu doporučení CPT v oblastech, ve kterých není činnost Vězeňské služby vázána na změny legislativy v gesci Ministerstva zdravotnictví.

Expertní fórum Kolegia

D. H. a ostatní proti České republice

V květnu 2021 se konala dvě zasedání Expertního fóra. Na prvním z nich byla se zástupci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy diskutována plánovaná opatření v prioritních implementačních kartách Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+ (ke Strategii více [zde](#)). Na druhém bylo probíráno zadání výzkumu příčin stávajícího stavu, kdy se většina romských žáků, kteří se vzdělávají podle rámcového vzdělávacího plánu s upravenými výstupy z důvodu lehkého mentálního postižení, takto vzdělávají ve školách či třídách zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona (viz bod 5 rozhodnutí ze dne 3. prosince 2020 dostupného [zde](#)). Výzkum by měl být prostřednictvím Technologické agentury České republiky zadán do konce roku 2021.

Užitečné odkazy

**HUDOC – databáze
judikatury ESLP**
<http://hudoc.echr.coe.int/>

**Evropský soud
pro lidská práva**
<http://www.echr.coe.int/>

**Česká databáze vybraných
rozsudků a rozhodnutí ESLP**
<http://eslp.justice.cz/>

**Přehled všech vydání
Zpravodaje KVZ**
<http://www.justice.cz/>

Veřejný ochránce práv
<http://www.ochrance.cz/>

**Nejvyšší soud
České republiky**
<http://www.nsoud.cz/>

**Ústavní soud
České republiky**
<http://www.usoud.cz/>

**Databáze rozhodnutí
smluvních orgánů OSN**
<http://www.ohchr.org/en/>

Rada Evropy
<http://www.coe.int/>

Nejvyšší správní soud
<http://www.nssoud.cz/>

Databáze judikatury web: eslp.justice.cz

Kontakt:

Kancelář vládního zmocněnce
pro zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
kvz@msp.justice.cz, www.justice.cz

Úvodní fotografie: © Paulgrecaud | Dreamstime.com
Fotografie u Slova úvodem © Monika Hanych
Fotografie u Slova závěrem © Vít Alexander Schorm

Zpravodaj KVZ: vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti.

Autoři anotací (v abecedním pořadí): Michaela Glozygová (KVOP), Monika Hanych (KVZ), Adam Herma (KVOP), Eliška Hronová (KVZ), Pavlína Janíčková (NSS), Vladimír Janoušek Pysk (KVZ), Petr Konůpka (KVZ), Petra Lehotská (ÚS), Marie Lukasová (KVOP), Jana Martinková (KVZ), Eva Petrová (KVZ), Kateřina Radová (KVZ), Vít A. Schorm (KVZ), Jan Strya (NS).

Obsah Zpravodaje: Jana Martinková.

Slovo závěrem

V druhém čtvrtletí letošního roku Soud ve vztahu k **České republice** vydal dvě rozhodnutí. V první řadě velký senát přijal dlouho očekávaný a velmi aktuální rozsudek ve věci **povinného očkování (Vavříčka a ostatní proti České republice, č. 47621/13 a další, 8. dubna 2021)**. Připomněl v něm odpovědnost a solidaritu s druhými, zejména těmi, kteří se ze zdravotních důvodů očkovat nemohou. Systém povinného očkování dětí v České republice označil za souladný s Úmluvou. Anotaci najdete již uvnitř tohoto Zpravodaje. V druhé řadě Soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost stížnost, v níž stěžovatelka brojila proti promlčení práva na **odškodnění za protiprávní sterilizaci**, k níž došlo v 80. letech minulého století (**Maděrová proti České republice, č. 32812/13, 8. června 2021**).

Ve vztahu k **jiným státům** zmiňme v první řadě dva rozsudky velkého senátu týkající se **hromadného sledování elektronické komunikace zpravodajskými službami, Big Brother Watch a ostatní proti Spojenému království (č. 58170/13 a další, 25. května 2021)** a **Centrum för rättvisa proti Švédsku (č. 35252/08, 25. května 2021)**. Soud v nich konstatoval, že tento způsob sledování jako takový neporušuje článek 8 Úmluvy. Vymezil v nich však řadu záruk jdoucích od povolování sledování, přes jeho provádění, zacházení se získanými informacemi, jeho následnou kontrolu až po předávání informací zpravodajcům třetích států. Ani britský, ani švédský zákon, které sledování upravují, neobstály ve všech aspektech. Ve vztahu ke Spojenému království Soud shledal i porušení článku 10 Úmluvy, jelikož způsob sledování neposkytoval dostatečnou ochranu novinářským zdrojům.

Velký senát v druhém čtvrtletí ještě v rozsudku **Kurt proti Rakousku (č. 62903/15, 15. června 2021)** na poli článku 2 Úmluvy blíže vymezil, jak mají vnitrostátní orgány hodnotit rizika a rozhodovat o ochranných opatřeních v případech domácího násilí. V projednávané věci se blíže zabýval **ochranou dětských obětí domácího násilí**.

Ve sledovaném období Soud dále vydal první rozsudek týkající se **reformy soudnictví v Polsku**. Ve věci **Xero Flor w Polsce sp. z o. o. proti Polsku (č. 4907/18, rozsudek ze dne 7. května 2021)** shledal, že jelikož o ústavní stížnosti stěžovatelky rozhodoval i ústavní soudce, který byl do funkce jmenován ve zjevném rozporu s právními předpisy, nerozhodoval o její ústavní stížnosti soud zřízený zákonem ve smyslu článku 6 Úmluvy, který tak byl porušen. K jmenování dotyčného soudce došlo poté, co původně a řádně parlamentem zvolené soudce prezident republiky nejmenoval a vyčkal na novou volbu jiných soudců nově zvolenou sněmovnou. Tento postup prezidenta republiky a nové sněmovny neměl žádnou oporu v příslušných právních předpisech.

Jak velmi aktuální se jeví být rozsudek **J. L. proti Itálii (č. 5671/16, 27. května 2021)** týkající se **sekundární viktimizace obětí znásilnění**. V projednávané věci byla stěžovatelka znásilněna sedmi muži. Odvolací soud nicméně v odůvodnění rozsudku učinil řadu zcela neadekvátních poznámek o stěžovatelčině spodním prádle, její bisexualitě či minulých nezávazných sexuálních vztazích. Soud shledal porušení článku 8 Úmluvy.

Vůbec poprvé se v rozsudku [Handzhiyski proti Bulharsku](#) (č. 10783/14, 6. dubna 2021) Soud komplexně zabýval mezemi politického projevu spočívajícího v **hanobení veřejného památníku**. V dané věci stěžovatel, opoziční politik, v rámci probíhajících protestů proti vládě, v níž zasedala i bývalá komunistická strana, vyzdobil sochu zakladatele komunistické strany čepicí Santa Clause a jeho vakem na dárky. Byl za to následně potrestán pokutou ve výši 50 eur. Soud shledal porušení článku 10 Úmluvy.

Za pozornost jistě stojí i rozsudek ve věci [F. O. proti Chorvatsku](#) (č. 29555/13, 22. dubna 2021). V něm Soud konstatoval porušení článku 8 Úmluvy, jelikož příslušné školské orgány bagatelizovaly **nadávky**, kterými opakovaně stěžovatele, sedmnáctiletého studenta, častoval během vyučování jeho **učitel matematiky**.

Ve věci [Hurbain proti Belgii](#) (č. 57292/16, rozsudek ze dne 22. června 2021) Soud schválil rozhodnutí belgických soudů nařídit provozovateli internetového zpravodajského portálu na žádost dotčené osoby **anonymizovat článek obsažený v archivu portálu**. Článek se týkal téměř 20 let staré události, při níž člověk, který byl v článku jmenován, při autonehodě způsobil smrt a zranění několika osobám.

Projevy na sociálních sítích se Soud zabýval v několika rozsudích. Ve věci [Kilin proti Rusku](#) (č. 10271/12, rozsudek ze dne 11. května 2021) shledal, že podmíněné odsouzení stěžovatele za to, že na svém účtu bez dalšího komentáře sdílel, byť jen s přáteli, kterých měl cca 50, video s xenofobním a rasistickým obsahem, neporušilo jeho svobodu projevu. Ve věci [Melike proti Turecku](#) (č. 35786/19, rozsudek ze dne 15. června 2021) Soud naopak shledal porušení článku 8 Úmluvy. Stěžovatelka, pracovnice úklidu na ministerstvu, byla totiž propuštěna za to, že na sociálních sítích ‚olajkovala‘ několik příspěvků silně kritických k vládě.

V rozsudku [Association ACCEPT a ostatní proti Rumunsku](#) (č. 19237/16, 1. června 2021) Soud shledal porušení článků 8, 11 a 14, jelikož rumunské orgány nedokázaly zajistit pokojný průběh **shromáždění na ochranu a podporu práv LGBTI osob** a nevyšetřily slovní nenávistné projevy jejich odpůrců, které se na místě odehrály.

Rozsudek [M. K. proti Lucembursku](#) (č. 51746/18, 18. května 2021) se týká **ochrany seniorů** před zneužíváním jejich zranitelnosti. V projednávané věci Soud aproboval postup lucemburských orgánů, které stěžovatelku v okamžiku, kdy její důvěřivosti a závislosti finančně zneužíval o dvě generace mladší muž, omezily ve svéprávnosti.

Závěrem zmiňme rozsudek [Ilievi a Ganchevi proti Bulharsku](#) (č. 69154/11 a 69163/11, 8. června 2021), v něm Soud konstatoval, že **použití speciálních jednotek pro zatčení** během domovní prohlídky osob, které jsou podezřelé z nenásilných trestných činů a neexistují ani jiné známky jejich nebezpečnosti, je v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

Více v příštím Zpravodaji nebo v databázi judikatury Soudu v českém jazyce dostupné na adrese <http://eslp.justice.cz/>. Příjemné prožití letních měsíců!

Z Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce